

**Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің
2015 жылғы
ЕСЕБІ**

Алматы, 2016 жыл

Мазмұны

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Төрағасының сөзі	3
Жыл қорытындысына қысқаша шолу	5
1-тарау. Экономикалық даму	7
1.1. Әлемдік экономиканың дамуы	7
1.2. Экономиканың нақты секторы	8
1.3. Инфляция және инфляциялық процестер.....	10
1.4. Мемлекеттік фискалдық саясат	12
1.5. Төлем балансы және сыртқы борыш	14
2-тарау. Ақша-кредит саясаты және қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету	18
2.1. Ақша-кредит саясаты.....	18
2.2. Айырбастау бағамы саясаты және валюта нарығы	20
2.3. Қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету	22
3-тарау. Қаржы жүйесіне шолу.....	27
3.1. Банк секторы.....	27
3.2. Сақтандыру секторы.....	38
3.3. Бағалы қағаздар нарығы	43
3.4. Жинақтаушы зейнетақы жүйесі.....	48
3.5. Төлем жүйелері және төлем қызметтері нарығы.....	49
3.6. «Астана» халықаралық қаржы орталығы	53
3.7. Исламдық қаржыландыру	54
3.8. Қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғау	55
3.9. Қаржы нарығының субъектілерін тарату	60
4-тарау. Ұлттық Банк қызметі.....	62
4.1. Валюталық реттеу және бақылау	62
4.2. Ұлттық Банктің алтын-валюта активтерін басқару.....	64
4.3. Ұлттық қорды басқару.....	66
4.4. БЖЗҚ-ның зейнетақы активтерін басқару	69
4.5. Эмиссиялық операциялар және қолма-қол ақша айналысы.....	69
4.6. Нормативтік құқықтық қызмет.....	74
4.7. Коммуникациялық саясат	78
4.8. Халықаралық ынтымақтастық.....	78
4.9. Халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру	85
4.10. Мемлекеттік көрсетілетін қызметтер.....	86
ҚОСЫМШАЛАР	

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Төрағасының сөзі

Құрметті ханымдар мен мырзалар!

Өткен 2015 жылы Ұлттық Банктің негізгі міндетін іске асыру – баға тұрақтылығын қамтамасыз ету ауар ахуалда өтті, ол күрделі сыртқы экономикалық жағдайларда: Қазақстан экспорты тауарларына әлемдік бағаның төмендеуінен және Қазақстанның негізгі сауда әріптес елдерінде экономиканың өсуінің баяулауынан көрініс тапты.

Осыған байланысты, сондай-ақ инфляциялық таргеттеуді енгізу талаптарының бірін орындау ретінде Үкімет пен Ұлттық Банк 2015 жылғы 20 тамыздан бастап теңгенің еркін өзгермелі айырбастау бағамы режиміне өту туралы шешім қабылдаған болатын. Сонымен қатар инфляциялық таргеттеу режиміне өту шеңберінде 2015 жылғы 2 қыркүйекте Ұлттық Банк базалық мөлшерлемені енгізу – баға тұрақтылығын орта мерзімді кезеңде қамтамасыз ету жөніндегі ақша-кредит саясатының мақсаттарына қол жеткізу үшін таңдап алынған ақша нарығының таргеттелетін қысқа мерзімді мөлшерлемесінің нысаналы мәні туралы жариялады. Баға тұрақтылығын қамтамасыз ету және инфляция деңгейін орта мерзімді перспективада 4%-ға дейін төмендету Ұлттық Банктің негізгі мақсаттары болып қала береді.

Бұдан басқа, Ұлттық Банк қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету жұмысын жалғастыратын болады. Қаржы нарығын реттеудің қарсыциклдық сипатын сақтай отырып, халықаралық стандарттарды енгізуді және бірін бірі қайталайтын нормалар мен лимиттердің күшін бір мезгілде жоя отырып реттеу талаптарын оңтайландыруды жоспарлап отырмыз. Бұл жұмыстың мақсаты отандық қаржы нарығының бәсекеге қабілеттілігін арттыру болып табылады, бұл Қазақстанның Дүниежүзілік сауда ұйымына кіруі және Еуразиялық экономикалық одақтың жұмыс істеуі жағдайында ерекше өзекті болып табылады.

Зейнетақы активтерінің сақталуын қамтамасыз ету және кірістілігін арттыру мақсатында Ұлттық Банк басқарушы компанияларды тарта отырып зейнетақы активтерін инвестициялаудың стратегиялық бағыттары бойынша ұсыныстар дайындауда. Бұл ретте институционалдық құрылымды жетілдіру мақсатында бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорын және Проблемалық кредиттер қорын Ұлттық Банктің бақылауынан шығару жұмысы жүргізілуде. Осы институттардың жұмыс істеуінің сенімді жүйесін және активтерді инвестициялаудың тиімді жүйесін құру біздің осы бағыттағы Үкіметпен бірлесе орындайтын міндетіміз болып табылады.

Ұлттық Банкке деген сенімді қамтамасыз ету – жаңа ақпараттық саясатымыздың негізгі басымдығы, біз оны 2016 жылы енгізуді жоспарлап отырмыз, себебі біз үшін жұмысымыз бен оның нәтижесі азаматтарымыз бен іскерлік қоғамдастыққа ашық әрі түсінікті болуы маңызды.

Назарларыңызға ұсынылып отырған жылдық есеп біздің ашықтық қағидатымызға сәйкес келеді. Онда Ұлттық Банк қызметінің барлық бағыттар бойынша негізгі қорытындылары туралы ақпарат берілген.

Ұлттық Банк Төрағасы

Д. Ақышев

Жыл қорытындысына қысқаша шолу

1. 2015 жылы ІЖӨ-нің өсуі, Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің жедел деректері бойынша, 1,2%-ды құрады. ІЖӨ құрылымында 2015 жылы қызметтер көрсету сегменті бұрынғысынша экономиканың өсуінің негізгі көзі болып қалды, оның ІЖӨ көлеміндегі үлесі 2014 жылғы 53,3%-бен салыстырғанда 56,8%-ға дейін ұлғайды.

2. 2015 жылдың қорытындысы бойынша (2015 жылғы желтоқсанда 2014 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда) инфляция 13,6% деңгейінде қалыптасты, бұл жылдық инфляцияның 2008 жылдан бергі ең жоғарғы мәні болып табылады. Теңгенің айырбастау бағамының 2015 жылғы тамыз-қыркүйекте айтарлықтай әлсіреуі инфляциялық процестердің жылдамдауының негізгі факторы болды.

3. 2015 жылы ішкі валюта нарығы теңгенің айырбастау бағамына айтарлықтай қысым көрсету жағдайында дамыды. Жыл бойы валюта нарығындағы ахуалға мұнайдың және басқа да шикізат тауарларының әлемдік бағасының құлдырауы, Қазақстанның негізгі сауда әріптес елдері ұлттық валюталарының әлсіреуі, АҚШ долларының нығаюы жөніндегі күтулер әсер етті.

Теңгенің орташа алынған айырбастау бағамы 2015 жылы бір АҚШ доллары үшін 222,6 теңге болды. Бір жылда теңге номиналдық көрсеткіш бойынша АҚШ долларына қатысты бір АҚШ доллары үшін 340,01 теңгеге дейін 86,5%-ға әлсіреді.

4. 2015 жылы банк секторының активтері 5,5 трлн. теңгеге немесе 30,4%-ға ұлғайып, 23,8 трлн. теңге болды. Сақтандыру ұйымдары активтерінің жиынтық көлемі 48,0%-ға 825,7 млрд. теңгеге дейін өсті. Зейнетақы жинақтарының мөлшері бір жылда 1,3 трлн. теңгеге немесе 29,0%-ға ұлғайып, 5,8 трлн. теңгені құрады.

5. 2015 жылы резиденттердің депозиттік ұйымдардағы депозиттерінің көлемі 36,6%-ға – 16,0 трлн. теңгеге дейін (2014 жылы 15,9%-ға) ұлғайды. Депозиттердің ІЖӨ-ге қатысты көлемі 28,7%-дан 39,2%-ға дейін өсті.

Депозиттік базаның өсуі шетел валютасындағы депозиттерді валюталық қайта бағалаумен байланысты болды. Бұл ретте 2015 жылы банктік емес заңды тұлғалардың депозиттері 25,8%-ға – 9,2 трлн. теңгеге дейін, ал жеке тұлғалардың депозиттері 54,5%-ға – 6,8 трлн. теңгеге дейін ұлғайды. Депозиттерді долларландыру деңгейі 55,5%-дан – 69,0%-ға дейін көтерілді.

6. Банктердің экономиканы кредиттеу көлемі 2015 жылы 4,7%-ға – (2014 жылы 7,2%-ға) 12,7 трлн. теңгеге дейін ұлғайды.

Ұлттық валютадағы кредиттер 2015 жылы 1,9%-ға – 8,4 трлн. теңгеге дейін төмендеді, ал шетел валютасындағы кредиттер 20,7%-ға – 4,3 трлн. теңгеге дейін ұлғайды. Кредиттерді долларландыру деңгейі 29,2%-дан 33,7%-ға дейін көтерілді.

7. 2015 жылы банкаралық ақша аудару жүйесі мен банкаралық клиринг жүйесі арқылы 232,0 трлн. теңге сомаға 35,2 млн. транзакция жүргізілген.

2014 жылмен салыстырғанда төлем жүйелеріндегі төлемдер саны 1,5%-ға ұлғайды, төлемдер сомасы 14,5%-ға өсті.

Эмиссияланған және таратылған төлем карточкаларының жалпы саны 2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 17,2 млн. бірлікті құрады, осы карточкаларды ұстаушылар саны 14,3 млн. адам болды.

8. Ұлттық Банктің жиынтық алтын-валюта активтерінің көлемі 2015 жылдың қорытындысы бойынша 27,9 млрд. АҚШ долларын құрады, бұл 2014 жылмен салыстырғанда 1,3 млрд. АҚШ долларына аз.

9. Қазақстан Республикасының Ұлттық қоры портфелінің нарықтық құны 2015 жылдың қорытындысы бойынша, теңгемен шотты және теңгемен кредиторлық берешекті есептегенде, 65,7 млрд. АҚШ долларын құрады.

Ұлттық қор портфелінің кірістілігі 2015 жылы (-)2,44%-ды құрады. Бұл ретте белгіленген эталондық портфельмен салыстырғанда жинақ портфелі бойынша 0,02% оң үстеме кірістілікке қол жеткізілді. Ұлттық қор портфелінің кірістілігі құрылған күнінен бастап 2015 жылғы 31 желтоқсан аралығында 66,64%-ды құрады, бұл жылдық көрсеткіш бойынша 3,56% болады.

10. Қаржы-шаруашылық қызметінің қорытындылары бойынша 2015 жылы жеке тұлғалардың депозиттері бойынша өтемақы төлеуге жұмсалған шығыстарды есептегенде Ұлттық Банктің зияны 18,6 млрд. теңгені құрады. Ұлттық Банк ұйымдарын есептегендегі зиян 48,6 млрд. теңге болды.

1-тарау. Экономикалық даму

1.1. Әлемдік экономиканың дамуы

2015 жылы халықаралық тауар және қаржы нарықтарында жоғары тұрақсыздық байқалды. 2014 жылдың басында басталған шикізат және азық-түлік тауарлары бағасының құлдырауы 2015 жылы күшейді. Мәселен, 2015 жылы Brent маркалы мұнайдың орташа жылдық бағасы 47%-ға, мыстың бағасы 20%-ға, болаттың бағасы 12%-ға, бидайдың бағасы 15%-ға төмендеді.

Тауар нарықтарындағы ахуалдың нашарлауы шикізат тауарларын экспорттайтын елдердің сауда жағдайларында жағымсыз көрініс тапты. Шикізат нарықтарындағы бағаның құлдырауының Ресей экономикасының дамуына қолайсыз ықпал етуі Ресей мен Батыс елдері, АҚШ арасындағы өзара экономикалық және саяси шектеу шараларының кеңеюімен күшейді. Соның нәтижесінде Ресейде сырттан қорландыру және экспорттан түсетін түсім қысқарды және капиталдың әкетілуі ұлғайды, бұл төлем балансына қысымды күшейтіп, Ресей рублінің одан әрі құнсыздануын арттыра түсті. Мәселен, Ресей рублінің АҚШ долларына қатысты орташа жылдық номиналды айырбастау бағамы 2015 жылы 2014 жылмен салыстырғанда 58%-ға құнсызданды. Ресейдегі жағымсыз сыртқы экономикалық алғышарттар аясында өндіріс және ішкі тұтыну көлемдерінің құлдырауы байқалды, соның салдарынан Ресейдің ІЖӨ 2015 жылы нақты көрсеткіш бойынша 3,7%-ға қысқарды.

2015 жылы Қытай Халық Республикасының экономикасы ішкі тұтынудың төмен болуы, экспорттық өнімге сұраныстың төмендеуі және экономикада құрылымдық теңгерімсіздіктердің пайда болуы жағдайында дамыды. 2015 жылдың қорытындысы бойынша ІЖӨ-нің өсуі нақты көрсеткіш бойынша 6,9%-ды құрады, бұл 1991 жылдан бері ең төменгі мән болып табылады. Экономиканың нақты секторындағы өзгерістер Қытайдың валюта және қор нарықтарында көрініс тапты. Мәселен, 2015 жылғы тамызда экономикалық өсу қарқынының төмендеуі аясында экспорттаушыларға қолдау көрсету мақсатында ұлттық валюта құнсыздандырылды. Юаньнің АҚШ долларына қатысты номиналды айырбастау бағамы 4%-дан аса құнсызданды.

Мұнай мен шикізат бағасының төмен болуы, Ресей мен Қытай тарапынан сұраныстың шектеулі болуы Қазақстанның макроэкономикалық дамуына айтарлықтай ықпал етті.

Еуропалық одақтағы өсу қарқынының аздап жоғарылауы жағымды сыртқы экономикалық фактор ретінде болды, мұнайдың әлемдік бағасының құлдырауы оның факторларының бірі болды. Мәселен, 2015 жылғы тоғыз айда Еуроодақтың экономикалық өсу қарқыны 2014 жылдың тиісті кезеңіне қатысты 1,9%-ды құрады. Экономиканың өсу қарқынының жылдамдауы, сондай-ақ еуроның АҚШ долларына қатысты аздап әлсіреуі көбіне Еуропалық орталық банктің сандық жеңілдету бағдарламасы шеңберіндегі ынталандырушы ақша-кредит саясатымен байланысты болды.

Негізгі мөлшерлемені 2008 жылдан бері 0-0,25% аралығында ұстап келген АҚШ-тың федералдық резервтік жүйесі 2015 жылғы желтоқсанда оны 0,25-0,50%-ға дейін көтерді, осылайша ол нарыққа өзінің монетарлық саясатын күшейте бастайтынын білдірді. Сонымен қатар бұл шешім Қазақстанға шектеулі түрде әсер етті, ол негізінен валюта арнасы, атап айтқанда АҚШ долларын әлемдік қаржы нарықтарында нығайту арқылы іске асырылды.

Осылайша, сыртқы экономикалық жағдайлар 2015 жыл бойы негізінен экспорттық кірістердің қысқаруы және сыртқы сауда талаптарының нашарлауы есебінен Қазақстан экономикасының дамуына шектеулі ықпал етті. Ағымдағы операциялар шоты соңғы 8 жылда алғаш рет 5,3 млрд. АҚШ доллары болатын тапшылықпен қалыптасты. Ресей рублінің құнсыздауымен бірге төлем балансы көрсеткіштерінің нашарлауы теңгенің шамадан тыс бағалануын ұлғайтты.

1.2. Экономиканың нақты секторы

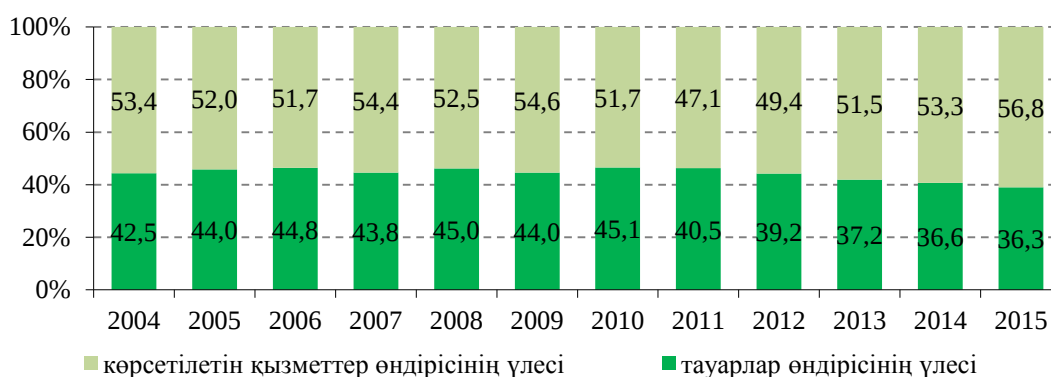
2015 жылы Қазақстан экономикасы, 2014 жылдағыдай, геосаяси шиеленістің өсуі, Қазақстанның негізгі сауда әріптес – елдеріндегі өсудің баяулауы, сыртқы экономикалық жағдайлардың нашарлауы және мұнай мен металдың әлемдік бағасының төмендеуі жағдайында дамыды. Ішкі және ішінара сыртқы факторлардың ықпалымен елдегі экономикалық белсенділік өсудің оң траекториясында қалғанымен, баяулады.

Жедел деректер бойынша, 2015 жылы Қазақстанның ІЖӨ нақты көрсеткіш бойынша ағымдағы бағамен 40,8 трлн. теңгеге жетіп, 1,2%-ға (2014 жылы 4,1%-ға) өсті (1.2.1-сурет).

1.2.1-сурет

2015 жылы ІЖӨ құрамында көрсетілетін қызметтер өндірісі 2,3%-ға өсті, ал тауарлар өндірісі 0,1%-ға ұлғайды. Осылайша, 2015 жылы ІЖӨ көлеміндегі үлес салмағы тарихи тұрғыдан алғанда ең жоғарғы шамаға жеткен қызмет көрсету сегменті бұрынғысынша экономика өсуінің негізгі көзі болды (1.2.2-сурет).

ІЖӨ-нің құрылымы

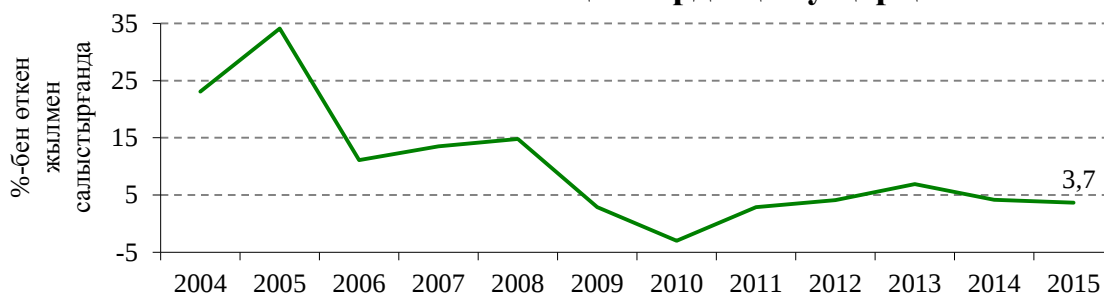
Экономиканың өсуінің 2015 жылы баяулауы тау-кен өнеркәсібі және карьерлерді әзірлеу өндірісі көлемінің 2,5%-ға төмендеуімен, өнеркәсіптің өңдеуші саласындағы, көтерме және бөлшек саудадағы, ақпарат пен байланыстағы, жылжымайтын мүлікпен операциялардағы өсудің баяулауымен байланысты болды.

Бұл ретте өндірістің өсу қарқынының ауыл шаруашылығында (4,4%-ға), білім беруде (3,2%-ға), денсаулық сақтау мен әлеуметтік қызметтерде (3,0%-ға) жылдамдауы байқалды.

Өндіріс көлемі 1,5%-ға төмендеген өнеркәсіп үшін өңделмеген мұнай көлемінің 1,7%-ға және металл кенін өндірудің 2,3%-ға қысқаруы айтарлықтай әсер етті, бұл өнеркәсіптің тау-кен өндіру саласы көлемінің 2,5%-ға қысқаруына себеп болды.

2015 жылы негізгі капиталға инвестициялар көлемі 3,7%-ға (2014 жылы 4,2%-ға) ұлғайды (1.2.3-сурет). Инвестициялардың өсуі негізінен өнеркәсіптің негізгі капиталына инвестициялар түсімінің (5,6%-ға) және жылжымайтын мүлікпен операциялардың (18,8%-ға) ұлғаюымен қамтамасыз етілді. Негізгі капиталға инвестициялардың айтарлықтай үлесі тау-кен өндіру өнеркәсібіне (32,6%), көлік пен қоймада сақтауға (16,6%), жылжымайтын мүлікпен операцияларға (11,4%) тиесілі.

Негізгі капиталға инвестицияларды қаржыландырудың негізгі қаржы көзі бұрынғысынша кәсіпорындардың өз қаражаты болып табылады, инвестициялардың жалпы көлеміндегі олардың үлесі 58,1%-ға дейін өсті.

Негізгі капиталға инвестициялардың өсу қарқыны

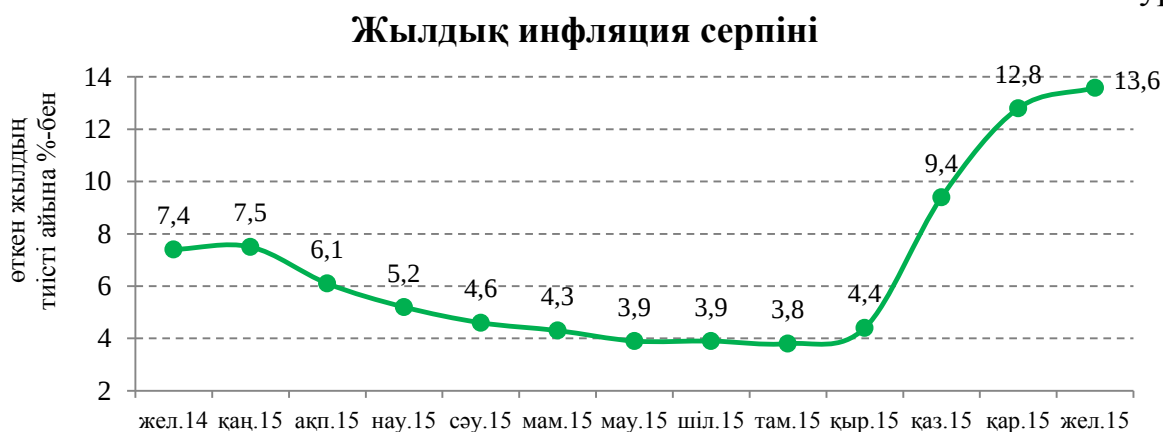
Экономиканың өсуінің баяулауы халықтың ақшалай кірісінің өсуінің шектелуіне және жалақының нақты көрсеткіш бойынша төмендеуіне әкеп соқты, бұл ұлттық валютаның айырбастау бағамының нашарлауымен бірге ішкі сұранысқа жағымсыз әсер етті. Жан басына шаққандағы нақты ақшалай кіріс 2015 жылы 2014 жылғы көрсеткіштен нақты көрсеткіш бойынша асып кетіп, 7,3%-ға көтеріліп, 798,4 мың теңгеге (нақты көрсеткіш бойынша 0,7%-ға) жетті. Бір қызметкердің орташа айлық нақты жалақысы 4,1%-ға ұлғая отырып (нақты көрсеткіш бойынша 2,4%-ға төмендеу) 125,3 мың теңге болды.

1.3. Инфляция және инфляциялық процестер

Инфляциялық процестердің 2015 жылы дамуы түрлі факторлардың ықпалымен болды, соның салдарынан инфляция серпіні жыл бойы түрлі бағыттағы сипатта болды.

2015 жылғы қаңтардан бастап тамыз аралығында инфляцияның өсу қарқыны 1999 жылғы мамырдан бері тамызда ең төменгі мәнге 3,8%-ға жетіп, үздіксіз төмендеді (1.3.1-сурет).

1.3.1-сурет

2015 жылғы тамызға дейінгі кезеңде инфляциялық аяның төмендеуі 2015 жылғы мамырда басталған әлемдік нарықтардағы мұнай бағасының құлдырауы және Ресей рублінің теңгеге қатысты әлсіреуі жағдайында орын алды. Халықтың ақшалай кірістерінің және сатып алу қабілетінің өсу қарқындарының төмендеуі, сондай-ақ ақшалай ұсыныстың шектелуі (2015 жылғы қаңтар-шілдеде ақша массасы 0,9%-ға, айналыстағы қолма-қол ақша 1,2%-ға ұлғайды) инфляцияның баяулауына ықпал етті.

2015 жылғы тамыз-қыркүйекте теңгенің айырбастау бағамының айтарлықтай әлсіреуі кейіннен инфляциялық процестердің жылдамдауының негізгі факторы болды (2015 жылғы қыркүйекте жылдық инфляция 4,4% болды). Айырбастау бағамы әлсіреуінің ішкі баға белгілеуге ауысу әсері бір айдан соң көріне бастады. Нәтижесінде, бағаның негізгі өсуі 2015 жылғы қазан-желтоқсанға сәйкес келді, ол кезде инфляция 10,4%-ды құрады. Бұл бүкіл 2015 жыл бойы бағаның жалпы өсуінің 76%-дан астамы.

Тұтастай алғанда жылдық инфляция жыл қорытындысы бойынша (2015 жылғы желтоқсанда 2014 жылғы желтоқсанмен салыстырғанда) 13,6% деңгейінде қалыптасты, бұл 2008 жылдан бастап күнтізбелік жыл үшін инфляцияның ең жоғары мәні болып табылады (1.3.2-сурет).

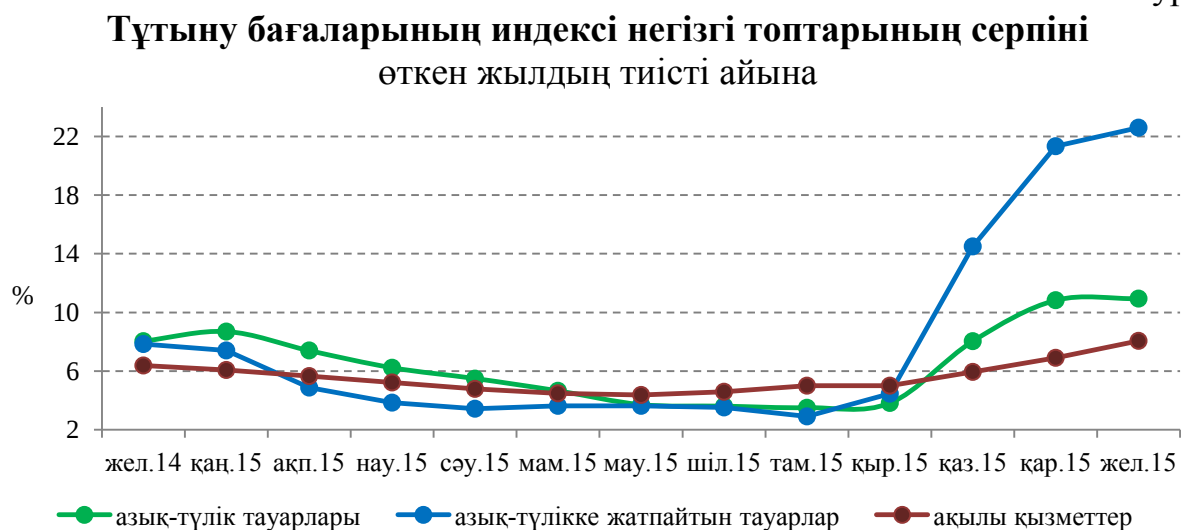
1.3.2-сурет

Теңгенің әлсіреуін, мұнайға әлемдік бағалардың құлдырауын, Қазақстанның негізгі сауда әріптес елдері валюталарының әлсіреуін қоса алғанда, инфляция деңгейінің өсуіне ықпал еткен теріс факторларға қарамастан, ағымдағы макроэкономикалық жағдайлардың инфляциялық процестерге ықпалы шектеулі болды. Олардың ішінде іскерлік белсенділіктің төмендеуін, халықтың ақшалай кірістерінің, тұтынушылық сұраныстың, экономиканы кредиттеу көлемінің қысқаруын атап айтуға болады.

Инфляция құрылымында азық-түлікке жатпайтын тауарлар бағасының ең көп өсуі байқалды, олардың бағасы 2015 жылы 22,6%-ға өсті. Азық-түлік тауарлары 10,9%-ға өсті, ақылы қызметтер 8,1%-ға қымбаттады (1.3.3-сурет).

1.3.3-сурет

1.4. Мемлекеттік фискалдық саясат

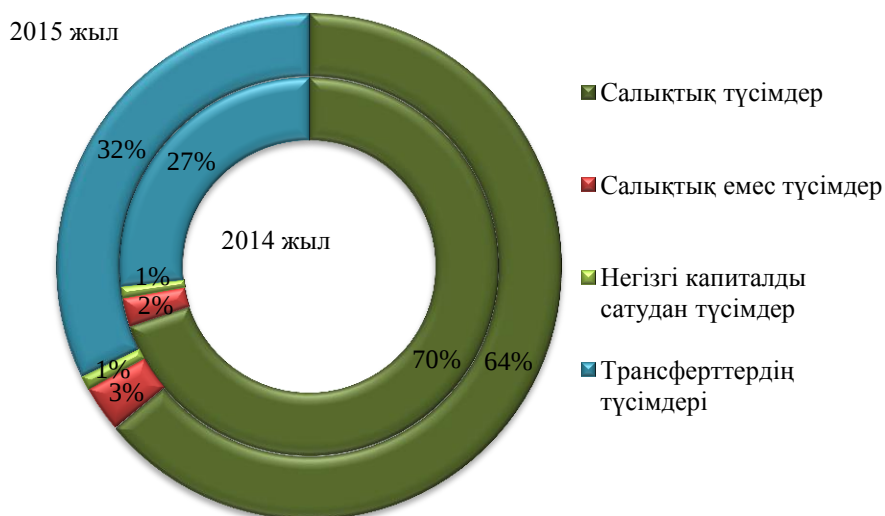
2015 жылы шикізат тауарларына төмен бағалардың сақталуы және экономикалық өсудің баяулауы жағдайларында Үкімет Қазақстан экономикасын қолдау үшін шаралар қабылдады. Үкіметтік бағдарламалар Қазақстан экономикасының қайта өңдеуші салаларын үдемелі дамытуға, энергия тиімділігін және өнімділігін арттыруға, сондай-ақ шағын және орта бизнесті қолдауға бағытталды.

2015 жылы мемлекеттік бюджеттің кірістері 2014 жылмен салыстырғанда 4,3%-ға ұлғайды және 7,6 трлн. теңге немесе жедел деректер бойынша ІЖӨ-нің 18,7%-ы болды (2014 жылы – ІЖӨ-нің 18,0%-ы)¹.

2015 жылы кірістер құрылымында салықтық түсімдердің және негізгі капиталды сатудан түскен түсімдердің төмендеуі байқалды. 2015 жылдың қорытындылары бойынша мемлекеттік бюджеттің кіріс бөлігінің өсуі Ұлттық қордан трансферттердің және салықтық емес түсімдерден түскен кірістердің өсуімен қамтамасыз етілді. Соның салдарынан, түсімдер құрылымы трансферттер үлесінің өсуі және салықтық түсімдер үлесінің төмендеуі жағына қарай өзгерді (1.4.1-сурет).

1.4.1-сурет

Мемлекеттік бюджетке түсетін түсімдердің құрылымы

Мемлекеттік бюджетке түсетін салықтық түсімдердің 4,5%-ға төмендеуі негізінен қосылған құн салығы бойынша (21,2%-ға) және халықаралық сауда мен сыртқы операцияларға салықтар бойынша (16,5%-ға) түсімдердің төмендеуі есебінен орын алды.

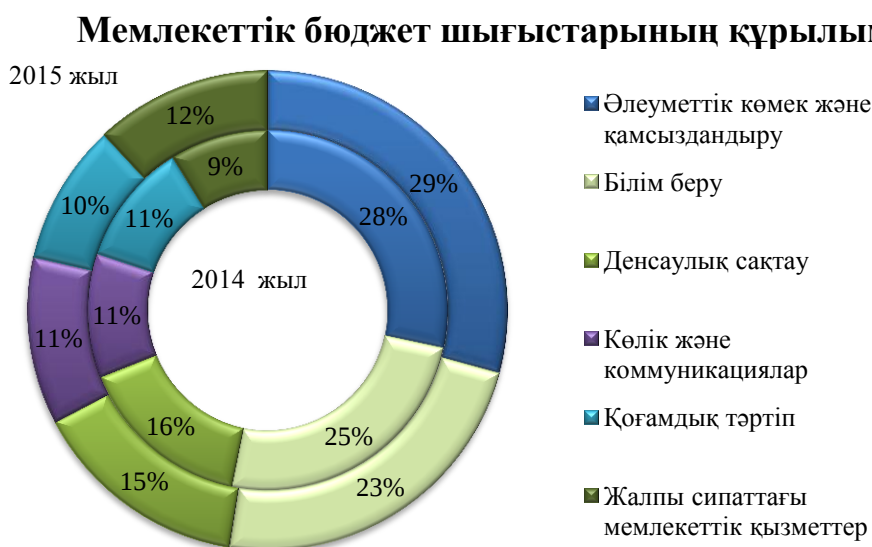
2015 жылы трансферттердің түсуі 25,6%-ға ұлғайып, 2,5 трлн. теңгені құрады. Бұл ретте Ұлттық қордан кепілдік берілген трансферттің мөлшері 15%-ға, ал нысаналы трансферт 58,8%-ға ұлғайтылды. Нысаналы трансферттің қаражаты «Нұрлы жол» бағдарламасын қаржыландыруға

¹ Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігінің деректері бойынша.

бағытталды, оған инфрақұрылымдық жобаларды іске асыру, тұрғын үй-коммуналдық құрылысты дамыту, халықаралық қаржы ұйымдарымен бірлескен жобаларды қаржыландыру, сондай-ақ білім беру мен ғылым саласындағы бағдарламаларға қолдау көрсету кіреді.

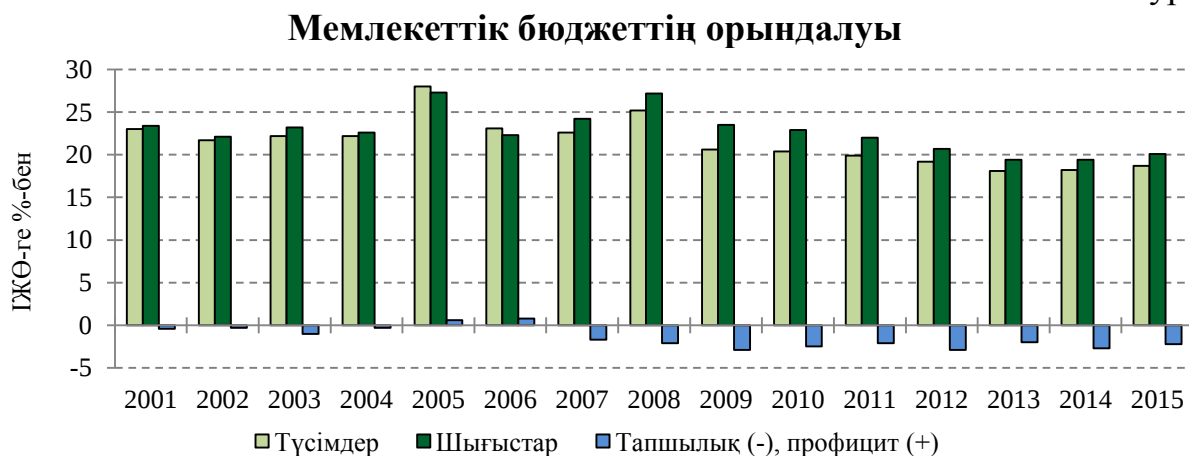
2015 жылы мемлекеттік бюджеттің шығындары 5,3%-ға ұлғайып, 8,2 трлн. теңге немесе ІЖӨ-нің 20,1%-ын құрады (2014 жылы – ІЖӨ-нің 19,1%-ы). Мемлекеттік бюджеттің шығыстары құрылымында бұрынғыдай әлеуметтік қамсыздандыру және білім беруге жұмсалған шығындар басым болып отыр (1.4.2-сурет).

1.4.2-сурет

2015 жылы мемлекеттік бюджет 0,9 трлн. теңге немесе ІЖӨ-нің 2,2%-ы² мөлшеріндегі тапшылықпен орындалды (1.4.3-сурет). Бюджеттің тапшылығын қаржыландыру үшін Үкімет көп дәрежеде сыртқы қарыздарға: даму институттарының қарыздарына және тәуелсіз еурооблигацияларды шығаруға қайта бағдар жасады.

1.4.3-сурет

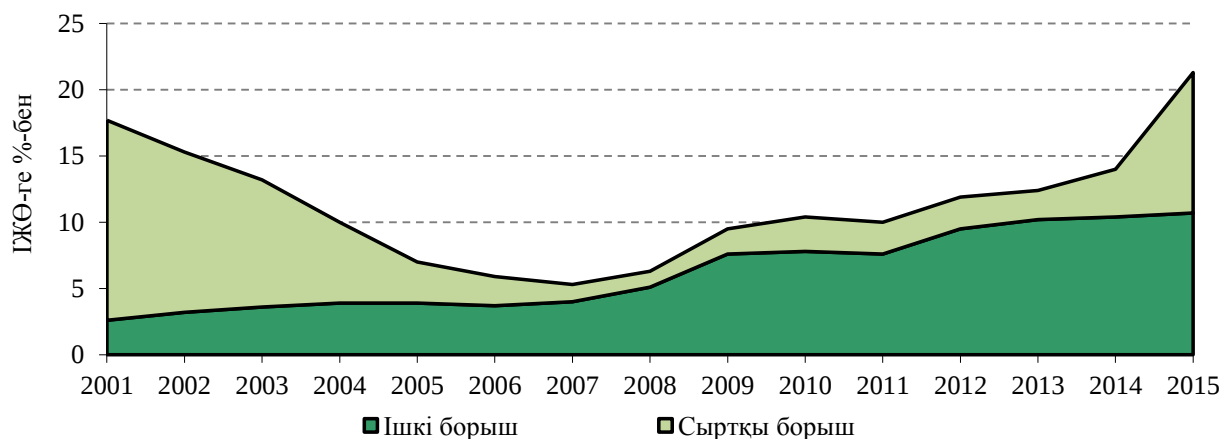

² Жедел деректер.

2015 жылы Үкіметтік ішкі борыш 2014 жылмен салыстырғанда 4,1%-ға ұлғайып, 4,3 трлн. теңгені (ІЖӨ-нің 10,7%-ы) құрады. Осу ұзақ мерзімді қазынашылық облигацияларды және орта мерзімді қазынашылық міндеттемелерді шығарумен қамтамасыз етілді.

1.4.4-сурет

Үкіметтің борышы

2015 жылдың қорытындылары бойынша Үкіметтің сыртқы борышы 12,7 млрд. АҚШ доллары болды (ІЖӨ-нің 10,6%-ы), бұл 2014 жылғы көрсеткішпен салыстырғанда 1,6 есе көп. Үкіметтің сыртқы борышының жалпы сомасында негізгі үлесті еурооблигациялар, сондай-ақ Халықаралық қайта құру және даму банкінің және Азия даму банкінің сыртқы қарыздары құрады.

1.5. Төлем балансы және сыртқы борыш

Қазақстанның негізгі экспорттық тауарлары – энергия тасымалдауыштарға және металдарға әлемдік бағаның құлдырауы ағымдағы операциялар шотына және тұтастай алғанда төлем балансының баптарына айтарлықтай әсер етті.

2015 жылдың нәтижелері бойынша ағымдағы операциялар шотының тапшылығы 2014 жылғы 6,4 млрд. АҚШ долларына тең профицитпен салыстырғанда 5,8 млрд. АҚШ долларын немесе ІЖӨ-нің 3,1%-ын құрады. Ағымдағы операциялар шотының тапшылығына 2015 жылы тауарлардың таза экспорты көрсеткішінің 2014 жылмен салыстырғанда 65,5%-ға күрт (үш есеге жуық) қысқаруы себеп болды (1.5-бөлімге 1-қосымша, 1.5.1-кесте).

Мұнай бағасы тауар экспортының көлемін қысқартудың негізгі факторы болды. Brent сұрыпты мұнайдың әлемдік бағасы екі есеге жуық төмендеді – 2015 жылы орташа алғанда мұнай бағасы бір баррель үшін 52,4 АҚШ доллары болды (2014 жылы орташа алғанда бір баррель үшін 98,9 АҚШ доллары), 2015 жылғы IV тоқсанда орташа баға бір баррель үшін 43,4 АҚШ доллары болды.

Төлем балансының жіктеуі бойынша тауарлар экспорты 2014 жылмен салыстырғанда 42,3%-ға төмендеп, 46,3 млрд. АҚШ доллары болды. Төлем балансының жіктеуі бойынша тауарлар импорты 22,7%-ға 33,6 млрд. АҚШ долларына дейін азайды. Нәтижесінде сауда балансының оң сальдосы 2014 жылғы 36,7 млрд. АҚШ долларымен салыстырғанда 2015 жылы 12,6 млрд. АҚШ долларын құрады.

2015 жылы тауарлардың ресми экспорты 45,7 млрд. АҚШ доллары болды, бұл 2014 жылға қарағанда 42,5%-ға төмен. Төмендеу мұнай мен газ конденсатының экспорты (ресми экспорттың 58,6%-ы) құнының 26,8 млрд. АҚШ долларына дейін (2014 жылы 53,6 млрд. АҚШ доллары) екі есе қысқаруына байланысты. Сонымен бірге мұнай және газ конденсаты экспортының нақты жеткізілімдерінің 2014 жылмен салыстырғанда 6,8%-ға төмендеуі байқалады. 2015 жылы түсті металдар экспорты келісімшарттық бағалар төмендеген кезде нақты жеткізілімдердің өсуі есебінен 2014 жылғы көрсеткішпен салыстырғанда 3,2%-ға 4,0 млрд. АҚШ долларына дейін ұлғайды. Келісімшарттық бағалардың қысқаруына, сол сияқты нақты жеткізілімдердің төмендеуіне негізделген экспорт құнының төмендеуі тауар номенклатурасының қалған топтары бойынша да орын алды.

Тауарлардың ресми импорты 2015 жылы 2014 жылмен салыстырғанда 26,9%-ға қысқарып, 30,2 млрд. АҚШ доллары болды. Импорт құнының төмендеуі тауар номенклатурасының барлық топтары бойынша, негізінен, келісімшарттық бағалардың төмендеуі есебінен орын алды. Инвестициялық тауарлардың импорты (ресми импорттан 36,8%) 27,9%-ға қысқарып, 11,1 млрд. АҚШ доллары болды. Аралық өнеркәсіптік тұтыну тауарларының импорты 19,8%-ға 10,3 млрд. АҚШ долларына дейін азайды. Ресми импорт құнының ең көп азаюы тұтыну тауарлары бойынша орын алды – 33,2%-ға 8,2 млрд. АҚШ долларына дейін. Бұл ретте азық-түлік тауарларын әкелу 21,8%-ға 3,1 млрд. АҚШ долларына дейін, ал азық-түлікке жатпайтын тауарларын әкелу 38,6%-ға 5,1 млрд. АҚШ долларына дейін қысқарды.

Сауда балансы профицитінің едәуір қысқаруына қарамастан, ағымдағы шотқа қысым ағымдағы операциялар шотының басқа құрауыштары бойынша теріс баланстардың қысқаруы есебінен төмендеуде. Теріс сальдонның барынша елеулі қысқаруы Қазақстанның шикізат салаларының кәсіпорындарына салымдардан тікелей инвесторлар кірістерінің қысқаруы нәтижесінде бастапқы кірістермен операциялар бойынша орын алды. Бастапқы кірістердің теріс сальдосы 2014 жылғы көрсеткішпен салыстырғанда 2 есе қысқарып, 11,5 млрд. АҚШ доллары болды, бұл ретте бейрезиденттерге тікелей инвестициялардан кірістерді төлеу 55,3%-ға төмендеп, 8,8 млрд. АҚШ доллары болды.

Ағымдағы шоттың басқа құрауыштары бойынша халықаралық қызметтердің және қайталама кірістердің теріс сальдосы тиісінше 5,4 млрд. АҚШ доллары және 1,6 млрд. АҚШ доллары болды.

Қаржы шоты (Ұлттық Банктің резервтік активтерімен операцияларды қоспағанда) 2015 жылы 10,6 млрд. АҚШ долларына тең теріс сальдомен (2014 жылы (-)6,8 млрд. АҚШ доллары) қалыптасты. 2015 жылғы

III тоқсанның операцияларымен негізделген міндеттемелердің өсуі және басым түрде 2015 жылғы бірінші жартыжылдықтың және IV тоқсанның операцияларымен негізделген қаржылық активтердің қысқаруы 2015 жылы қаржылық операциялар бойынша капиталдың таза әкелінуін немесе «қалған елдерден таза қарыз алуды» қамтамасыз етті.

Тікелей шетелдік инвестициялар бойынша міндеттемелердің активтерге карағанда басым өсуі есебінен 3,4 млрд. АҚШ долларына тең теріс баланс қалыптасты. Тікелей инвестициялау операциялары бойынша қаржылық активтердің 3,2 млрд. АҚШ долларына тең таза өсуі бейрезиденттердің фирмааралық берешегінің ұлғаюымен және Қазақстан кәсіпорындарының шетелдік еншілес ұйымдардың капиталына салымдарымен қамтамасыз етілді. Тікелей шетелдік инвестициялар бойынша міндеттемелердің 2015 жылы 6,6 млрд. АҚШ долларына тең таза өсімі басым түрде Қазақстан резиденттерінің өздерінің шетелдік үлестес компаниялар алдындағы фирмааралық берешегінің өсуімен, сондай-ақ шетелдік компаниялардың Қазақстан кәсіпорындарының капиталын ұлғайтуымен қамтамасыз етілді.

Шетелдік тікелей инвестициялардың «салым бағыттары» қағидаты бойынша есепке алынған жалпы әкелінуі 2014 жылғы 23,7 млрд. АҚШ долларымен салыстырғанда 2015 жылы 14,8 млрд. АҚШ долларын құрады. Өзара фирмааралық міндеттемелер бойынша негізгі борыштың өтелуін есептегенде Қазақстанға тікелей инвестициялардың таза әкелінуі 4,0 млрд. АҚШ долларын (2014 жылы 8,4 млрд. АҚШ долларын) құрады, шетелге тікелей инвестициялар бойынша 0,6 млрд. АҚШ долларына (2014 жылы 3,6 млрд. АҚШ долларына) тең таза әкету қалыптасты.

Қаржы шотының қалған құрауыштары (портфельдік және басқа инвестициялар) бойынша капиталдың таза әкелінуі негізінен мемлекеттік басқару органдары секторының операцияларымен қамтамасыз етілді, олар Ұлттық қордың шетелдік активтерінің 8,3 млрд. АҚШ долларына қысқаруына, Қаржы министрлігінің 4,0 млрд. АҚШ доллары сомасына еурооблигацияларды орналастыруына және Азия даму банкінен 1 млрд. АҚШ доллары сомасында қарыз тартуына байланысты болды.

Капиталдың ішінара таза әкелінуі сондай-ақ банктердің бейрезиденттер шығарған бағалы қағаздарды сатуына және банктердің шетелдік шоттардағы активтерін азайтуына байланысты Қазақстан банктерінің операцияларымен қамтамасыз етілді.

2015 жылы операциялық өзгерістердің нәтижесінде резервтік активтердің төмендеуі 2014 жылы 4,3 млрд. АҚШ доллары болған өсуімен салыстырғанда 0,8 млрд. АҚШ долларын құрады. 2015 жылғы 31 желтоқсандағы жағдай бойынша халықаралық резервтер (Ұлттық қордың активтерін есептемегенде) 27,9 млрд. АҚШ долларына бағаланды, бұл Қазақстанның тауарлар мен көрсетілетін қызметтер импортының 7,4 айын қаржыландыруды қамтамасыз етеді.

2015 жылғы 31 желтоқсанда Қазақстан Республикасының сыртқы борышы 153,5 млрд. АҚШ долларын құрады, оның 7,9%-ы немесе 12,2 млрд.

АҚШ доллары – мемлекеттік сектордың сыртқы борышы, 5,2%-ы немесе 8,0 млрд. АҚШ доллары – банк секторының сыртқы борышы, 33,5%-ы немесе 51,5 млрд. АҚШ доллары – тікелей инвестициялармен байланысты емес басқа секторлардың берешегі, ал қалған 53,3%-ы немесе 81,8 млрд. АҚШ доллары осы сектордың фирмааралық берешегі (1.5-бөлімге 2-қосымша, 1.5.2-кесте).

2015 жылы Қазақстан кәсіпорындарының және мемлекеттік сектордың халықаралық нарықтарда борыштық капиталды белсенді түрде тартуы резиденттер міндеттемелерінің нарықтық құнының құлдырауымен қатар жүрді. Жүргізілген операциялар нәтижелері бойынша 1,0 млрд. АҚШ долларына тең таза қарыз алу кезінде құндық және бағамдық ((-) 3,2 млрд. АҚШ доллары) және басқа ауытқулардың ((-) 1,8 млрд. АҚШ доллары) нәтижесіндегі бар берешектің қысқаруы елдің сыртқы борышының 4,0 млрд. АҚШ долларына азайуына ықпал етті.

Мемлекеттік басқару органдарының (Үкімет) сыртқы борышы 4,0 млрд. АҚШ долларына ұлғайды, ал Ұлттық Банктің және банктердің (банктер және «Қазақстанның Даму Банкі» АҚ) сыртқы міндеттемелері тиісінше 0,1 және 2,1 млрд. АҚШ долларына қысқарды.

Фирмааралық берешек 2,4 млрд. АҚШ долларына өскен кезде басқа секторлардың үлестес емес кредиторлар алдындағы сыртқы міндеттемелері негізінен квазимемлекеттік кәсіпорындардың борыштарды өтеуі есебінен, оның ішінде «ҚазМұнайГаз» ұлттық компаниясы» АҚ-тың, «Қазатомпром» ұлттық атом компаниясы» АҚ-тың, «Интергаз Орталық Азия» АҚ-тың және бірқатар банктердің купондық халықаралық облигацияларын өтеуі, сондай-ақ Қазақстан кәсіпорындарының борыштық бағалы қағаздары бойынша 2015 жылғы III тоқсандағы теріс құндық өзгерістері есебінен 8,1 млрд. АҚШ долларына қысқарды.

2015 жылғы 31 желтоқсанда сыртқы борыштың ІЖӨ-ге қатынасы 83,0%-ды (2014 жылғы 31 желтоқсанда 72,4%) құрады, ал сыртқы борыштың тауарлар мен қызметтер экспортына (ТҚЭ) қатынасы 290,8%-ды (2014 жылғы 31 желтоқсанда 181,3%) құрады (1.5-бөлімге 3-қосымша, 1.5.3-кесте).

2015 жылы Қазақстанның таза сыртқы борышы 13,6 млрд. АҚШ долларына 36,1 млрд. АҚШ долларына дейін немесе ІЖӨ-ге 19,5% ұлғайды.

Бұл ретте мемлекеттік сектор бұрынғыдай қалған әлемге қатысты таза кредитор позициясын сақтап отыр. «БТА Банк» АҚ мәртебесінің және оның басқа секторларға кейіннен қайта жіктелуіне байланысты, банк секторы таза кредитор позициясынан таза борышкер позициясына өтті.

2-тарау. Ақша-кредит саясаты және қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету

2.1. Ақша-кредит саясаты

Ұлттық Банк ақша-кредит саясатын баға тұрақтылығын қамтамасыз ету мақсатында жүзеге асырады. Осы мақсатқа қол жеткізу үшін Ұлттық Банк 2015 жылы өтімділікті және пайыздық мөлшерлемелерді реттеу жөнінде шаралар қабылдады, олардың сипаты ақша және валюта нарықтарындағы ахуалға қатысты болды.

Валюта нарығындағы ахуалдың дамуы 2015 жылы түрлі бағытта болды. 2015 жылдың басында девальвациялық күтулер аясында теңгедегі өтімділікке жоғары сұраныс байқалды. Теңгедегі өтімділік беру қайта қаржыландыру қарыздары, Қазақстан қор биржасындағы кері РЕПО операциялары және «овернайт» валюталық своп операциялары арқылы жүзеге асырылды. Кері РЕПО операциялары бойынша қолжетімді кепілмен қамтамасыз етудің болмауына байланысты өтімділіктің негізгі көлемі «овернайт» валюталық своп операциялары арқылы берілді.

Ұлттық Банктің активтік операциялары нәтижесінде ақша нарығы мөлшерлемелерінің құбылмалылығы 2014 жылдың соңымен салыстырғанда 2015 жылдың басында айтарлықтай төмендеді. Өтімділікке сұраныстың тұрақтануына қарай 2015 жылғы бірінші жартыжылдық ішінде Ұлттық Банктің қатысу көлемі біртіндеп төмендеді. 2015 жылғы маусым мен шілдеде Ұлттық Банк өтімділік беру/алу бойынша операцияларды жүзеге асырған жоқ.

Ұлттық Банк 2015 жылы ең төменгі резервтік талаптар тетігіне өзгерістер енгізді. Міндеттемелерді резиденттік және мерзімділік қағидаты бойынша ғана емес, сонымен қатар валюталардың түрлері (ұлттық және шетел) бойынша да неғұрлым нақты бөлу енгізілді. Ең төменгі резервтік талаптарды есептеу тәртібі орташаландыру қағидатын сақтай отырып қосымша өзгертілді. 2015 жылғы 23 маусымнан бастап ең төменгі резервтік талаптарды айқындау және резервтік активтерді қалыптастыру кезеңдері күнтізбелік 14 күннен 28 күнге дейін ұлғайтылды және бірінен соң бірі қатар келеді. Резервтік активтердің құрылымындағы қолма-қол ақшаның үлесі ең төменгі резервтік талаптардың оларды айқындау кезеңіндегі орташа мөлшерінің 70%-ы деңгейінде белгіленді.

Баға тұрақтылығын қамтамасыз ету жөніндегі мандатты іске асыру шеңберінде Ұлттық Банк 2015 жылғы тамызда Қазақстан үшін ақша-кредит саясатының басым болатын режимі ретінде инфляциялық таргеттеу режиміне өтті, сондай-ақ ұлттық валюта – теңгенің еркін өзгермелі айырбастау бағамының режимін енгізді.

Инфляциялық таргеттеу режиміне өту шеңберінде Ұлттық Банк 2015 жылғы 2 қыркүйекте ақша-кредит саясатының орта мерзімді кезеңде баға тұрақтылығын қамтамасыз ету бойынша мақсаттарына қол жеткізу үшін базалық мөлшерлемені – ақша нарығының Ұлттық Банк таңдаған

таргеттелетін қысқа мерзімді мөлшерлеменің мақсатты мәнін енгізу туралы хабарлады. Ақша нарығының таргеттелетін қысқа мерзімді мөлшерлемесі TONIA индикаторы, яғни Қазақстан қор биржасында автоматты РЕПО секторында жасалған, бір жұмыс күндік мерзімге РЕПО ашу мәмілелері бойынша орташа алынған пайыздық мөлшерлеме болып табылады. Базалық мөлшерлемені енгізуге байланысты Ұлттық Банктің ашық нарықтың құралдары және тұрақты қолжетімділік арқылы өтімділікті реттеу бойынша рөлі күшейеді.

2015 жылғы екінші жартыжылдықта сыртқы нарықтағы ахуалдың нашарлауы ішкі валюта нарығындағы девальвациялық күтулердің өсуіне және қаражаттың ақша нарығынан валюта нарығына шамадан тыс кетуіне алып келді. Базалық мөлшерлемені одан әрі ұстап тұру және банктерге теңгедегі өтімділікті беру нарық қатысушыларының ұлттық валютаға қарсы операциялар жүргізуіне алып келеді. Ұлттық Банк осы жағдайда 2015 жылғы қарашада ақша-кредит саясатын іске асыру тәсілдерін өзгертті және пайыздық мөлшерлеменің дәлізін белгілі бір диапозонда ұстап тұру жөнінде мәлімделген міндеттемелерден ауытқыды. Алайда, 2015 жылғы желтоқсанның соңында сыртқы нарықтардағы ахуалдың біршама және уақытша тұрақтануы Ұлттық Банкке ақша нарығындағы операцияларды жаңартуға және ақша және валюта нарықтарындағы балансты қалпына келтіру және оны сақтау жөнінде шаралар қабылдауға мүмкіндік берді.

2015 жылы Қазақстан қор биржасындағы кері РЕПО операцияларының жалпы көлемі 1,1 трлн. теңгені құрады. Осы операциялар 1 – 5 күн аралығындағы мерзіммен нарықтық мөлшерлемелер бойынша жүргізілді, орташа алынған кірістілік 19,6%-ды құрады. Қазақстан қор биржасындағы «овернайт» валюталық своп операцияларының көлемі орташа алынған кірістілік жылдық 22,0% болған кезде 20,8 трлн. теңгені құрады. 5,5% мөлшерлеме бойынша 1 айға дейінгі мерзімі бар, қаржылық тұрақтылықты ұстап тұру мақсатында 2015 жылғы қаңтар-шілдеде берілген қайта қаржыландыру қарыздарының көлемі 4,9 трлн. теңгені құрады.

2015 жылы ақша-кредит саясатын іске асыру шеңберінде ішкі портфельге мемлекеттік бағалы қағаздарды сатып алу бойынша операциялар жүргізілген жоқ. Ұлттық Банктің ішкі портфелінен қайталама нарықта жалпы сомасы 31,1 млрд. теңгеге тең мемлекеттік бағалы қағаздарды номиналдық құны бойынша сату жүзеге асырылды.

Ұлттық Банктің өтімділікті сіңіру бойынша құралдарына сұраныс аз мөлшерде болды. Теңгедегі құралдардың тартымдылығын арттыру мақсатында Ұлттық Банктің банктерге арналған апталық депозиттері бойынша мөлшерлеме 2015 жылы бірнеше рет қайта қаралды, 2015 жылғы қаңтардағы 3,05% деңгейден 2015 жылғы желтоқсандағы 12%-ға дейін көтерілді. 2015 жылы банктерден 2,7 трлн. теңгеге депозиттер тартылды, бұл 2014 жылғы көлеммен салыстырғанда 1,7 есе аз.

Ұлттық Банктің өтімділікті алу шеңберінде сондай-ақ Қазақстан қор биржасында тікелей РЕПО операциялары жүзеге асырылды. 2015 жылы жүргізілген операциялардың көлемі 2,2 трлн. теңгені құрады. Ұлттық Банктің

кері РЕПО операциялары бойынша ашық позициясы 2015 жылдың соңында 1,1 трлн. теңгені құрады.

2015 жылы шығарылған қысқа мерзімді ноттардың көлемі 2014 жылмен салыстырғанда дисконтталған құны бойынша 1,1 трлн. теңгені құрай отырып, 13,8 есе ұлғайды. 2015 жылдың соңында айналыстағы қысқа мерзімді ноттардың көлемі номиналдық құны бойынша 357,3 млрд. теңгені құрады.

Ноттар бойынша орташа алынған тиімді кірістілік 2014 жылғы қарашадағы 3,27%-дан 2015 жылғы желтоқсандағы 12,65%-ға дейін көтерілді. 2015 жылы Ұлттық Банк айналыс мерзімдері 7 және 28 күн болатын қысқа мерзімді ноттарды шығарды.

2015 жылы Ұлттық Банктің өтімділікті алуы сондай-ақ Қазақстан қор биржасында 1 күндік мерзіммен валюталық своп операцияларын жүргізу арқылы жүзеге асырылды. Жүргізілген операциялардың көлемі 128,9 млрд. теңгені құрады.

2.2. Айырбастау бағамы саясаты және валюта нарығы

2015 жылы ішкі валюта нарығы теңгенің айырбастау бағамына айтарлықтай қысым жасау жағдайында дамыды. Жыл ішінде валюта нарығындағы ахуалға мұнайдың және басқа шикізат тауарларының әлемдік бағаларының айтарлықтай құлдырауы, негізгі сауда әріптестері елдер ұлттық валюталарының әлсіреуі, АҚШ долларының нығаюы бойынша күтулер әсер етті.

2015 жылғы теңгенің айырбастау бағамы көрсетілген кезеңде 2,8%-ға аздап әлсірегенмен, тұрақты болып қалды. Айырбастау бағамын ұстап тұру үшін Ұлттық Банк басым түрде шетел валютасын сату бойынша өктемдік жүргізді.

Теңгенің тұрақты айырбастау бағамын ұстап тұруға бағытталған бағам саясаты экономикадағы теңгерімсіздіктерге әкеп соқты. Осыған байланысты 2015 жылғы тамызда теңгенің еркін өзгермелі айырбастау бағамының режиміне өту туралы шешім қабылданды. Бұл ретте Ұлттық Банк сұраныс пен ұсыныстың нақты арақатысын және іргелі факторлардың әсерін көрсетпейтін айырбастау бағамының айтарлықтай ауытқуларын реттеу құқығын сақтап қалды.

Қолайсыз сыртқы жағдайларға байланысты 2015 жылғы 20 тамызда бірізгі інфляциялық таргеттеу режимі енгізіле отырып, теңгенің еркін өзгермелі айырбастау бағамына өту жүзеге асырылды. Нәтижесінде 2015 жылғы екінші жартыжылдықта валюта нарығында құбылмалылықтың ұлғаюы байқалды.

Еркін өзгермелі бағамға өту нәтижесінде теңгенің айтарлықтай әлсіреуіне қарамастан, жоғары девальвациялық күтулер сақталды, бұл шетел валютасына алыпсатарлық сұраныстың өсуіне себепші болды. Айырбастау бағамының шектен тыс құбылмалылығы аясында ішкі валюталық нарықтағы

ахуалды тұрақтандыру мақсатында 2015 жылғы қыркүйекте Ұлттық Банк валюталық сауда-саттыққа қайтадан белсенді түрде қатыса бастады.

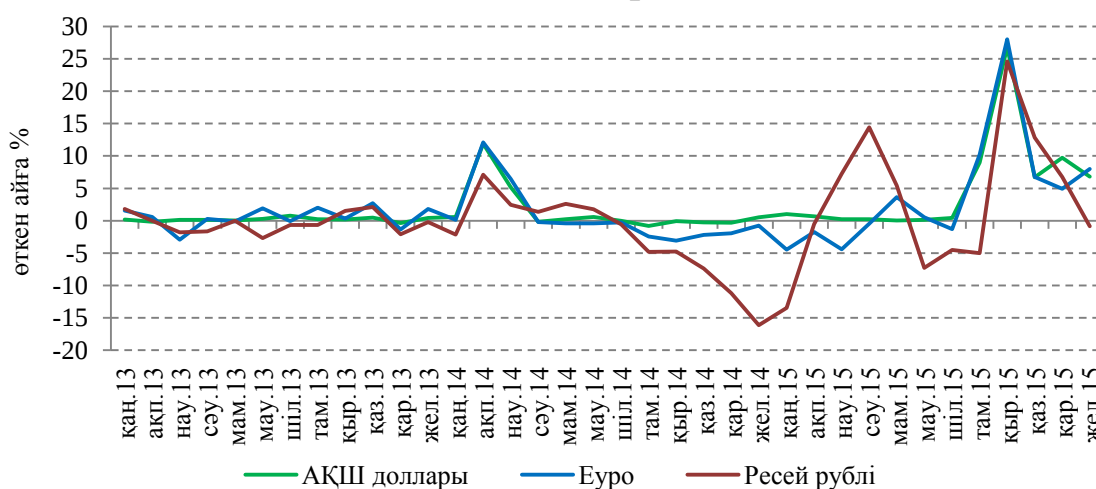
2015 жылғы қарашада сыртқы нарықтағы ахуал едәуір нашарлады. Шикізат тауарлары бағаларының, Қазақстанның негізгі сауда әріптес елдерінің валюталары құнының төмен болуы және олардың экономикалары өсуінің бәсеңдеуі ішкі валюта нарығындағы девальвациялық күтулердің өсуіне себепші болды, бұл алыпсатарлық сұраныстың артуымен қатар жүрді. Осы жағдайда, 2015 жылғы қарашадан бастап Ұлттық Банк алтын-валюта активтерін сақтау мақсатында валюта нарығына қатысуын барынша азайтты.

Теңгенің айырбастау бағамы 2015 жылы бір АҚШ доллары үшін 182,35–349,12 теңге аралығында құбылды. Теңгенің орташа алынған айырбастау бағамы бір АҚШ доллары үшін 222,6 теңгені құрады. Биржалық бағам жылдың соңында бір АҚШ доллары үшін 340,01 теңгені құрады. 2015 жылы теңге номиналдық көрсеткіш бойынша АҚШ долларына қатысты 86,5%-ға әлсіреді.

2015 жылы теңгенің еуроға қатысты ресми бағамы 67,6%-ға, Ресей рубліне қатысты бағамы 47,3%-ға әлсіреді (2.2.1-сурет).

2.2.1-сурет

Теңгенің АҚШ долларына, еуроға және Ресей рубліне қатысты бағамының серпіні³

2015 жылғы Қазақстан қор биржасында доллар позициясындағы сауда-саттық көлемі 2014 жылмен салыстырғанда 37,5%-ға төмендей отырып, 55,8 млрд. АҚШ долларын құрады. Операциялардың ең аз көлемі қарашада, ең жоғары көлемі қазанда байқалды.

Биржадан тыс валюта нарығында сауда-саттық көлемі 2014 жылмен салыстырғанда 45,6%-ға төмендеді және 6,5 млрд. АҚШ долларын құрады. Операциялардың ең аз көлемі маусымда, жоғары көлемі 2015 жылғы қаңтарда байқалды.

Еуромен және Ресей рублімен жасалған операциялардың валюта нарығының биржалық және биржадан тыс сегменттері айналымындағы үлесі

³ «+» теңгенің шетел валютасына қатысты нығаюы, «-» - теңгенің шетел валютасына қатысты әлсіреуі.

шамалы болды. Биржа нарығында Ресей рублімен жасалған операциялардың көлемі 18,3 млрд. Ресей рубліне дейін 53,8%-ға өсті, еуромен жасалған операциялар көлемі 38,2 млн. еуроға дейін 53,8%-ға төмендеді. Биржадан тыс валюта нарығында Ресей рублімен жасалған операциялар көлемі 9,8 млрд. Ресей рубліне дейін 5%-ға ұлғайды, еуромен жасалған операциялар көлемі 106,0 млн. еуроға дейін 3,7%-ға азайды.

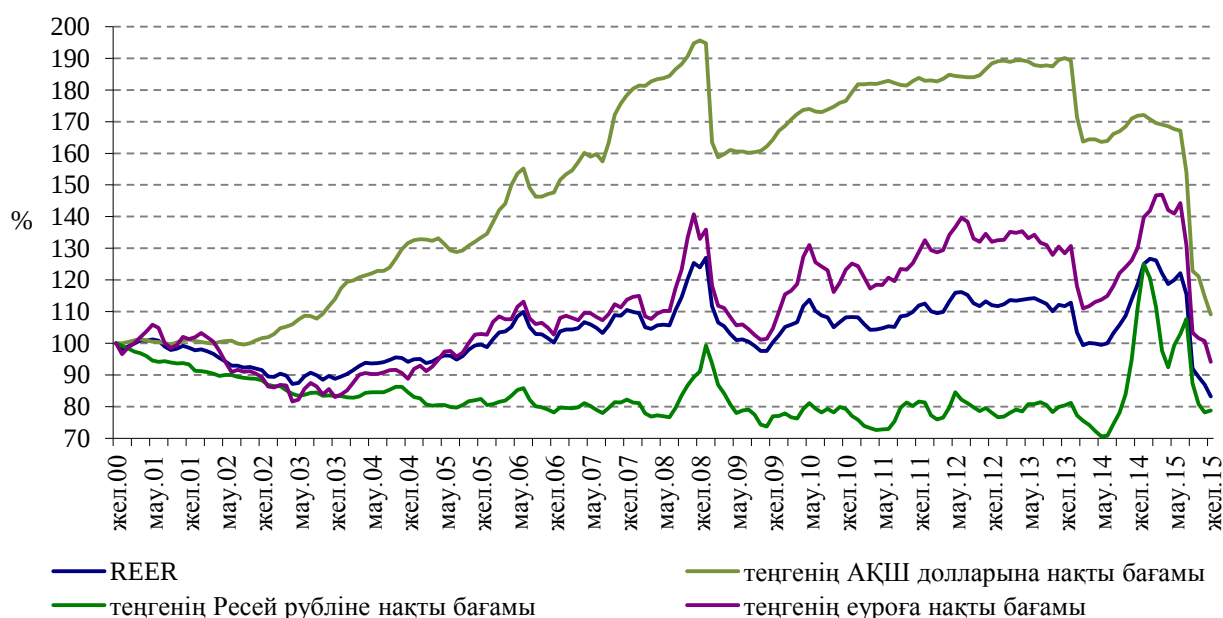
Өткен жылдардағы сияқты қолма-қол шетел валютасы нарығында басымдық АҚШ долларына берілді (2015 жылы орташа алғанда – 70%-ға жуық). 2015 жылы айырбастау пункттерінің АҚШ долларын нетто-сату көлемі 2014 жылмен салыстырғанда 45,8%-ға төмендеп, 7,7 млрд. АҚШ долларын құрады. Ресей рублін нетто-сату көлемі 176,4 млрд. Ресей рубліне дейін 2,3 есеге көтерілді. Еуроны сату көлемі 0,6 млрд. еуроға дейін 52,8%-ға төмендеді.

2015 жылдың соңында нақты тиімді айырбастау бағамы бәсекеге қабілеттіліктің базалық деңгейінен (2000 жылғы желтоқсанда) 16,8%-ға төмен болды (5.1.2-сурет). Бұл ретте 2015 жылғы желтоқсандағы деңгейге қатысты теңгенің нығаюы 29,9% болды.

2015 жылы ТМД елдерінің валюталары қоржынына есептелген нақты тиімді айырбастау бағамының индексі 29,1%-ға, ал қалған елдердің валюталарына қатысты теңге 30,1%-ға әлсіреді.

2.2.2-сурет

Теңгенің нақты айырбастау бағамдарының индекстері 2000 жылғы желтоқсан = 100%

2.3. Қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету

Теріс жағына қарай өзгерген сыртқы конъюнктура теңгенің айырбастау бағамына қатты әсер етті. Бұл ретте ұлттық валюта едәуір шамадан тыс бағаланған, ал ақша нарығындағы пайыздық мөлшерлемелер жоғары болып

қалды. Көрсетілген факторлар бірлесіп елдің сатылатын тауарлары секторының бәсекеге қабілетсіздігіне әкеп соқты. Сонымен қатар банк қызметінің негізгі тұтынушылары болып табылатын сауда және қызмет көрсету секторларының экономика өсуінің көзі болып қала берді.

2015 жылғы екінші жартыжылдықта еркін өзгермелі бағам режиміне өту экономикадағы ахуалды айтарлықтай өзгертті, атап айтқанда бағамға қысым жасау төмендеді, ал экономиканың бағалық бәсекеге қабілеттілігі банк активтерінің өсу әлеуетін арттыра отырып, қалпына келді. Сонымен қатар, теңгенің әлсіреуі нәтижесінде 2015 жылы едәуір тарылған және көп шығынға ұшыраған саудаланбайтын тауарлар секторы кредиттік тәуекел бойынша шығындар нәтижесінде банктердің жұмыс істемейтін қарыздар портфелінің ұлғаюына әкеп соқты. Сондай-ақ банктердің балансындағы долларланудың жоғары болуына байланысты активтер мен пассивтердің валюталарында алшақтық пайда болды, банктер ұлттық валютадағы өтімділіктің жетіспеушілігін сезіне бастады.

Ұлттық Банк стресс сценарийі 2015 жылы ішінара іске асырылған банк секторына стресс-тестілеу жүргізді. 2015 жылдағыдай мұнай бағасының төмендеуінің ықпал етуі бағаланды, алайда теңгенің әлсіреу мөлшері төмен болды. Стресс-тестілеу шеңберінде Ұлттық Банк бағалаған кредиттік тәуекел бойынша шығындар 2015 жылдың соңында жұмыс істемейтін қарыздар портфелінің ұлғаюы нәтижесінде банктерге келтірілген нақты шығындардың мөлшерімен салыстыруға болады. Бұл ретте, макроэкономикалық күйзелістердің банк секторына теріс әсер етуінің толық іске асырылмағанын ескере отырып, 2016 жылы кредиттік тәуекел бойынша қосымша шығындар күтіледі.

Мұнай бағасының төмендеуі, теңгедегі өтімділіктің дефициті, сондай-ақ теңгенің валюталық бағамын түзету аясында банктерге сауалнама жүргізу негізінде кредиттеу нарығын тексеру⁴ нәтижесі бойынша банктердің 2015 жылы кредиттеуге ниетінің төмендегені байқалды. Оның салдары банктердің кредиттік саясатты қатаңдатуы болды, оның нәтижесінде кредит нарығында қарыз алушылар тарапынан сұраныстың өсуінің төмен болғаны тіркелді.

2015 жылдың қорытындысы бойынша жұмыс істемейтін қарыздарды есептен шығару нәтижесінде несие портфелі өсуінің бәсеңдегені, сондай-ақ банк секторының кредиттік белсенділігінің төмендегі байқалды. Портфельдің оң өсуі (2015 жылы 9,7%) валюталық қарыздарды қайта бағалауға байланысты болды.

2014 жылы қабылданған реттеу шаралары⁵ 2015 жылы тұтынушылық қарыздар портфелінің артық өсу тәуекелін төмендетті. Ипотекалық кредиттеу белсенділіктің төмен болуымен сипатталады және оны қысқа мерзімді

⁴ Банктерге «Кредит нарығы өлшемдерінің жай-күйі және болжамы» атты сауалнама жүргізу негізінде кредит нарығының сапалық өлшемдерін тексеру.

⁵ Қамтамасыз етілмеген тұтынушылық қарыздар портфелінің өсу қарқынына жылына 30%-дан аспайтын деңгейде тікелей лимит енгізу, қарыз алушының қамтамасыз етілмеген тұтынушылық қарыздар бойынша борыштық жүктемесінің 50%-дан аспайтын деңгейдегі коэффициентін енгізу.

кезеңде дамытудың одан кейінгі перспективалары банктердің пікірі бойынша өсу факторларының болмауымен және қорландырудың жетіспеумен шектелген. Банктер сондай-ақ корпоративтік секторды кредиттеу серпініне мемлекеттік кредиттеу бағдарламаларының оң әсер еткенін атап өтті.

Жалпы алғанда 2015 жылғы кредиттік тәуекелдің өсу деңгейіне қарамастан, банктер қатаң кредиттік саясат есебінен кредиттік портфельдің сапасын ұстап тұратынына сенеді. Банктер проблемалық қарыздармен жұмыс істеу кезінде неғұрлым басым шаралар ретінде үмітсіз берешектерді коллекторлық компанияларға сатуды, есептен шығаруды, кредиттің жалпы мерзімін ұзартуды, төлемдер кестесін өзгертуді, борышты қайта қаржыландыруды атап өтеді.

Банк жүйесіндегі жұмыс істемейтін қарыздардың деңгейін төмендету Ұлттық Банктің 2015 жылы қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз ету жөніндегі стратегиялық бағыттарының бірі болды. Банк жүйесіндегі жұмыс істемейтін қарыздар деңгейінің жоғары болуы экономиканы кредиттеуді тежейді, банк секторының бәсекеге қабілеттілігін төмендетеді, экономикалық дамуға теріс әсер етеді, әлемдік нарықтардағы болашақтағы ықтимал күйзелістер алдындағы орнықтылықты төмендетеді.

2015 жылдың соңында жұмыс істемейтін қарыздардың деңгейі банктер ұсынатын реттеушілік есептілікке сәйкес 2015 жылдың басынан бастап 23,5%-ға (3,3 трлн. теңге) төмендей отырып, 8,0%-ды (1,2 трлн. теңгені) құрады. 2015 жылы банк жүйесінің несие портфелі сапасының жақсаруына басым түрде Ұлттық Банк қабылдаған шаралар кешенінің, сондай-ақ банктердің баланстарды проблемалық кредиттерден тазарту жөніндегі дербес қызметінің нәтижесінде қол жеткізілді.

Мәселен, 2015 жылдың бірінші жартысында банк жүйесіндегі жұмыс істемейтін қарыздардың деңгейін төмендету жөніндегі іс-шаралар шеңберінде Ұлттық Банк «Проблемалық кредиттер қоры» АҚ жарғылық капиталын ұлғайту үшін 2014 жылы бөлінген 250 млрд. теңгені игеру тетігін іске асыру бойынша жұмыс жүргізді. Іске асыру бірімезгілде активтер мен міндеттемелерді айырбастау бойынша операцияларды жүргізу және «БТА Банк» АҚ-ты банк жүйесінің құрамынан шығару кезінде жүзеге асырылды, бұл, өз кезегінде, сондай-ақ банк жүйесіндегі проблемалық қарыздардың деңгейін төмендету процесіне айтарлықтай әсер етті.

Өз кезегінде, Ұлттық қордан бөлінген қаражатты пайдалану тетігін тиімді іске асыру, сондай-ақ «Проблемалық кредиттер қоры» АҚ қызметін жетілдіру мақсатында Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 86 және № 87 қаулыларымен «Проблемалық кредиттер қоры» АҚ-тың жұмыс істеу тұжырымдамасына⁶ және қызметін жүзеге асыру қағидаларына⁷ өзгерістер енгізілді. Бұл түзетулер активтердің сапасын

⁶ «Проблемалық кредиттер қоры» акционерлік қоғамының жұмыс істеу тұжырымдамасын бекіту туралы» Ұлттық Банкі Басқармасының 2014 жылғы 27 мамырдағы № 96 қаулысы.

⁷ «Екінші деңгейдегі банктердің кредиттік портфельдерінің сапасын жақсартуға маманданған ұйымның қызмет түрлерін жүзеге асыру қағидаларын, сондай-ақ Иеленетін (иеленген) күмәнді және үмітсіз активтерге қойылатын талаптарды бекіту туралы» Ұлттық Банкі Басқармасының 2014 жылғы 24 қыркүйектегі № 179 қаулысы.

жақсарту және бірізгілікте инвесторға сата отырып тікелей сатып алу процесіне негізделген қаржыландыру тетіктері арқылы Қордың банктермен ынтымақтастық жасауының қосымша тетіктері, сондай-ақ Қордың банктермен неғұрлым икемді және экономикалық тұрғыда орынды талаптармен ынтымақтастық жасау мүмкіндіктерін кеңейту көзделеді.

Ұлттық Банк банктермен бірлесіп активтердің сапасын жақсартудың проблемалық активтерді негізгі банктің күмәнді және сенімсіз активтерін сатып алатын еншілес ұйымдарына беру, сондай-ақ банктердің сенімсіз берешектерді кешіру/есептен шығару рәсімдерін жүргізу сияқты қолданыстағы тетіктерінің көмегімен баланстарды тазарту бойынша жұмыстарды қосымша жалғастырды.

Банктер беретін ақпарат сапасының төмен болуына байланысты банк жүйесіндегі жұмыс істемейтін қарыздардың нақты деңгейі және Ұлттық Банкке банктер беретін реттеуші есептілікке сәйкес есептелетін деңгей арасында айтарлықтай айырмашылықтар туындауы мүмкін екенін атап өту қажет. Осыған байланысты, Ұлттық Банк қызметінің банктердің баланстарын жұмыс істемейтін қарыздардан тазарту бөлігіндегі бағыттарының бірі банктер реттеушілік есептілікте ұсынатын ақпараттың дәйектілігін арттыру, оның ішінде банктердің есептілігін тексеру кезінде аудиторлық компаниялардың қызметін бақылауды күшейту және талдау арқылы арттыру жөніндегі қажетті іс-шаралар жүргізу болып табылады.

Инфляциялық таргеттеу режиміне өту қорландыру базасы құнының құбылуының жоғары болуына және кейіннен ұлттық валютадағы өтімділіктің дефицитіне әкеп соқты. Теңгедегі өтімділікті ұстап тұру үшін банктер тәуекелдерді басқарудың мынадай құралдарына жүгінуге мәжбүр болды: қымбат своп және РЕПО мәмілелерін жасау, жоғары пайыздық мөлшерлемелерді ұстап тұру және корпоративтік депозиторларды тарту, теңгемен кредиттеу көлемін қысқарту, операциялық шығыстарды қысқарту.

Мемлекеттік компаниялар 2015 жылдың қорытындысы бойынша клиенттер депозиттерінің теңгедегі бөлігінің негізгі салымшылары болып табыла отырып, банктердің ұлттық валютадағы қорландыру базасын ұстап тұруды жалғастырды. БЖЗҚ да банктердің ұлттық валютамен шығарылған облигацияларын сатып алу арқылы қаржыландыруға белсенді түрде қатысты.

2015 жылдың қорытындысы бойынша банктер ұлттық валютамен қорландыруды өткен жылғы деңгейде ұстап тұра алды (0,8%-ға төмендеді), ал шетел валютасымен қорландыру, негізінен, валюталық қайта бағалау нәтижесінде едәуір өсті (11,6%-ға төмендеуді қайта бағалауды есептемегенде 64,8%-ға өсті). Сонымен қатар, шетел валютасында деноминирленген міндеттемелерді қайта бағалау 2015 жылы банк секторындағы пайдаға айтарлықтай теріс әсер етті, бұл әсер ету валюталық қайта бағалаудан іске асырылмаған шығыс түрінде көрсетілді.

2015 жылы Қазақстан Республикасының қаржылық тұрақтылығы және қаржы нарығын дамыту жөніндегі кеңестің 7 отырысы өтті, оларда Қазақстанның қаржы жүйесін дамытудың неғұрлым өзекті мәселелері

талқыланды. Көрсетілген отырыстар шеңберінде қаржы нарығына қатысушылар қызметінің мынадай мәселелері қаралды, атап айтқанда:

банк жүйесіндегі макроэкономикалық күйзелістерді жұмсартуға бағытталған қарсы циклдік сипаттағы шараларды енгізу (пруденциялық реттеу шеңберінде) қажеттілігі;

пруденциялық нормативтерді есептеу әдістемесін жетілдіруге және ерте ден қою шаралары жүйесін жақсартуға бағытталған шараларды қамтитын мақұлданған банктерді пруденциялық реттеудің тиімділігін арттыру;

«Астана» халықаралық қаржы орталығын құру және дамыту;

стресс және өтімділіктің төмен болу кезеңінде қаржылық орнықты банктерді қолдау мақсатында Ұлттық Банктің банктерге нарықтық емес активтер кепілімен өтімділік беру;

Қазақстан Республикасының төлемдер және төлемдік инфрақұрылымды одан әрі дамыту саласындағы заңнамасын жетілдіру, сондай-ақ әлемдік практиканы ескере отырып заманауи төлем тетіктері мен инновациялық шешімдерді енгізу;

Қазақстан Республикасының Дүниежүзілік сауда ұйымына кіруіне байланысты бейрезидент қаржы ұйымдарын реттеу тәсілдері;

Қазақстан Республикасы қаржы нарығының ЕАЭО шеңберінде ықпалдасуы;

Қазақстандағы кредиттік тарихтар жүйесін жетілдіру;

«Проблемалық кредиттер қоры» АҚ одан әрі жұмыс істеу бағыттары мәселелері қаралды.

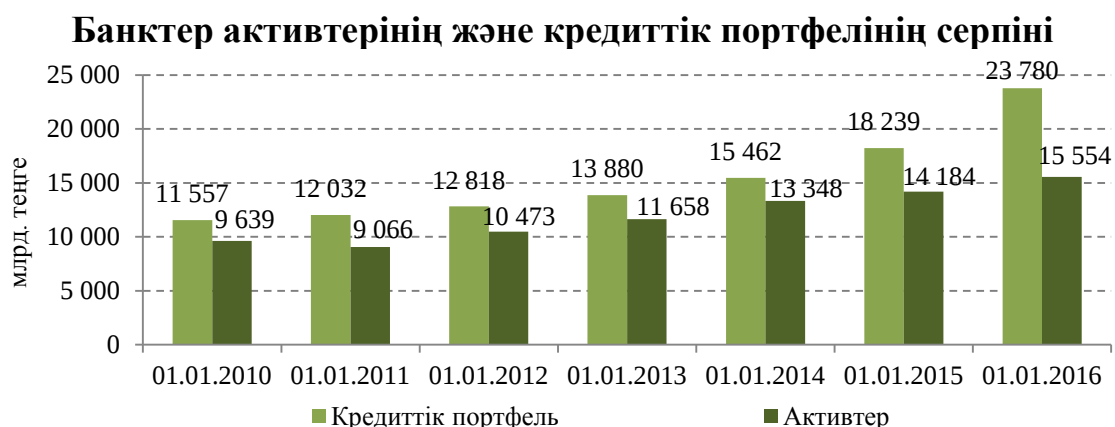
3-тарау. Қаржы жүйесіне шолу

3.1. Банк секторы

2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша Қазақстан Республикасында 35 банк және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын 8 ұйым, оның ішінде 3 ипотекалық ұйым жұмыс істеді.

2015 жылы банк секторының активтері 5,5 трлн. теңгеге немесе 30,4%-ға ұлғайды және 23,8 трлн. теңге болды (3.1.1-сурет).

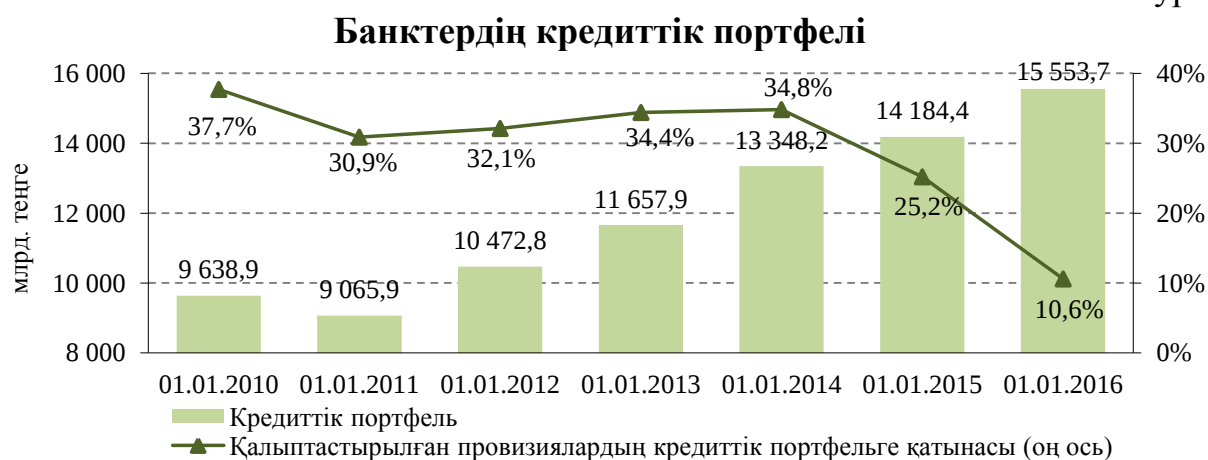
3.1.1-сурет

Банк секторының кредиттік портфелі жылдың басынан бастап 9,7%-ға немесе 1,4 трлн. теңгеге ұлғайып, 2015 жылдың қорытындылары бойынша 15,6 трлн. теңге болды.

2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша банк секторының кредиттік портфелі бойынша халықаралық қаржылық есептілік стандарттарының талаптарына сәйкес 1,6 трлн. теңге немесе жиынтық кредиттік портфельдің 10,6%-ы болды (3.1.2-сурет).

3.1.2-сурет

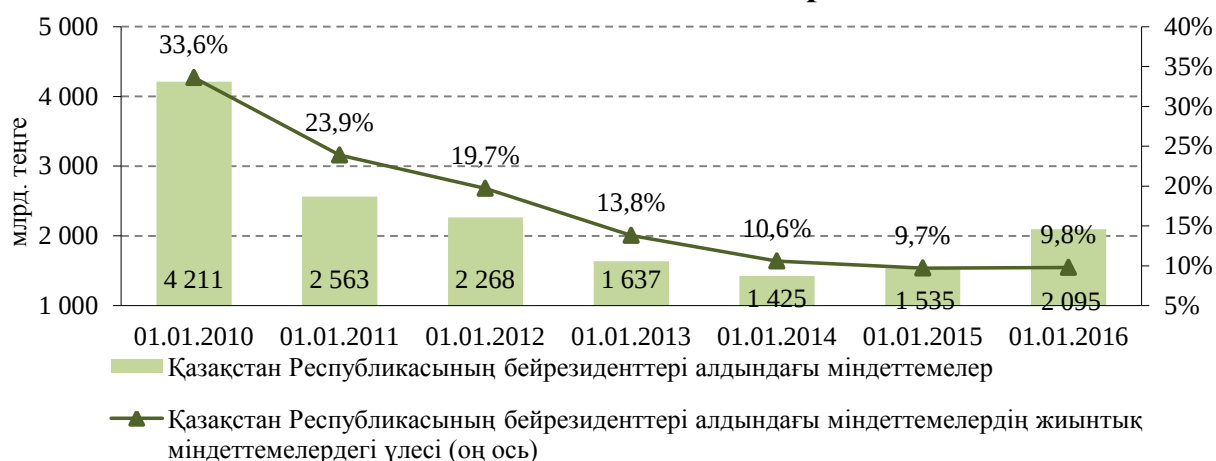
Негізгі борыш және (немесе) есептелген сыйақы бойынша 90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар қарыздар 2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай

бойынша 1,2 трлн. теңге немесе банктердің жиынтық кредиттік портфелінің 8,0%-ы болды.

Банктердің міндеттемелері 2015 жылы 5,4 трлн. теңгеге немесе 34,1%-ға ұлғайды да, 21,3 трлн. теңге болды. Сыртқы міндеттемелер 2015 жылы 0,6 трлн. теңгеге немесе 36,5%-ға ұлғайып, 2,1трлн. теңге болды, олардың жиынтық міндеттемелердегі үлесі 9,7%-дан 9,8%-ға дейін ұлғайды (3.1.3-сурет).

3.1.3-сурет

Банктердің Қазақстан Республикасының бейрезиденттері алдындағы міндеттемелері

Ипотекалық ұйымдар

Ипотекалық ұйымдар активтерінің жиынтық мөлшері 2015 жылдың қорытындылары бойынша 246,3 млрд. теңге болды, 2014 жылдың көрсеткішінен 76,8 млрд. теңгеге немесе 45,3%-ға көп.

Ипотекалық ұйымдардың жиынтық несие портфелі 106,7 млрд. теңге болды, бұл 2014 жылдың қорытындылары бойынша қалыптасқан көрсеткіштен 17,6 млрд. теңгеге немесе 19,7%-ға көп (3.1.4-сурет).

3.1.4-сурет

Ипотекалық ұйымдардың активтері мен несие портфелінің серпіні

Ипотекалық ұйымдардың жиынтық несие портфеліндегі ең көп үлесті «Қазақстан Ипотекалық Компаниясы» ипотекалық ұйымы» АҚ берген кредиттер алады – 99,8%.

Мерзімі өткен берешегі бар қарыздардың ипотекалық ұйымдардың жиынтық несие портфеліндегі үлес салмағы 2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 10,4% немесе 11,0 млрд. теңге, оның ішінде 90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар қарыздардың үлес салмағы 4,7% немесе 5,0 млрд. теңге болды.

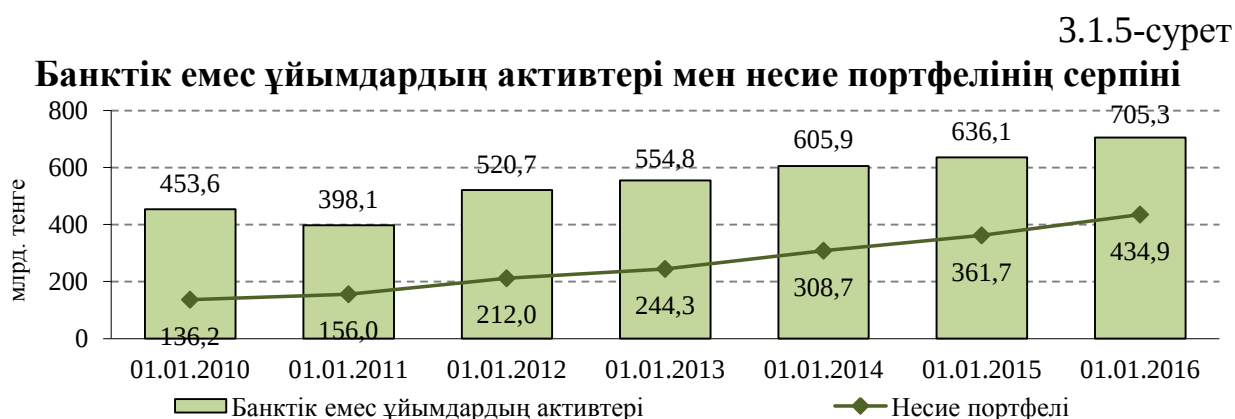
Ипотекалық ұйымдар қалыптастырған провизиялардың сомасы 2015 жылдың қорытындылары бойынша 4,2 млрд. теңге болды, қалыптастырылған провизиялардың несие портфеліндегі үлес салмағы 3,9% болды.

Өзге банктік емес ұйымдар

Банктік емес ұйымдардың⁸ жиынтық активтері бір жылда 10,9%-ға ұлғайып, 2015 жылдың қорытындылары бойынша 705,3 млрд. теңге болды.

Агроөнеркәсіптік кешен саласындағы ұлттық басқарушы холдингінің еншілес ұйымдарының несие портфелі⁹ 20,2%-ға ұлғайып, 2015 жылдың қорытындылары бойынша 434,9 млрд. теңге болды.

Мерзімі өткен берешегі бар қарыздардың агроөнеркәсіптік кешен саласындағы ұлттық басқарушы холдингінің еншілес ұйымдарының жиынтық несие портфеліндегі үлес салмағы 2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 27,1% (128,0 млрд. теңге), оның ішінде 90 күннен астам мерзімі өткен берешегі бар қарыздардың үлес салмағы – 16,5% болды (3.1.5-сурет).

Банкаралық ақша нарығы

2015 жылы орналастырылған банкаралық депозиттердің жалпы көлемі 2014 жылмен салыстырғанда 7,6%-ға ұлғайып, баламасында 40,8 трлн. теңге болды.

Теңгемен орналастырылған банкаралық депозиттердің көлемі 3,4 трлн. теңгені құрап, 35,5%-ға төмендеді (2015 жылы орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 7,8%-ы). Теңгемен орналастырылған банкаралық депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2014 жылғы желтоқсандағы 16,0%-дан 2015 жылғы желтоқсандағы 21,6%-ға дейін өсті. Теңгемен өтімділіктің шектеулі ұсынысы негізінде валюта

⁸ Агроөнеркәсіптік кешен саласындағы ұлттық басқарушы холдингінің еншілес ұйымдары мен Қазақстан Республикасының Ұлттық почта операторы.

⁹ Резервтерді шегергендегі ұсынылған қаржылық жалдау ескеріле отырып.

нарығындағы теңгенің айырбас бағамының әлсіреуі банкаралық ақша нарығындағы мөлшерлемелердің өсуіне әкеп соқты.

Доллармен орналастырылған депозиттердің көлемі 3,2%-ға төмендеп, 2015 жылы 170,1 млрд. АҚШ долларын (2015 жылы орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 88,7%-ы) құрады. АҚШ долларымен орналастырылған депозиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2014 жылғы желтоқсанда 0,07%-ды құраса, 2015 жылғы желтоқсанда 0,16% болды. 30 күнге дейінгі мерзіммен АҚШ долларымен орналастырылған депозиттердің үлесі 98,6% болды.

Еуромен және Ресей рублімен орналастырылған депозиттердің көлемі шамалы – тиісінше орналастырылған депозиттердің жалпы көлемінің 0,1%-ы және 3,4%-ы.

Шетел валютасындағы депозиттердің негізгі бөлігі (депозиттердің жалпы көлемінің 90,6%-ы) бейрезидент-банктерде орналастырылған.

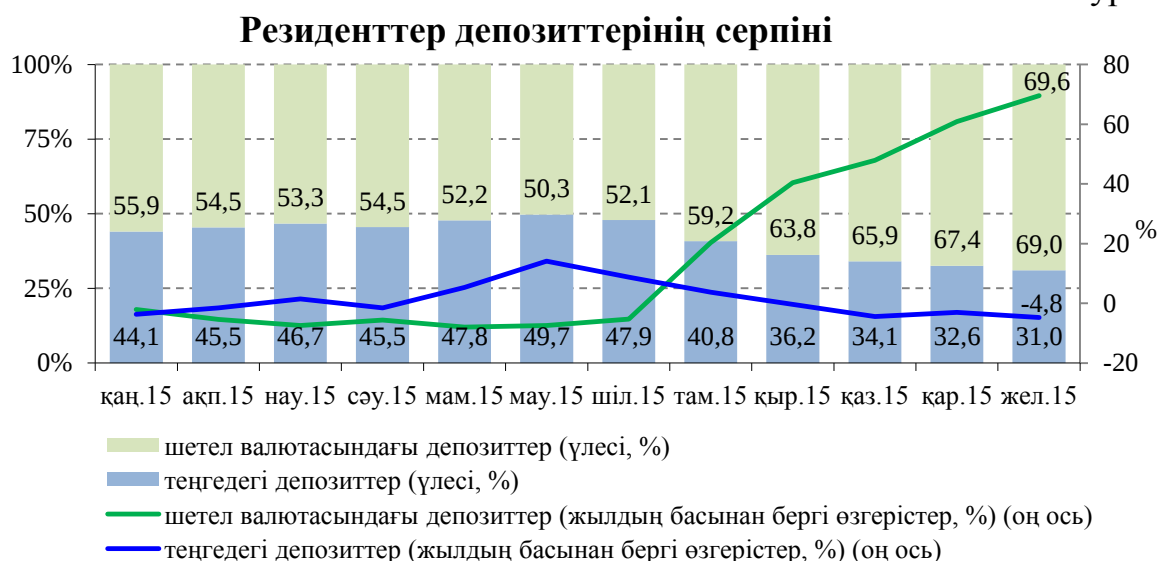
Ұлттық Банктің банктерден тартқан депозиттердің көлемі 2015 жылы 41,5%-ға төмендеп, 2,7 трлн. теңге болды.

Депозит нарығы

Резиденттердің депозиттік ұйымдардағы депозиттері 2014 жылғы 15,9%-ға өсуімен салыстырғанда 2015 жылы 36,6%-ға ұлғайып, 16,0 трлн. теңгеге жетті. Депозиттік базаның өсуі шетел валютасындағы депозиттерді теңгенің айырбас бағамының әлсіреуінен туындаған валюталық қайта бағалаумен негізделді.

Валюта түрлері бойынша депозиттердің құрылымы өзгерістерге ұшырады. Шетел валютасындағы салымдардың ұлғаюы және ұлттық валютадағы салымдардың қысқаруы теңгедегі депозиттердің үлес салмағының 44,5%-дан 31,0%-ға дейін төмендеуіне әкеп соқтырды. Ұлттық валютадағы депозиттер 2015 жылы 4,8%-ға 5,0 трлн. теңгеге дейін қысқарды, шетел валютасындағы салымдар 69,6%-ға 11,0 трлн. теңгеге дейін өсті (3.1.6-сурет).

3.1.6-сурет

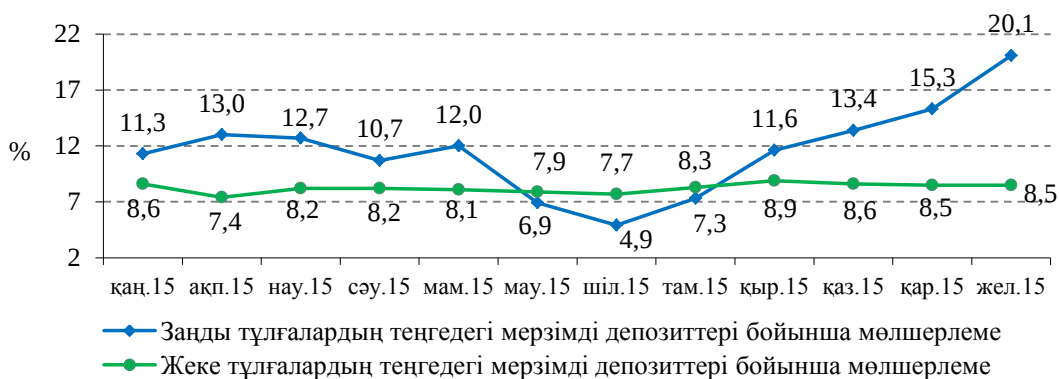
Банктік емес заңды тұлғалардың депозиттері 2015 жылы 25,8%-ға 9,2 трлн. теңгеге дейін, ал жеке тұлғалардың депозиттері – 54,5%-ға 6,8 трлн. теңгеге дейін ұлғайды.

Халықтың банктердегі салымдары (бейрезиденттердің шоттарын есептегенде) 2015 жылы 55,5%-ға 6,9 трлн. теңгеге дейін өсті. Халықтың теңгедегі салымдары 0,7%-ға 1,4 трлн. теңгеге дейін қысқарды, шетел валютасындағы салымдар 81,8%-ға 5,4 трлн. теңгеге дейін ұлғайды, бұл халықтың жинақ ақшасын долларландыру деңгейінің 67,5%-дан 79,2%-ға дейін ұлғаюына әкеп соқтырды.

2015 жылы заңды тұлғалардың ұлттық валютадағы депозиттері бойынша мөлшерлемелер ұлғайды, ал халықтың теңгедегі депозиттері бойынша мөлшерлемелер іс жүзінде өзгеріссіз қалды. Мәселен, банктік емес заңды тұлғалардың теңгедегі мерзімді депозиттері бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2015 жылғы желтоқсанда елеулі түрде өсіп, 20,1% (2014 жылғы желтоқсанда – 8,8%), ал жеке тұлғалардың депозиттері бойынша – 8,5% (2014 жылғы желтоқсанда – 8,1%) болды (3.1.7-сурет). Жеке тұлғалардың жаңадан тартылатын депозиттері бойынша ең жоғарғы сыйақы мөлшерлемесін белгілеу осы банк өнімі бойынша мөлшерлемелердің өсуін шектеуге септігін тигізеді, ал заңды тұлғалардың депозиттері бойынша мөлшерлемелерге шектеулер жоқ.

3.1.7-сурет

Теңгедегі мерзімді депозиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің серпіні

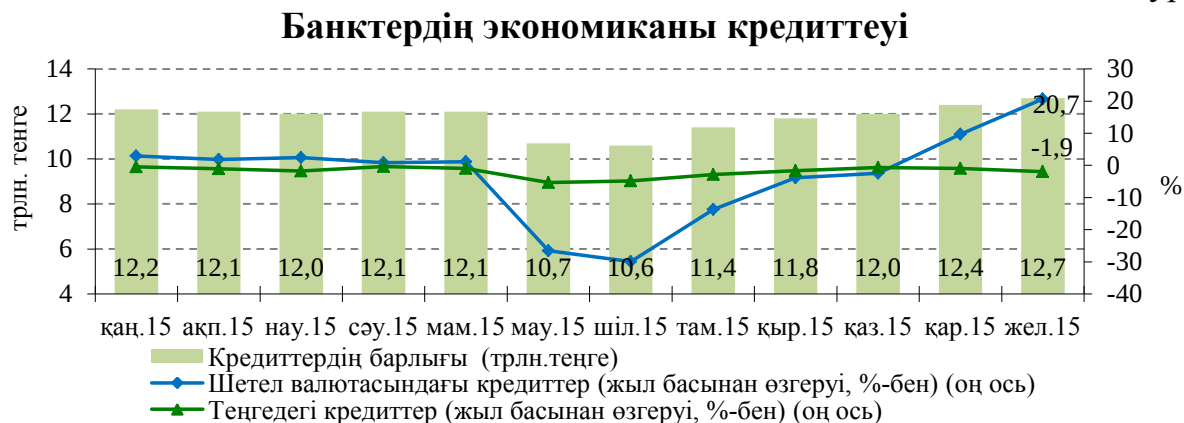
Кредит нарығы

Банктердің экономиканы кредиттеу көлемі 2014 жылғы 4,7%-бен салыстырғанда 2015 жылы 7,2%-ға ұлғайып, 12,7 трлн. теңге болды. Кредиттеудің өсуі негізінен шетел валютасындағы кредиттерді теңгенің айырбас бағамының әлсіреуінен туындаған валюталық қайта бағалаумен негізделді.

Ұлттық валютадағы кредиттер 2015 жылы 1,9%-ға 8,4 трлн. теңгеге дейін төмендеді, ал шетел валютасындағы кредиттер қайта бағалау нәтижесінде 20,7%-ға 4,3 трлн. теңгеге дейін көтерілді (3.1.8-сурет). Нәтижесінде теңгедегі кредиттердің жалпы көлемдегі үлес салмағы 70,8%-дан 66,3%-ға дейін төмендеді.

Заңды тұлғаларға кредиттер 2015 жылдың соңында 5,2%-ға өсіп, 8,5 трлн. теңге болды, ал жеке тұлғаларға кредиттер 3,7%-ға 4,2 трлн. теңгеге дейін ұлғайды. Жеке тұлғаларға кредиттердің үлес салмағы 33,2%-дан 32,9%-ға дейін төмендеді.

3.1.8-сурет

Қысқа мерзімді кредиттеу сегментіндегі белсенділіктің төмендеуі ұзақ мерзімді кредиттеу үлесінің ұлғаюына әкеп соқтырды. Ұзақ мерзімді кредиттеу 2015 жылы 9,5%-ға 10,5 трлн. теңгеге дейін ұлғайды, қысқа мерзімді кредиттеу 13,7%-ға 2,2 трлн. теңгеге дейін төмендеді. Тиісінше, ұзақ мерзімді кредиттердің үлес салмағы бір жылда 79,4%-дан 83,0%-ға дейін жоғарылады.

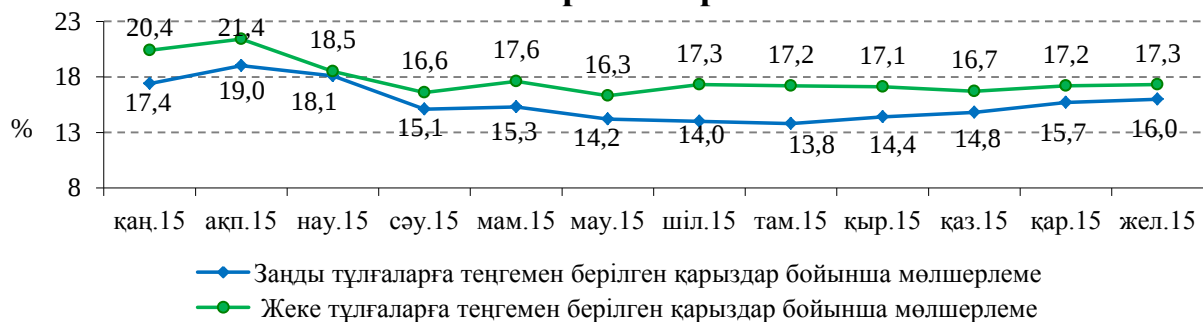
Шағын кәсіпкерлік субъектілеріне кредиттеу 2015 жылы 15,2%-ға 2,1 трлн. теңгеге дейін жоғарылады, бұл экономикаға кредиттердің жалпы көлемінің 16,3%-ын құрайды.

Салалар бойынша банктердің экономикаға кредиттерінің неғұрлым жоғары сомасы саудаға – 20,9%, өнеркәсіпке – 13,4%, құрылысқа – 7,8%, ауыл шаруашылығына – 5,2% тиесілі.

Банктік емес заңды тұлғаларға ұлттық валютада берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемесі 2015 жылғы желтоқсанда 16,0% (2014 жылғы желтоқсанда – 14,4%), жеке тұлғаларға – 17,3% (18,7%) болды (3.1.9-сурет).

3.1.9-сурет

Теңгемен берілген кредиттер бойынша орташа алынған сыйақы мөлшерлемелері

Банк секторының шоғырлануы

2015 жылы қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету және банктерді капиталдандыруды ұлғайту мақсатында банк секторын шоғырландыру бойынша бірқатар мәмілелер жүзеге асырылды. Атап айтқанда, «Астана-Финанс» АҚ-тың және «Альянс Банк» АҚ-тың міндеттемелерін қайта құрылымдау, «Альянс Банк» АҚ-ты, «Темірбанк» АҚ-ты және «Fortebank» АҚ-ты бір банкке біріктіру, «Қазкоммерцбанк» АҚ пен «БТА Банк» АҚ арасында активтер мен міндеттемелерді бірмезгілде беру жүзеге асырылды.

Мәселен, банктің борышқа қызмет көрсетуге қабілетсіз болуына байланысты 2009 жылдан бері жалғасып келе жатқан сыртқы және ішкі кредиторлардың алдындағы «Астана-Финанс» АҚ-ның берешегін қайта құрылымдау процесі 2015 жылы аяқталды. Қайта құрылымдауға жататын борыш 334,9 млрд. теңге болды, бұл ретте төлемдер ақшалай да, ноттармен де және жаһандық депозитарлық қолхаттармен де төленді. Қайта құрылымдау нәтижелері бойынша берешекті есептен шығару – 75% болды. «Астана Банкі» АҚ-ның банк холдингі мәртебесінен айырылуы да қайта құрылымдау нәтижесі болды.

Банк секторының тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін 2015 жылғы 15 маусымда «Қазкоммерцбанк» АҚ пен «БТА Банк» АҚ арасында «жақсы-жаман» банк қағидаты бойынша активтер мен міндеттемелерді бірмезгілде беру туралы шартқа қол қойылды. Активтер мен міндеттемелерді беру нәтижелері бойынша банк жүйесіндегі жұмыс істемейтін қарыздардың үлесі 2015 жылдың соңына 22,1%-дан 8,9%-ға дейін төмендеді. Бұл ретте «БТА Банк» АҚ банк операцияларын жүзеге асыруға берілген лицензиясын өткізді де, Қазақстанның банк жүйесінен шықты.

«Қазкоммерцбанк» АҚ 2015 жылы активтер мен міндеттемелерді бірмезгілде беру есебінен банк секторындағы үлесін 16,1%-дан 21,2%-ға дейін ұлғайтты, сондай-ақ несие портфелі бойынша 24,8% үлеспен (2015 жылдың басында – 17,6%) және клиенттердің салымдары бойынша – 20,2% үлеспен (2015 жылдың басында – 15,0% үлеспен) алдыңғы қатарларға жетті.

Депозиторлардың мүдделерін қорғау мақсатында «Альянс Банк» АҚ-ты қайта құрылымдау жүзеге асырылды, ол сондай-ақ 2015 жылы аяқталды. Қайта құрылымдау нәтижесінде есептен шығарылған борыш сомасы – 79,8 млрд. теңге (немесе қайта құрылымдауға жататын міндеттемелердің 49%-ы) болды. «Альянс Банк» АҚ-ты қайта құрылымдаудың негізгі бөліктерінің бірі «Альянс Банк» АҚ-ты, «ТемірБанк» АҚ-ты және «ForteBank» АҚ-ты біріктіру және жоғары деңгейдегі капиталдандыруы бар біріккен банкті құру болды. Қайта құрылымдау жүргізу және екі басқа банкті қосу тұрақсыз қаржылық жағдайының белгілерін жоюға, пруденциялық нормативтердің орындалуын, сондай-ақ банктердің тұрақты және үздіксіз жұмыс істеуін қамтамасыз етуге мүмкіндік берді.

2015 жылғы қазанда «Еуразиялық банк» АҚ-ның жалғыз акционері – «Еуразиялық қаржы компаниясы» АҚ меншікті қаражаты есебінен

«БанкПозитив Қазақстан»¹⁰ АҚ-ның 100% акцияларын «Еуразиялық банк» АҚ-ның сатып алу бойынша мәмілені мақұлдау жөнінде шешім қабылдады. «Еуразиялық банк» АҚ Ұлттық Банктің банк холдингі мәртебесін алуға және «БанкПозитив Қазақстан» АҚ-тың акцияларын иеленуге¹¹ рұқсатын алды.

«Еуразиялық Банк» АҚ-ның және «EU Bank («Еуразиялық Банк» АҚ-ның еншілес банкі)» АҚ-ның жалғыз акционерлерінің бірлескен шешімімен 2015 жылғы желтоқсанда 2016 жылдың соңынан кеш емес мерзімде «EU Bank («Еуразиялық Банк» АҚ-ның еншілес банкі)» АҚ-ны «Еуразиялық Банк» АҚ-қа қосу нысанында банкті ерікті түрде қайта ұйымдастыру мақұлданды.

Реттеу

2015 жылы Ұлттық Банк депозиторлардың құқықтарын қорғауды күшейту бойынша жұмыс жүргізді, оның ішінде «Қазақстанның депозиттерге кепілдік беру қоры» АҚ-тың салымшыларға теңгедегі депозиттер бойынша кепілдік берілген төлемді 5 миллион теңгеден 10 миллион теңгеге дейін ұлғайтуы арқылы жүргізді.

Экономиканы кредиттеудің ішкі әлеуетін арттыру мақсатында банктердің меншікті капиталының кемінде 85%-ын ішкі активтерге орналастыру міндеті енгізілді.

Қарсыциклдік реттеу шеңберінде:

2015 және 2016 жылдарда банктердің меншікті капиталының есебіне олар шығарған артықшылықты акцияларды, мерзімсіз қаржы құралдарын және теңгемен номинирленген реттелген облигацияларды енгізу;

халықаралық рейтингтік агенттіктердің тәуелсіз рейтингтерді және корпоративтік кредиттік рейтингілерді қайта қарауына байланысты банктерге «В» төмен емес рейтингі бар Қазақстан эмитенттерінің бағалы қағаздарын ұстап қалу және иелену мүмкіндігін беру;

бір қарыз алушыға келетін тәуекелдің мөлшерін есептеу кезінде резидент немесе бейрезидент банктің рейтингіне қарай оларды мөлшерлеу жолымен корреспонденттік шоттардағы қалдықтарды есепке алу бойынша әртараптандыру тәсілін қолдану;

банктерге депозиттік базаны доллармен құраушы жоғары болған кезде өтімділікпен басқару, своп операцияларын жүргізу және ұлттық валютамен кредиттеу мүмкіндігін беру үшін дисконтты шетел валютасындағы міндеттемелерді енгізу жолымен валюталық өтімділікті түзету;

1 жылдан астам мерзімге шетел валютасымен қарыз беру кезінде, оның ішінде егер қарыз алушы валюталық түсімі жоқ немесе валюталық қарыз бойынша валюталық тәуекелдері хеджирленбеген заңды тұлға болса, 2016 жылдан бастап екі еселенген мөлшерде қосымша резервтер құру

¹⁰ «EU Bank («Еуразиялық Банк» АҚ-ның еншілес банкі)» АҚ-ның жаңа атауы.

¹¹ Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 19 желтоқсандағы № 243 қаулысымен «Еуразиялық банк» АҚ-қа «БанкПозитив Қазақстан (Апоалим Б.М. Банкінің еншілес банкі)» АҚ-тың банк холдингі мәртебесі берілді, Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 19 желтоқсандағы № 244 қаулысымен «Еуразиялық банк» АҚ-қа «БанкПозитив Қазақстан (Апоалим Б.М. Банкінің еншілес банкі)» АҚ еншілес ұйымының акцияларын иеленуге рұқсат берілді.

кажеттілігі жолымен шетел валютасымен кредит беруге ынталандырмау жөніндегі талаптарды енгізу;

меншікті капитал бойынша қолданылып жүрген пруденциялық талаптардың қайталануына байланысты меншікті капиталдың жеткіліктілігіне қатысты ертерек ден қою факторларының және оларға байланысты ертерек ден қою шараларының күшін жою;

негізгі борыш немесе сыйақы бойынша 30 күннен 90 күнге дейін төлем уақытын өткізіп алу мерзімі бар жұмыс істемейтін кредиттер бойынша индикаторлардың күшін жою (мерзімін өткізіп алу 90 күннен асатын жұмыс істемейтін кредиттер бойынша индикаторлар сақталды);

қатысушылар арасындағы топ ішіндегі мәмілелер бойынша банк конгломератына қатысушылар талаптарының сомасын банк конгломератының меншікті капиталының 15%-ынан 30%-ына дейін ұлғайту шаралары қабылданды.

Сонымен қатар банктің активтері мен міндеттемелерін бөлікпен не толық мөлшерде басқа банкке (банктерге) бірмезгілде беру, сондай-ақ активтер мен міндеттемелерді қайта құрылымдау жүргізілген бас банк пен еншілес банк арасында бірмезгілде беру операциясын жүзеге асырудың жалпы тәртібі белгіленді. Негізгі мақсат – проблемалы банктің активтері мен міндеттемелерін басқа банкке бірмезгілде беру жолымен проблемалы банктердегі жағдайды реттеу. Теңгенің өзгермелі айырбастау бағамын енгізуге және сыртқы нарықтардағы құбылмалылыққа байланысты экономикадағы тәуекелдерді теңестіру мақсатында мыналар:

банктердің меншікті капитал жеткіліктілігінің ең төменгі деңгейлерін 2016 жылы 2015 жылғы деңгейде, 2017 жылы 2016 жылғы деңгейде сақтау жолымен Базель III өтуді түзету;

шағын және орта бизнес субъектілеріне қарыздар, ипотекалық қарыздар бойынша, сондай-ақ банктер халықаралық қаржылық есептілік стандарттарының талаптарына сәйкес резервтер қалыптастыра отырып шығындарын таныған, мерзімі өткен берешегі бар қарыздар бойынша капиталдың жеткіліктілігіне қойылатын талаптарды төмендету;

банктердің меншікті капиталының ең аз мөлшерін 2019 жылдың 1 қаңтарына қарай 100 млрд. теңгеге дейін ұлғайту жөніндегі талаптардың күшін жою;

тұтынушылық қарыздар портфелінің өсімі жөніндегі талаптардың күшін жою және тәуекелді мөлшерлеуді 100%-дан 150%-ға дейін ұлғайта отырып, қамтамасыз етілмеген тұтынушылық қарыздардың жекелеген санатын енгізу;

2018 жылдан кешіктірмей 10%-дан аз деңгейге жету жөніндегі іс-шаралар жоспарларын ұсыну шеңберінде жұмыс істемейтін қарыздардың үлесін банктің несие портфелінің 10%-ынан аз деңгейге жеткізу жөніндегі талаптарды іске асыру көзделетін шаралар қосымша қабылданды. Іс-шаралар жоспарларын бұзған жағдайда меншікті капиталдың жеткіліктілігіне қосымша үстеме немесе банк төрағасының орынбасарын, басқарма төрағасын қызметтік міндеттерін атқарудан шеттетуге белгіленетін болады.

Экономиканы кредиттеу мүмкіндігін кеңейту мақсатында 2016 жылы динамикалық резервтің мөлшерін 2013 жылы қалыптастырылған көлемде (динамикалық резервтің мөлшерін 2014 жылы түзетуді есептегенде) одан әрі консервациялау көзделген.

Сондай-ақ борыштық жүктемені төмендету және қарыз алушылардың құқықтарын қорғау шеңберінде Қазақстан Республикасының заңнамасына түзетулер қабылданды, онда мыналар көзделеді:

валютамен табысы жоқ жеке тұлғаға шетел валютасында ипотекалық қарыз беруге тыйым салу;

төлемнің мерзімін өткізіп алу ұзаққа созылған кезде бірінші кезекте мерзімі өткен негізгі борышты және соңғы кезекте тұрақсыздық айыбы мен айыппұлдарды өтеу. Бұл ретте кредитордың жосықсыз қарыз алушыға қатысты тиесілі сыйақымен бірге қарыздың қалған бөлігін мерзімінен бұрын қайтару және кепілге салынған мүліктен ақы өндіріп алу жолымен шаралар қабылдау құқығы сақталады;

ипотекалық тұрғын үй қарызы бойынша міндеттемелердің мерзімін кешіктіру 180 күннен кейін есептелген сыйақы мен тұрақсыздық айыбын міндетті автоматты түрде есептен шығаруды белгілеу;

қарыз бойынша 90 күнге тең міндеттеме бұзылған кезде жоғары тұрақсыздық айыбын (айыппұл және өсімпұл) есептеудің шекті мерзімі;

қарыз алушы жеке тұлғаның шотынан сонда бар және/немесе түсетін ақша сомасынан 50%-дан астам мөлшерде ақша өндіріп алуды шектеу;

ипотекалық тұрғын үй қарызы бойынша негізгі борышқа сыйақы мен тұрақсыздық айыбын капиталдандыруға (жинақтауға) тыйым салу;

Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген қарыз алушыға хабар берілген кезде қарыз алушы үшін жақсарту жағдайларын қоспағанда, банктік қарыз шарттарының талаптарын біржақты тәртіппен өзгертуге тыйым салу;

еркін өзгермелі айырбастау бағамы режиміне өтуге байланысты жеке тұлғалардың ұлттық валютада (теңгеде) ашылған депозиттері бойынша біржолғы өтемақы төлеуді жүзеге асыру;

еркін өзгермелі айырбастау бағамы режиміне өтуге байланысты жеке тұлғалардың ұлттық валютада ашылған депозиттері бойынша өтемақы төлеу кезінде пайда болатын жеке тұлғалардың кірістерін салық салудан босату;

еркін өзгермелі айырбастау бағамы режиміне өтуге байланысты тұрғын үй құрылыс жинақтарына салымдар бойынша өтемақы төлеу кезінде пайда болатын жеке тұлғалардың кірісін салық салудан босату;

жеке тұлғалардың ипотекалық тұрғын үй қарыздарын және ипотекалық қарыздарын қайта қаржыландыру бойынша, оның ішінде банктерге депозиттер орналастыру арқылы Ұлттық Банктің құзыретін белгілеу;

ислам банкіне айырбастау нысанында банкті ерікті түрде қайта ұйымдастыру мүмкіндігі.

Лицензиялау

Ұлттық Банк 2015 жылы лицензиялық-рұқсат ету қызметі шеңберінде:

банктерге 11 лицензия берді (қайта рәсімдеді), оның ішінде 2 лицензия банктік және банктер жүзеге асыратын өзге операциялардың қосымша түрлерін жүргізуге берді және банктің атауы және (немесе) заңды мекенжайын, сондай-ақ банк қызметінің түрін және (немесе) шағын түрін өзгертумен байланысты 9 лицензия қайта ресімдеді;

банктік және банктер жүзеге асыратын өзге операциялардың қосымша түрлерін жүргізуге 2 лицензия беруден бас тартты;

банктің, банк холдингтерінің басшы қызметкерлері лауазымдарына кандидаттарды келісу туралы 115 өтініш қарады, оның нәтижелері бойынша 109 кандидатқа келісім берді, 6 кандидатқа келісім беруден бас тартты;

банк холдингі мәртебесін иеленуге 2 келісім, банктің ірі қатысушысы мәртебесін иеленуге 4 келісім, банктердің еншілес ұйымдарды иеленуіне (құруына) банктерге 3 рұқсат берді.

Қашықтықтан қадағалау, инспекциялау және қадағалауға ден қою

Банктер мен банктік емес ұйымдарды, атап айтқанда, агроөнеркәсіп кешені саласындағы ұлттық басқарушы холдингтің еншілес ұйымдарын, ипотекалық ұйымдарды және Қазақстан Республикасының Ұлттық почта операторын қашықтықтан бақылау және қадағалау олар үшін Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген талаптардың сақталуына, оның ішінде пруденциялық нормативтердің және өзге де белгіленген нормалар мен лимиттердің орындалуына, сондай-ақ реттеушілік есептілікті талдауға негізделеді.

Банктердің реттеуіш есептілігін қараудың қорытындылары бойынша қашықтықтан қадағалау шеңберінде банктердің ағымдағы қаржылық жағдайы бойынша 428 ай сайынғы есеп, CAELS банкті бағалаудың рейтингілік жүйесі бойынша және банк конгломераты бойынша 176 тоқсан сайынғы есеп, Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасының нормаларын орындаудың 428 ай сайынғы чек-парақ, банк секторының жай-күйі туралы 12 жиынтық ай сайынғы есеп, банк конгломераттарының жай-күйі туралы 4 жиынтық тоқсан сайынғы есеп жасалды.

Банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымның реттеуіш есептілігін қарау нәтижесі бойынша қашықтықтан қадағалау шеңберінде ағымдағы қаржылық жай-күйі бойынша 36 ай сайынғы есеп, ипотекалық ұйымдардың және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымның ағымдағы жай-күйі туралы 20 тоқсан сайынғы және 16 жиынтық есеп жасалды.

Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарын бұзу фактілері бойынша қашықтықтан қадағалау нәтижесі бойынша, банктерге қатысты 89 шектеулі ықпал ету шара қолданылды, оның ішінде 28 жағдайда міндеттеме-хат талап етілді, 58 жағдайда жазбаша ескерту жасалды, 1 жағдайда жазбаша ұйғарым шығарылды, 2 жағдайда жазбаша келісім жасалды, банктік емес ұйымдарға қатысты Ұлттық Банк 3 шектеулі ықпал ету шарасын қолданды, жазбаша ескертулер жасалды.

2015 жылы банктер мен банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарға 22 инспекторлық тексеру, оның ішінде

12 тәуекелдерді бағалау негізінде тексеру (оның ішінде 10-ы банктерді, 2-уі банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарды) және 10 жоспардан тыс тексеру жүргізілді.

Банктер мен банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдар қызметінің тәуекел дәрежесін бағалау негізінде тексерулер Қазақстан Республикасының банктік заңнамасының және бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы, Қазақстан Республикасының заңсыз жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл жөніндегі заңнамасын қоса алғанда өзге заңнамасының талаптарын сақтау тұрғысынан, сондай-ақ Ұлттық Банкке ұсынылатын реттеуіш және өзге есептіліктің/мәліметтердің дәйектілігі тұрғысынан жүзеге асырылды.

Тексеруге тәуекелдерді басқару, корпоративтік басқару және CAMELOS жүйесіне сәйкес банктегі ішкі бақылау жүйелерін бағалау (капитал жеткіліктілігін, активтер мен шарттық міндеттемелердің сапасын, өтімділікті, менеджмент тиімділігін және корпоративтік басқару жүйесін, сондай-ақ банктің операциялық және нарықтық тәуекелдерге ұшырағыштығын бағалау) жатады.

Жүргізілген тексерулердің нәтижелері бойынша банктер мен банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарға қатысты 30 шектеулі ықпал ету шара қолданылды (14 міндеттеме хат талап етілді, 16 жазбаша ескерту жасалды), 151 әкімшілік хаттама жасалды. Салынған әкімшілік айыппұлдардың жалпы мөлшері 53,1 млн. теңге болды, оның ішінде соттың қарауына берілген әкімшілік істер бойынша 11,9 млн. теңге («Заңсыз жолмен алынған кірістерді заңдастыруға (жылыстатуға) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы» Қазақстан Республикасының Заңын бұзғаны үшін).

3.2. Сақтандыру секторы

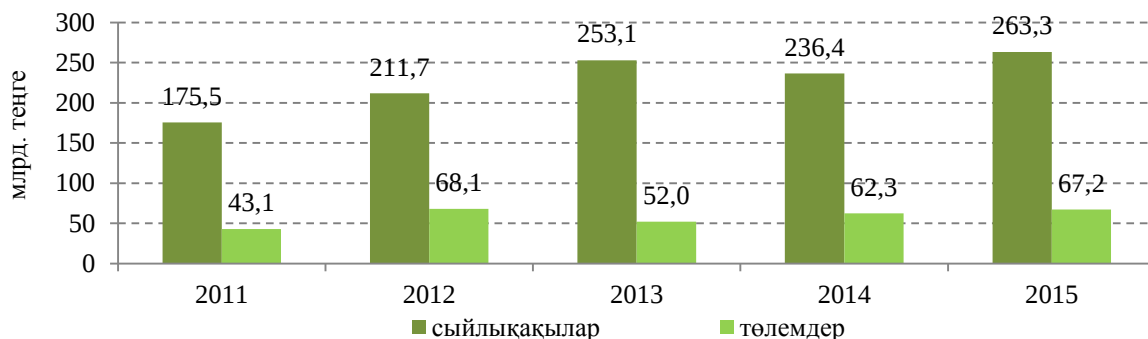
2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша Қазақстан Республикасының сақтандыру секторында 33 сақтандыру ұйымы, 15 сақтандыру брокері және 61 актуарий бар.

2015 жылғы сақтандыру ұйымдары активтерінің жиынтық көлемі 48,0%-ға өсті және 2016 жылғы 1 қаңтарда 825,7 млрд. теңгені құрады. 2015 жылғы жиынтық меншікті капитал 55,8%-ға ұлғайып және 406,4 млрд. теңгені құрады. Сақтандыру ұйымдары міндеттемелерінің сомасы 419,3 млрд. теңгені құрады, бұл 2014 жылдың қорытындысымен салыстырғанда 41,1%-ға көп. Сақтандыру резервінің сомасы 376,9 млрд. теңгені немесе міндеттемелердің жиынтық көлемінен 89,9% құрады, бұл 2014 жылдың қорытындысымен салыстырғанда 39,1%-ға артық. Сақтандыру сыйлықақыларының жиынтық көлемі 8,3%-ға ұлғайып және 288,3 млрд. теңгені құрады, соның ішінде тікелей сақтандыру шарттары бойынша

сақтандыру сыйлықақыларының сомасы 263,3 млрд. теңгені¹² құрады, бұл 2014 жылғы көлемнен 11,4%-ға көп (3.2.1-сурет).

3.2.1-сурет

Сақтандыру сыйлықақыларының, сақтандыру төлемдерінің серпіні

Сақтандыру сыйлықақыларының құрылымында негізгі үлес ерікті мүліктік сақтандыруға тиесілі – 118,9 млрд. теңге немесе сақтандыру сыйлықақылары жалпы көлемінің 45,2%-ы, ерікті жеке сақтандыру бойынша 80,4 млрд. теңге сомаға немесе 30,5%, міндетті сақтандыру бойынша – 64,0 млрд. теңге немесе 24,3% сақтандыру сыйлықақысы жиналды.

2015 жылы жасалған сақтандыру төлемдерінің жалпы көлемі өткен жылмен салыстырғанда 7,9%-ға ұлғайып, 67,2 млрд. теңгені құрады. Сақтандыру түрлері бойынша сақтандыру төлемдерінің құрылымында ерікті жеке сақтандыру – 45,5%, міндетті сақтандыру – 37,9%, ерікті мүліктік сақтандыру – 16,6% болды.

Қайта сақтандыруға жіберілген сақтандыру сыйлықақыларының көлемі 89,9 млрд. теңгені немесе сақтандыру сыйлықақыларының жиынтық көлемінің 34,1%-ын құрады. Бұл ретте, Қазақстан Республикасының резидент еместеріне қайта сақтандыруға сақтандыру сыйлықақыларының жиынтық көлемінен 28,6% жіберілді.

2015 жылы 11 сақтандыру ұйымында Ұлттық Банктің өкілдері тағайындалды, олар сақтандыру резервтерін қалыптастыру баламалылығын, сақтандыру ұйымдарының қаржылық жағдайының нашарлауына жол бермеу жөніндегі іс-шаралар жоспарларының орындалуын, сақтандыру шарттары бойынша агенттерге жоғары комиссиялық сыйақылар төлеу негізділігін және басқа мәселелер бойынша тексеру жүргізді.

Реттеу

2015 жылы Ұлттық Банк «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сақтандыру және исламдық қаржыландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2015 жылғы 27 сәуірдегі Қазақстан Республикасының Заңы шеңберінде сақтандыру жүйесіне мынадай өзгерістер енгізу арқылы қызметкерді жазатайым

¹²Қайта сақтандыру шарттары бойынша қабылданған сақтандыру сыйлықақыларын шегергендегі сақтандыру сыйлықақылары сомасы көрсетілген.

жағдайлардан міндетті сақтандыру жүйесін жетілдіру бойынша жұмыс жүргізді:

сақтандыру төлемдерін алдында белгіленген әлеуметтік төлемдер сомасына азайту, зейнетақы жарналарын ұстай отырып, зейнеткерлік жасқа дейін төлемді жүзеге асыру, еңбекке қабілеттілігін жоғалтқан жағдайда (30%-ға дейін) жұмыс берушінің жеңіл жұмысқа ауыстыруы, сақтандыру төлемінің сомасын анықтау үшін ең жоғары ай сайынғы табысты (кірісті) ең төменгі 10 жалақы мөлшерінде шектеу жолымен сақтандыру төлемдері оңтайландырылды және үйлестірілді;

тұтыну бағаларының күтілетін индекс деңгейіне сәйкес азаматтың өміріне және денсаулығына келтірілген зиянды өтеу сомаларын бірыңғай индексациялау тәртібі белгіленді;

сақтандыру тарифтері, оның ішінде ең төменгі және жоғары мөлшерін белгілемей және қызметкерлерді санаттарға бөлмей, кәсіби тәуекел сыныптары бойынша жеке-жеке белгіленген мөлшерді көздейтін тәсіл қайта қаралды, сондай-ақ жоғары тарихи шығымдылығы бар кәсіпорындар үшін түзету коэффициенттерін қолдану жүйесі қарастырылды;

шығыстарды өтеу үшін біржолғы төлемдер алынды, сондай-ақ растайтын құжаттарды бере отырып, нақты келтірілген шығыстар бойынша шығыстарды өтеу тәртібі белгіленді;

исламдық сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымы (такафул) – қаржылық институты енгізілді.

Сондай-ақ функцияларын одан әрі мемлекеттік кредиттік бюроға беру мақсатында сақтандыру бойынша бірыңғай дерекқор жүйесін қалыптастыру мен жүргізудің институционалдық құрылымын өзгерту бойынша жұмыс жүргізілді.

Сақтандыру ұйымдарының шығыстарын барынша азайту мақсатында қызметкерді жазатайым жағдайдан міндетті сақтандырудан басқа, астанада, республикалық, облыстық және аудандық маңызы бар қалаларда филиалдардың және (немесе) сақтандыру агенттерінің болуы жөніндегі талап алып тасталды.

Алаяқтық іс-қимылдарға жол бермеу мақсатында сақтандыру объектілерін, сондай-ақ сақтандыру жағдайын туроператорлар мен турагенттер үшін жеке олардың азаматтық-құқықтық жауапкершілігін міндетті сақтандыру шеңберінде бөлу бойынша шаралар қабылданды.

2015 жылы Ұлттық Банк Азия даму банкінен «Сақтандыру нарықтарының тиімділігін арттыру және кеңейту» техникалық қолдауын алды. Нәтижесінде:

сақтандыру ұйымдары тәуекелдерінің әртүрлі түрлері бойынша шок параметрлері (операциялық, нарықтық тәуекелдер, қарсы агенттердің дефолтқа ұшырау тәуекелі, медициналық сақтандырудағы, өмірді сақтандырудағы және жалпы сақтандырудағы тәуекелдер);

Қазақстан Республикасы сақтандыру ұйымдарының сақтандыру резервтерін есептеу бойынша Solvency II директивасының талаптары;

әртүрлі сценарийлерді қолдана отырып, стресс-тестілеу жүргізу жолымен тәуекелдердің әрбір түрі бойынша талап етілетін төлем қабілеттілігі капиталы бағаланды.

2015 жылы сондай-ақ, Қазақстан Республикасының Сақтандыру нарығын дамыту кеңесі құрылды, құрамына Ұлттық Банктің, сақтандыру ұйымдарының, «Атамекен» Ұлттық кәсіпкерлер палатасының және «Қазақстан қаржыгерлерінің қауымдастығы» ЗТБ-ның басшылары кірді. Кеңестің қызметі сақтандыру секторының орнықтылығы мен тиімділігін арттыру, сақтандыру нарығын сапалы дамыту үшін инфрақұрылымды жетілдіру және оңтайлы жағдайлармен қамтамасыз ету, Solvency II директивасын кезең-кезеңмен енгізу, міндетті сақтандырудың қолданыстағы сыныптарын оңтайландыру, сақтандырудың міндетті түрлерін енгізу критерийлерін және нақты тізбесін заңнама деңгейінде айқындау, қайта сақтандырудың тиімділігін арттыру, сақтандыру бойынша статистикалық дерекқорды жетілдіру, өңірлік автосақтандыру жүйесін құру мәселелері бойынша және басқа мәселелер бойынша жәрдем көрсетуге және ұсыныстар әзірлеуге бағытталған.

Лицензиялау

2015 жылы лицензиялық-рұқсат ету қызметі шеңберінде 287 өтініш/қолдаухат қаралды, оның ішінде 239 бойынша оң шешім қабылданды, оның ішінде:

жеке тұлғаларға сақтандыру ұйымының ірі қатысушысы мәртебесін иеленуге 3 және заңды тұлғаға сақтандыру холдингі мәртебесін иеленуге 1 келісім, сондай-ақ еншілес ұйым құруға 1 рұқсат берілді;

бір сақтандыру брокеріне брокерлік қызметті жүзеге асыруға лицензия берілді және бір сақтандыру брокерінің лицензиясы қайта ресімделді;

төрт сақтандыру ұйымына ерікті қайта ұйымдастыру жүргізуге 4 рұқсат берілді;

сақтандыру нарығында қызметті жүзеге асыруға лицензиялар беруге (қайта ресімдеуге) қолдаухатты қараудың қорытындысы бойынша 12 лицензия қайта ресімделіп, «өмірді сақтандыру» саласы бойынша 1 лицензия берілді;

жеке және заңды тұлғалардың 100 қолдаухатын қараудың қорытындылары бойынша көлік құралын пайдаланудың нәтижесінде жәбірленушінің мүлкіне келтірілген зиянның мөлшерін бағалау жөніндегі 80 тәуелсіз сарапшы аккредиттелді;

сақтандыру ұйымдарының, сақтандыру холдингтерінің және «Сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру қоры» АҚ-тың басшы қызметкерлері лауазымдарына кандидаттарды келісу туралы 118 қолдаухатты қарау нәтижесінде 108 кандидат келісілді;

27 актуарийден біліктілік емтиханы (тест) қабылданды (24 актуарий емтихан тапсырды).

Қашықтықтан қадағалау, инспекциялау және қадағалауға ден қою

Қашықтықтан қадағалау шеңберінде сақтандыру ұйымдарының, олардың ірі қатысушыларының (сақтандыру холдингтері), сақтандыру

топтарының, сақтандыру брокерлерінің, актуарийлердің Қазақстан Республикасы заңнамасының, оның ішінде пруденциялық реттеу бойынша талаптарын орындауының мониторингі жүргізіледі.

Сақтандыру ұйымдарының қаржылық жай-күйіне, сақтандыру ұйымдарының активтері және міндеттемелерінің қозғалысына, сақтандыру ұйымдары қызметінің негізгі көрсеткіштеріне, сақтандыру және қайта сақтандыру шарттарына, тәуекелдерді басқару және ішкі бақылау жүйесі бойынша, инвестициялық портфель құрылымы бойынша талаптардың орындалуына талдау жүргізілді, сондай-ақ сақтандыру ұйымдарының қалыптастырған резервтерінің, актуарлық қорытындылардың, пруденциялық нормативтер мен шығындылық коэффициенттер есептерінің баламалылығына тексеру жүргізілді. Тұрақты негізде бизнес-процестерді автоматтандыру бойынша жұмыс жүргізіледі.

Ертеден ескерту тесті және олардың қаржылық жай-күйі туралы тиісті талдау қорытындысымен тәуекелдер матрицасына сәйкес оларды жіктеу негізінде сақтандыру ұйымының қаржылық орнықтылығы дәрежесін бағалау жүргізілді.

2015 жылы қаржылық орнықтылықты арттыру, Ұлттық Банкке есептілік берудегі кемшіліктер мен бұзушылықтарды жою, сондай-ақ қызметінде 2014 жылғы анықталған кемшіліктерді жою бойынша 49 іс-шаралар жоспары талап етілді.

Сақтандыру секторының қаржылық орнықтылықты арттыруға бағытталған ертеден ден қою шаралары шеңберінде, 4 сақтандыру ұйымы жалпы сомасы 1,1 млрд. теңгеге қосымша капиталдандыру жүзеге асырды.

2015 жылы сақтандыру ұйымының субъектілері қызметіндегі тәуекелдерді бағалау негізінде 12 тексеру, оның ішінде сақтандыру ұйымдарына 9 тексеру және сақтандыру брокерлері қызметіне 3 тексеру жүргізілді.

Жоспарлы тексерулер барысындағы негізгі мәселелер міндетті және ерікті сақтандыру шарттарын жасасу және олардың талаптарын орындау тәртібі, пруденциялық нормативтер есебінің дұрыстығы, сақтандыру агенттерінің қызметі, қайта сақтандыру қызметі, тәуекел-менеджмент жүйесінің тиімділігін бағалау, инвестициялық қызмет, сақтандыру резервтері есебінің дұрыстығы, бухгалтерлік есептің шынайылығы мен сенімділігі болып табылды.

Сақтандыру нарығының субъектілеріне қатысты 2015 жылы жүргізілген тексерулердің қорытындылары бойынша 28 шектеулі ықпал ету шарасы (оның ішінде, 14 міндеттеме-хат талап етілді, 14 жазбаша ұйғарым шығарылды) қолданылды.

Қашықтықтан қадағалау қорытындысы бойынша мыналарға қатысты шектеулі ықпал ету шаралары қолданылды:

сақтандыру ұйымдарына қатысты: 34 жазбаша міндеттеме талап етілді, 31 жазбаша ұйғарым шығарылды, 6 жазбаша ескерту, 3 жазбаша келісім жасалды;

сақтандыру ұйымдарының ірі қатысушыларына қатысты: 2 жазбаша ұйғарым шығарылды, 1 сақтандыру ұйымының ірі қатысушысы мәртебесін иеленуге келісім қайтарып алынды;

актуарийлерге қатысты: 5 жазбаша міндеттеме талап етілді, 7 жазбаша ұйғарым шығарылды;

сақтандыру брокерлеріне қатысты: 7 жазбаша міндеттеме талап етілді, 3 жазбаша ұйғарым шығарылды.

Сақтандыру нарығының субъектілеріне 2015 жылы салынған әкімшілік айыппұлдардың жалпы мөлшері 58,1 млн. теңге болды, оның ішінде әкімшілік құқықбұзушылықтар туралы жасалған 215 хаттаманың қорытындылары бойынша сотқа қарау үшін берілген әкімшілік істер бойынша 5,2 млн. теңге болды. 2015 жылы көлік құралдары иелерінің азаматтық-құқықтық жауапкершілігін міндетті сақтандыру сыныбы бойынша 1 сақтандыру ұйымының, брокерлік қызметті жүзеге асыру құқығына берілген 1 сақтандыру брокеріне және сақтандыру резервтерін дұрыс есептемегені үшін актуарлық қызметті жүзеге асыру құқығына 1 актуарийдің лицензиясының қолдану мерзімі тоқтатылды.

3.3. Бағалы қағаздар нарығы

2016 жылғы 1 қаңтарда Қазақстан Республикасында брокерлердің және (немесе) дилерлердің саны 47-ні құрады, 10 кастодиан, 23 инвестициялық портфельді басқарушы, 2 трансфер-агент, 1 бағалы қағаздармен саудасаттықты ұйымдастырушы, 1 бағалы қағаздар нарығында қаржы құралдарымен мәмілелер бойынша клиринг қызметін жүзеге асыратын ұйым болды. Бұдан басқа, бағалы қағаздар нарығында тіркеуші мен бағалы қағаздардың орталық депозитарийі жұмыс істейді, олар бағалы қағаздар нарығында лицензиясыз кәсіби қызметті жүзеге асырады.

Жалпы 2015 жылы бағалы қағаздар нарығына кәсіби қатысушылардың жиынтық қаржылық көрсеткіштері 2014 жылмен салыстырғанда: жиынтық активтер бойынша – 1,6%-ға, капитал бойынша – 8,4%-ға азайды. Бұл азаю лицензияны ерікті қайтарумен байланысты 2015 жылы брокерлер және (немесе) дилерлер және инвестициялық портфельді басқарушылар санының азаюымен байланысты болды.

2015 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша мемлекеттік емес эмиссиялық бағалы қағаздар эмитентінің саны 1 560-ды құрады, бұл ретте, қолданыстағы акциялар шығарылымы бар акционерлік қоғамның жалпы саны 1 533-ды құрады. 2014 жыл ішінде Ұлттық Банк 24 акция шығарылымын тіркеді.

2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша қолданыстағы облигациялар шығарылымының саны сомалық номиналдық құны 9,7трлн. теңге болатын 398-ді құрады, оның 273 шығарылымы қор биржасының ресми тізіміне, оның ішінде Қазақстан қор биржасының ресми тізіміне «квазимемлекеттік сектор субъектілерінің борыштық бағалы қағаздары» санатына 83 шығарылым – «өзге борыштық бағалы қағаздары» санатына,

190 шығарылым енгізілді. Сонымен қатар, 2015 жылы шығарылым көлемі 3,0трлн. теңге болатын 18 облигациялық бағдарлама тіркелді. 2015 жыл ішінде 2,9трлн. теңге шығарылым көлемі бар 67 облигациялық бағдарлама тіркелді.

2015 жыл ішінде осының алдында шығарылған облигациялық қарыздар бойынша дефолтқа жол берген облигациялар эмитенттерінің тұрақсыз қаржылық жай-күйінің үрдісі сақталды. Сөйтіп, 2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша купонды төлеу бойынша берешектерін және дефолтта тұрған облигациялары бойынша негізгі борыштарын өтемеген эмитенттердің саны 24 болды, оның 22 эмитентте облигациялар айналысының мерзімі аяқталған және осы облигацияларды ұстаушыларда талап ету құқықтары туындады.

2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша бағалы қағаздар нарығында 78 инвестициялық пай қоры жұмыс істеді, оның ішінде 57-сі – жабық, 10-ы – ашық және 11-ы – аралық, сондай-ақ 27-сі акционерлік инвестициялық қор.

Қор нарығы

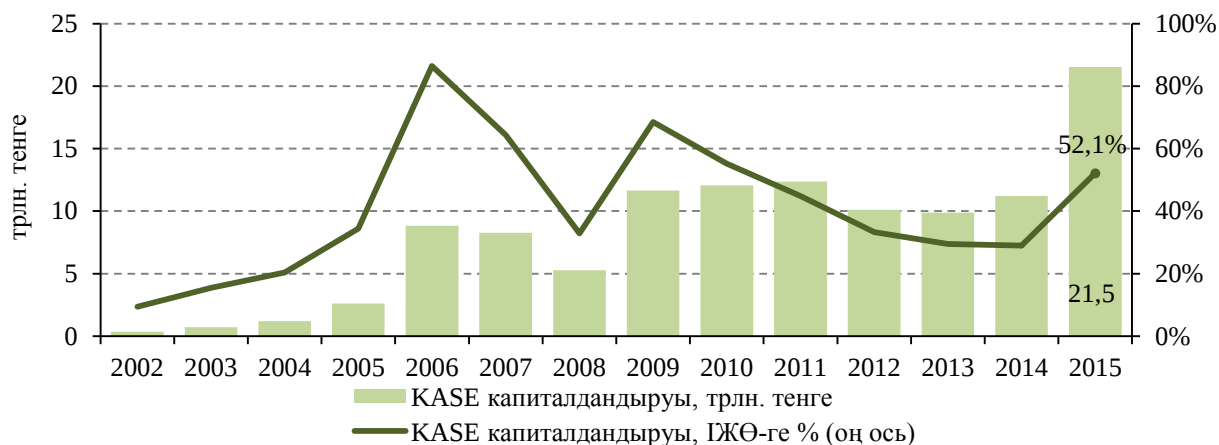
Қазақстандағы қор нарығы жай-күйінің негізгі индикаторы Қазақстан қор биржасы ұсынатын ұйымдастыру нарығы болып табылады.

Қазақстан қор биржасы айналысқа жіберілген бағалы қағаздардың негізгі үлес салмағы борыштық бағалы қағаздарға тиесілі, 48,4%-ды немесе 273 шығарылымды құрайды, мемлекеттік бағалы қағаздар секторы бойынша 31,4% немесе 177 шығарылым, акциялар секторы бойынша 18,8% немесе 106 шығарылым, халықаралық қаржы ұйымдарының бағалы қағаздары секторы бойынша 0,9% немесе 5 шығарылым.

Қазақстан қор биржасы ресми тізіміне енгізілген мемлекеттік емес бағалы қағаздар бойынша нарықты жалпы капиталдандыру 2015 жыл үшін 92,0%-ға ұлғайды және 21,5 трлн. теңгені құрады (3.3.1-сурет). Осы ұлғаю жаңа акциялар листингін жүзеге асыруға және бағалы қағаздар нарығында корпоративтік облигациялардың жаңа шығарылымын айналысқа жіберуге байланысты.

3.3.1-сурет

Қазақстан қор биржасының капиталдандыруы

2015 жыл ішінде ұйымдастырылған нарықта мемлекеттік емес бағалы қағаздармен мәмілелер көлемі¹³ 2,5 есе ұлғайды және 2,2 трлн. теңге болды, оның ішінде бағалы қағаздардың қайталама нарығында – 1,1 трлн. теңге болды. Бұл ретте, мәмілелерді бастапқы орналастыру көлемі қомақты түрде, 2,5 еседен аса өсті.

2015 жылы ұйымдастырылған нарықта мемлекеттік бағалы қағаздар бойынша биржалық мәмілелер көлемі¹⁴ 95,8% артты және 23,6 трлн. теңгені құрады.

Сонымен бірге бағалы қағаздардың ұйымдастырылмаған нарығында мемлекеттік емес бағалы қағаздармен мәмілелер көлемі 2014 жылмен салыстырғанда 11,7%-ға азайды және 1,1 трлн. теңгені құрады. Бұл ретте 2015 жыл бағалы қағаздардың ұйымдастырылмаған нарығында мемлекеттік бағалы қағаздармен мәмілелер жасалмады.

Реттеу

2015 жылы бағалы қағаздар нарығын реттеуді жетілдіру шеңберінде мынадай жұмыс жасалды:

орталық контрагент институты енгізілді және бағалы қағаздар нарығында «Т+п» сызбасы бойынша есептеу жүйесі іске асырылды;

ұйымдастырылған нарықта жасалған мәмілелерді тексеру бойынша кастодианның функциялары, халықаралық стандарттарға сәйкес келтірілді;

қор биржасының тізімін ресми тізім және «Листингтік емес бағалы қағаздар» секторына бөлу арқылы оның тізімінің құрылымы нақтыланған;

Қазақстан Республикасының және басқа мемлекеттердің заңнамасына сәйкес шығарылған базалық активі мемлекеттік емес бағалы қағаздар болып табылатын туынды бағалы қағаздарды «Листингтік емес бағалы қағаздар» секторына енгізу мүмкіндігі енгізілді;

бағалы қағаздардың «Листингтік емес бағалы қағаздар» секторына енгізу тәртібі және талаптары, сондай-ақ бағалы қағаздардың осы секторда болуы және одан алып тастау талаптары ықшамдалған;

халықаралық қаржы ұйымдарының бағалы қағаздарын және мемлекеттік бағалы қағаздарды ықшамдалған рәсім бойынша қор биржасының ресми тізіміне қор биржасының ресми тізіміне енгізу мүмкіндігі енгізілген;

белсенді нарық болуы жөніндегі талаптардың ауыстырылуы арқылы банктер, банктердің еншілес ұйымдары немесе банк холдингі сатып алатын акцияларға қатысты талаптар қор биржасы индексінің өкілдік тізімінде болуына орай ықшамдалған.

Лицензиялау

2015 жылы бағалы қағаздар нарығына кәсіби қатысушының 1 лицензиясы – номиналды ұстаушы ретінде клиенттер шоттарын жүргізу құқығымен бағалы қағаздар нарығында брокерлік және дилерлік қызметті жүзеге асыру құқығына берілді. Сондай-ақ ұйымның атауының өзгеруіне

¹³ РЕПО мәмілелерін есепке алғанда.

¹⁴ РЕПО мәмілелерін есепке алғанда.

байланысты бағалы қағаздар нарығындағы қызметті жүзеге асыруға бағалы қағаздар нарығына кәсіби қатысушыларының 2 лицензиясы қайта ресімделді.

2015 жылы «Жетісу» зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйым» АҚ, «GRANTUM AssetManagement» зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйым» АҚ, «БТА Банк» АҚ және «Темірбанк» АҚ-тың бағалы қағаздар нарығында брокерлік және дилерлік қызметті жүзеге асыру құқығына жүзеге берілген лицензияны ерікті қайтаруына байланысты олардың қолданысы тоқтатылды.

Сонымен қатар Ұлттық Банкке «GRANTUM AssetManagement» зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйым» АҚ, «ZIM Capital» АҚ және «Жетісу» зейнетақы активтерін инвестициялық басқаруды жүзеге асыратын ұйым» АҚ берген тиісті өтініштердің негізінде инвестициялық портфельді басқару бойынша қызметті жүзеге асыруға берілген лицензия ерікті түрде қайтарылды, сондай-ақ «БТА Банк» АҚ-тың кастодиандық қызметті жүзеге асыруына берілген лицензия ерікті түрде қайтарылды.

Бұдан басқа, 2015 жылғы 10 мамырдан бастап «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сақтандыру және исламдық қаржыландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының күшіне енуіне байланысты «Қазақстан Ұлттық Банкі Ұлттық инвестициялық корпорациясы» АҚ-қа инвестициялық портфельді басқаруға берілген лицензиясының қолданысы тоқтатылды.

Қашықтықтан қадағалау, инспекциялау және қадағалауға ден қою

Ұлттық Банк пруденциялық нормативтердің және жарғылық капиталдың мөлшеріне қойылатын талаптардың сақталуы тұрғысынан бағалы қағаздар нарығына кәсіби қатысушылардың қаржылық және реттеушілік есептілігін талдауын, Қазақстан қор биржасының сауда жүйесінде, ұйымдастырылмаған және халықаралық нарықтарында брокерлермен және (немесе) дилерлермен жасалатын мәмілелерді іске асыру, тәуекелдер мен ішкі бақылауды басқару жүйесінің болуы бойынша талаптардың, сондай-ақ Ұлттық Банктің нормативтік құқықтық актілерімен белгіленген басқа нормалар мен лимиттердің орындалуы тәртібінің талдауын қамтитын, бағалы қағаздар нарығына кәсіби қатысушылардың қаржылық тұрақтылығы мониторингін қашықтықтан жүзеге асырды.

Номиналдық ұстау жүйесін жүргізу және номиналдық ұстауға берілген клиенттердің активтерін сақтауды қамтамасыз ету тәртібін, бағалы қағаздарды орналастыру қорытындысы туралы және бағалы қағаздары Қазақстан қор биржасының ресми тізіміне енгізілген эмитенттердің тиісті ақпаратын қаржылық есептілік депозитарийінің интернет-ресурсында орналастыру және облигацияларды өтеу қорытындысы туралы есептерді ұсыну мерзімінің сақталуын бақылауды қамтамасыз етті. Облигацияларды ұстаушылар өкілдерінің ақпаратты Ұлттық Банкке және облигацияларды ұстаушыларға уақтылы ұсынуына мониторинг, сондай-ақ үлестес тұлғалар туралы мәліметтерді жариялау талаптарды акционерлік қоғамдардың

орындауына мониторинг жүргізілді. Бұдан басқа, инвестициялық портфельді басқарушылардың ірі қатысушыларының (тікелей және жанама) Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарын, оның ішінде Ұлттық Банктің инвестициялық портфельді басқарушылардың акцияларының ірі пакетін сатып алуға алдын ала келісімін алу жөніндегі талаптарды орындауына бақылау жүзеге асырылды.

Бағалы қағаздар нарығына кәсіби қатысушыларға қатысты қашықтықтан қадағалау нәтижелері бойынша 66 шектеулі ықпал ету шарасы қолданылды. Бұдан басқа, бағалы қағаздар нарығына кәсіби қатысушыларға және жеке тұлғаға қатысты жалпы сомасы 25,1 млн. теңгеге 117 әкімшілік айыппұл салынды.

Эмитенттерге қатысты 393 шектеулі ықпал ету шарасы қолданылды (оның ішінде 78 жазбаша ұйғарым шығарылды және 315 міндеттеме-хат талап етілді), 352 эмитентке қатысты 1 418 әкімшілік айыппұл салынған, 127 млн. теңгеге әкімшілік айыппұл салу туралы қаулылар шығарылды.

Анықталған бұзушылықтардың ең үлкен саны және нәтижесі ретінде бағалы қағаздар нарығының кәсіби қатысушыларына қатысты қолданылған ықпал ету шаралары бағалы қағаздар нарығының кәсіби қатысушыларының өз қызметі туралы ақпаратты ашу тәртібін бұзумен, сондай-ақ туынды қаржы құралдарымен мәмілелер туралы орталық депозитарийге ақпарат беру тәртібін бұзумен байланысты болды. Анықталған бұзушылықтардың ең көбі соның салдары ретінде эмитенттерге қатысты қолданылған ықпал ету шаралары акционерлер мен инвесторлардың алдында қаржылық есептілік депозитарийі және қор биржасының интернет-ресурстарында эмиссиялық бағалы қағаздар эмитенттерінің өз қызметі туралы ақпаратты ашуымен және өз қызметі туралы ақпаратты ашу тәртібімен байланысты болды.

2015 жылы бағалы қағаздар нарығы субъектілерінің қызметіне 11 тексеру (инвестициялық портфельді басқару бойынша қызметті бірлестіретін 8 брокер-дилер, 2 брокер-дилер, 1 бағалы қағаздар эмитенті), сондай-ақ эмиссиялық бағалы қағаздар эмитентінің қызметінің мәселелері бойынша 1 жоспардан тыс тексеру.

Тәуекел дәрежесін бағалау негізіндегі тексерудің негізгі мәні бағалы қағаздар нарығында кәсіби қызметті және қатысушыларының эмиссиялық бағалы қағаздар эмитенттерінің қызметін жүзеге асыру тәртібін реттейтін Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарын сақтау болып табылады.

2015 жылы жүргізілген тексерулердің нәтижесі бойынша бағалы қағаздар нарығы субъектілеріне қатысты 23 шектеулі ықпал ету шарасы қолданылды (12 міндеттеме хат талап етілді, 11 жазбаша ұғарым шығарылды), әкімшілік құқықбұзушылық туралы 322 хаттама жасалды. 2015 жылы бағалы қағаздар нарығы субъектілеріне салынған әкімшілік айыппұлдардың жалпы мөлшері 75,6 млн. теңге, оның ішінде сотқа қарау үшін берілген әкімшілік істер бойынша 45,3 млн. теңге болды.

3.4. Жинақтаушы зейнетақы жүйесі

2016 жылғы 1 қаңтарда БЖЗҚ міндетті зейнетақы жарналарын, міндетті кәсіби зейнетақы жарналарын мен ерікті зейнетақы жарналарын тартуды жүзеге асыратын жалғыз ұйым болып табылады.

Зейнетақы жинақтарының мөлшері 2015 жылдың қорытындысы бойынша бір жылда 1 310,4 млрд теңгеге немесе 29,0%-ға ұлғайып, 5 828,2 млрд. теңгені құрады.

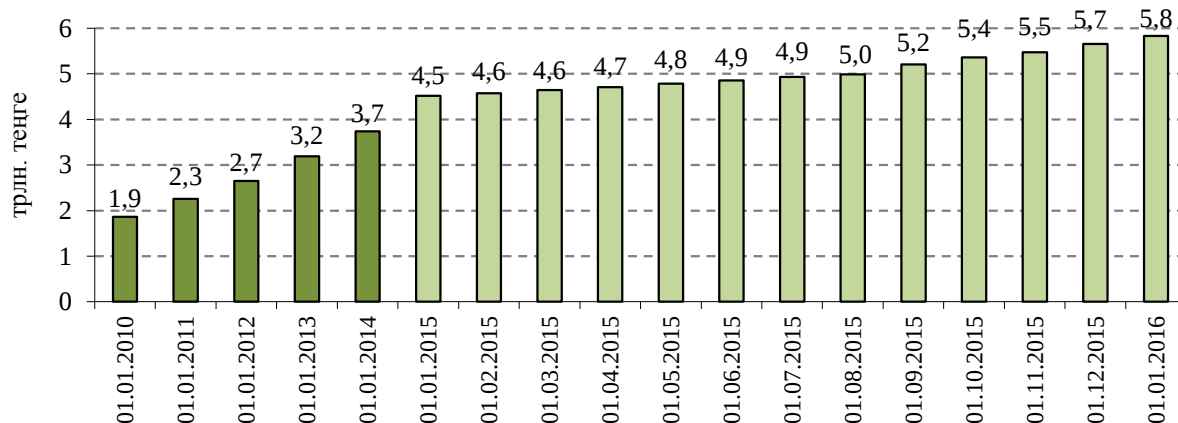
Міндетті зейнетақы жарналары бойынша зейнетақы жинағының жалпы сомасы 5,8 трлн. теңге болатын БЖЗҚ салымшыларының (алушыларының) жеке зейнетақы шоттарының саны 9 886 623 болды. Өз кезегінде зейнетақы жинағының жалпы сомасы 0,2 трлн. теңге болатын БЖЗҚ салымшыларының (алушыларының) ерікті (ерікті кәсіби жарналарды қоса алғанда) зейнетақы жарналары бойынша жеке зейнетақы шоттарының саны 39 045 болды.

2015 жыл үшін таза инвестициялық кіріс 0,8 трлн. теңгеге немесе 76,9%-ға ұлғайып, 1,8 трлн. теңге болды. Бұл ретте 2015 жылы зейнетақы жинақтары сомасындағы таза инвестициялық кірістің үлесі 2014 жылдың қорытындысы бойынша үшін 21,9%-дан 2015 жылы 30,1%-ға дейін 8,2 пайыздық тармаққа ұлғайды.

2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша БЖЗҚ зейнетақы активтерінің жиынтық көлемі бір жыл ішінде 1 315,0 млрд. теңгеге немесе 29,1%-ға ұлғайып, 5 834,6 млрд. теңге болды (3.4.1-сурет). Зейнетақы активтерінің орташа айлық ұлғаюы 2015 жылы 109,6 млрд. теңге болды.

3.4.1-сурет

БЖЗҚ зейнетақы активтерінің жиынтық көлемінің өзгеру серпіні

Реттеу

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне зейнетақымен қамсыздандыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2013 жылғы 21 маусымдағы Қазақстан Республикасының Заңын іске асыру мақсатында Қазақстан Республикасының зейнетақымен қамсыздандыру туралы заңнамасына зейнетақы аннуитетінің үлгі шартын бекітуді, зейнетақы аннуитеті шарты бойынша сақтандыру

ұйымынан сақтандыру сыйлықақысын және сақтандыру төлемдерін есептеу әдістемесін, сақтандыру ұйымының жасалатын зейнетақы аннуитеті шарты бойынша шығындарының рұқсат етілген деңгейін, сондай-ақ сақтандыру төлемдерінің индекстелуі ставкасын белгілеуді реттейтін өзгерістер мен толықтыруларды енгізу бойынша жұмыс жүргізілді.

Лицензиялау

2015 жылы Ұлттық Банктің атына ерікті зейнетақы жарналарын тарту құқығымен инвестициялық портфельді басқару бойынша қызметті жүзеге асыруға лицензия беруге өтініш келіп түскен жоқ, осыған байланысты қызметтің осы түріне лицензия берілмеді.

Қашықтықтан қадағалау және қадағалауға ден қою

2015 жыл бойы БЖЗҚ қызметіне бақылау мен қадағалау мына бағыттар бойынша жүзеге асырылды: БЖЗҚ қызметінің, оның басшы қызметкерлерінің Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкестігі; БЖЗҚ зейнетақы активтерінен комиссиялық сыйақыларды және инвестициялық кірісті алу тәртібі; БЖЗҚ зейнетақы активтерінің құрамына кіретін шығарылған қаржы құралдары бойынша дефолт жіберген эмитенттерге қатысты шағым-талап жұмысты талдау; БЖЗҚ Жарғысына, сондай-ақ БЖЗҚ-ның басқа ішкі құжаттарына БЖЗҚ ұсынатын өзгерістер мен толықтыруларды қарау және келісу, олардың Қазақстан Республикасының зейнетақымен қамсыздандыру туралы заңнамасының талаптарына сәйкестігін бақылау.

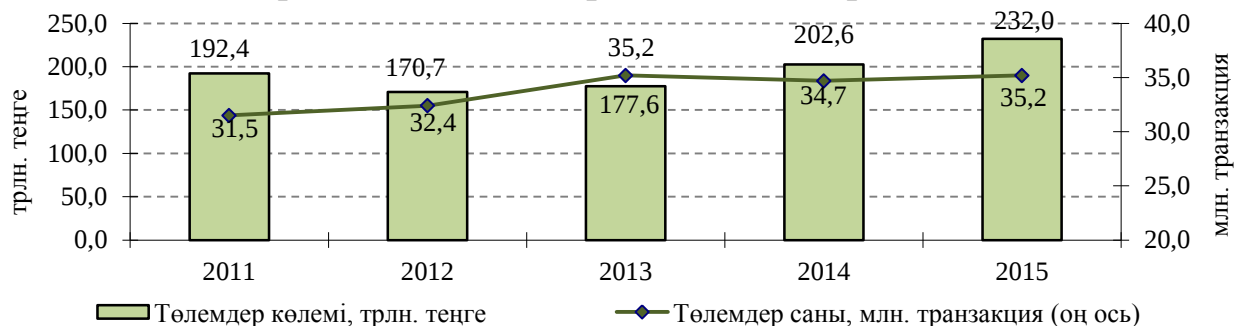
2015 жылы БЖЗҚ қызметіне қашықтықтан қадағалауды жүзеге асырудың нәтижелері бойынша шектеулі ықпал ету шаралары қолданылмады.

3.5. Төлем жүйелері және төлем қызметтері нарығы

«Ұлттық Банктің Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы» шаруашылық жүргізу құқығындағы республикалық кәсіпорының жүйелері – банкаралық ақша аудару жүйесі және банкаралық клиринг жүйесі Қазақстанның аумағында төлемдердің негізгі көлемін өңдейтін ұлттық ауқымдағы негізгі төлем жүйелері болып табылады.

2015 жылы банкаралық ақша аудару жүйесі және банкаралық клиринг жүйесі арқылы 232,0 трлн. теңге сомаға 35,2 млн. транзакция жүргізілді (3.5.1-сурет). 2014 жылмен салыстырғанда төлем жүйелері арқылы жүргізілген төлемдер саны 1,5%-ға (522,1 мың транзакцияға) ұлғайды, төлемдер сомасы 14,5%-ға (29,4 трлн. теңгеге) өсті, бұл, негізінен, Қазақстан резиденттерінің бағалы қағаздарымен төлемдер көлемінің 35,9%-ға өсуіне себепші болды. Орташа алғанда бір күнде көрсетілген төлем жүйелері арқылы 2015 жылы 946,9 млрд. теңге сомаға 143,6 мың транзакция жүргізілді.

Банкаралық ақша аудару жүйесіндегі және банкаралық клиринг жүйесіндегі төлемдер ағынының серпіні

Банкаралық төлем жүйелерінің тиімді дамуының негізгі көрсеткіштерінің бірі төлем жүйелерінің үздіксіз жұмысының коэффициенті (жұмыс қабілеттілігі) болып табылады. Жалпы қабылданған нормаларға сүйенсек, 99%-дан асатын көрсеткіш елде жұмыс істеп тұрған жүйелердің жоғарғы тиімділігін сипаттайды. 2015 жылы төлем жүйелерінің бағдарламалық-техникалық кешенінің жұмыс қабілеттілігі бұзылған жағдайлар болған жоқ, банкаралық ақша аудару жүйесінің және банкаралық клиринг жүйесінің жұмыс қабілеттілігінің коэффициенті 100%-ды құрады.

Банкаралық ақша аудару жүйесі

«Альянс Банк» АҚ-тың, «Темірбанк» АҚ-тың және «Fortebank» АҚ-тың қосылуына байланысты 2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша банкаралық ақша аудару жүйесінің тіркелген пайдаланушыларының саны 48 пайдаланушыға дейін қысқарды. 2015 жылы жүйе арқылы 226,5 трлн. теңге сомаға 13,5 млн. электрондық төлем хабарламасы жүзеге асырылды. 2014 жылмен салыстырғанда төлемдер көлемі 14,8%-ға (29,3 трлн. теңгеге) өсті, бұл ретте электрондық төлем хабарламасының саны 3,5%-ға (489,8 мың транзакцияға) азайды.

Банкаралық ақша аудару жүйесіндегі бір электрондық төлем хабарламасының орташа сомасы 2015 жылы 16,8 млн. теңге болды және 2014 жылмен салыстырғанда 19,0%-ға (2,7 млн. теңгеге) ұлғайды.

Негізінен жүйе арқылы Қазақстан резиденттерінің бағалы қағаздарымен (төлемдердің жалпы көлемінен 52,7%) операциялар бойынша, шетел валютасымен және бағалы металдармен (15,8%), сондай-ақ банкаралық депозиттермен және банктердің және олардың клиенттерінің меншікті қаражатының аударымдарымен (12,7%) операциялар бойынша төлемдер жүргізілді. 2015 жылы тауарлар мен қызметтер үшін төлемдердің көлемі жүйеде өңделген жалпы төлемдер көлемінің 9,7%-ын құрады.

Банкаралық клиринг жүйесі

Банкаралық клиринг жүйесіне қатысушылардың саны 2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 36 болды. Банкаралық клиринг жүйесіне қатысушылардың саны «Альянс Банк» АҚ-тың, «Темірбанк» АҚ-тың және «Fortebank» АҚ-тың қосылуына байланысты қысқарды. 2015 жылы жүйе арқылы 5,5 трлн. теңге сомаға 21,7 млн. электрондық төлем хабарламасы

өңделді. 2014 жылмен салыстырғанда клиринг жүйесінде төлем хабарламаларының саны 4,9%-ға (1,0 млн. құжатқа) ұлғайды, төлемдер сомасы 2,5%-ға (137,0 млрд. теңгеге) өсті.

2015 жылы банкаралық клиринг жүйесінде бір төлем хабарламасының орташа сомасы 2014 жылмен салыстырғанда 2,2%-ға (5,8 мың теңгеге) азайып, 254,6 мың теңге болды.

Клиринг жүйесіндегі төлемдердің негізгі көлемі шаруашылық жүргізуші субъектілердің тауарлар мен материалдық емес активтер (жүйедегі төлемдердің жалпы көлеміндегі үлесі 28,0% болды), көрсетілген қызметтер (үлесі – 26,3%) үшін есеп айырысулары бойынша төлемдеріне тиесілі, бұл ретте бюджетке төлемдер және бюджеттен төлемдер төлемдердің жалпы көлемінен 18,9% болды.

Ақша аударымдарының жүйесі

Халықтың жедел ақша аударымына арналған ақша аударымдарының жүйесі арқылы Қазақстанның ішінде, сол сияқты шетелде (Алтын тәж, Western Union, Юнистрим, Faster, Дүниежүзілік почта одағы жүйесі және басқалары), 2015 жылы 382,3 млрд. теңге сомаға 2,8 млн. транзакция жүргізілді (жіберілді). Бұл ретте ақша аударымдарының жүйесі арқылы жіберілген ақшаның көлемі 19,0%-ға ұлғайды.

Көп жағдайда ақша аударымдарының жүйесін елдің халқы шетелге ақша аудару үшін пайдаланады (шетелге жүйе арқылы жіберілген ақша төлемі мен аударымының үлесі жалпы санынан 78,2%-ды және жүйе арқылы жіберілген транзакциялардың жалпы сомасынан 87,0%-ды құрайды).

Ақша аударымдарының жүйесі арқылы жіберілген ақша көлемі 2015 жылы алынған аударымдардың көлемінен 2,6 есе артты және 332,6 млрд. теңге болды, бұл ретте алынған аударымдар көлемі 130,0 млрд. теңге болды. Ақша аударымдарының жүйесі арқылы шетелге жіберілген ақшаның көлемі 18,6%-ға, шетелден алынғаны – 7,1%-ға өсті.

Төлем қызметтерінің нарығы

2015 жылдың аяғында Қазақстанның аумағында 28 банк және «Казпочта» АҚ төлем карточкаларын пайдалана отырып, электрондық терминалдар және қашықтан кіру жүйелері арқылы халыққа электрондық банк қызметін (ақпараттық және төлемдік)¹⁵ көрсетті.

2015 жылы банктердің электрондық терминалдары және қашықтан кіру жүйелері арқылы 9,6 трлн. теңге сомаға 417,7 млн. транзакция жүргізілді, 2014 жылмен салыстырғанда өсу операциялардың саны бойынша 25,9% және сомасы бойынша – 11,6% болды. Оның ішінде қолма-қол жасалмайтын төлемдер мен аударымдар, 2014 жылмен салыстырғанда саны бойынша 28,3%-ға және төлемдер сомасы бойынша 4,0%-ға ұлғайып, 1,3 трлн. теңге сомаға 90,3 млн. транзакция болды.

¹⁵ Электрондық банк қызметін көрсету айқындамасы Ұлттық Банк Басқармасының 2008 жылғы 28 наурыздағы № 18 қаулысымен бекітілген Екінші деңгейдегі банктердің және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың электрондық банк қызметін көрсету ережесінде көрсетілген.

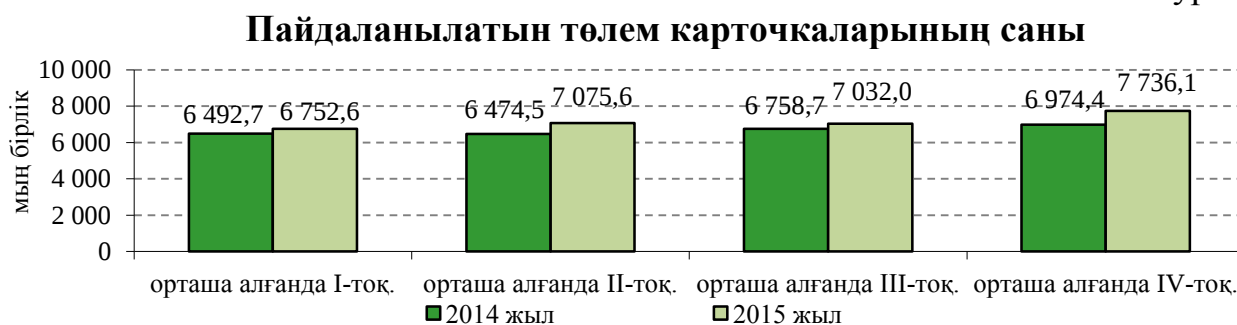
Қолма-қол жасалмайтын төлемдердің негізгі бөлігі POS-терминалдар арқылы (жалпы санының 44,8%-ы және жалпы сомасының 43,7%-ы) жасалды. Қолма-қол жасалмайтын төлемдердің құрылымында жоғары үлесті интернет-төлемдер (жалпы санынан 32,4% және жалпы сомасынан 26,0%) алады. Өзге құрылғылардың (банкоматтар, банк дүңгіршектері, ұялы телефондар және басқалары) үлесіне қолма-қол жасалмайтын төлемдердің жалпы саны мен көлемінен тиісінше 22,8% және 30,3% тиесілі. Бұл ретте Интернет арқылы жүргізілген операциялар көлемінің өсуі байқалады. Мәселен, 2015 жылы интернет-төлемдер 2014 жылмен салыстырғанда төлемдер саны бойынша 58,9%-ға және төлемдер сомасы бойынша 33,1%-ға ұлғайып, 342,9 млрд. теңге сомаға 29,3 млн. транзакция болды.

Төлем карточкалары

2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша төлем карточкаларын шығаруды 26 банк және «Казпочта» АҚ жүзеге асырады, ал эмиссияланған және таратылған төлем карточкаларының жалпы саны 17,2 млн. бірлікті құрады, осы карточкаларды ұстаушылар саны 14,3 млн. адам¹⁶ болды.

Бұл ретте белсенді төлем карточкалары (операциялар жасау үшін пайдаланылатын) ретінде осындай көрсеткіштің өсім серпіні сақталып отыр. Мәселен, пайдаланылған төлем карточкаларының орташа саны 2015 жылы 7,1 млн. бірлікті құрады, бұл 2014 жылғы тиісті көрсеткіштен 7,1%-ға асып кетті (3.5.2-сурет). Осылайша, карточка өнімдерін Қазақстан халқының 41%-ы пайдаланады.

3.5.2-сурет

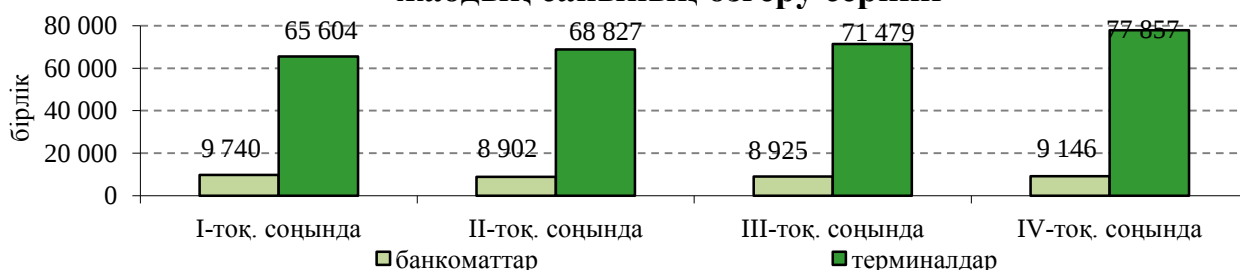

Қазақстанда 2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша ақы төлеуге төлем карточкаларын қабылдайтын 44 113 сауда кәсіпорны жұмыс істейді, бұл олардың 2015 жылғы 1 қаңтарда тіркелген санынан 23,9%-ға артық. Бұл ретте осы кәсіпкерлер төлем карточкаларына қызмет көрсетуге арналған жабдықты 58 443 сауда орнына орналастырды (23,7%-ға өскен).

Төлем карточкаларына қызмет көрсету желісі 2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша мынадай көрініс алды: 9 146 банкомат (2015 жылғы 1 қаңтардағы жағдаймен салыстырғанда 0,7%-ға немесе 60 бірлікке азаю), 77 857 POS-терминал (24,1%-ға немесе 15 105 бірлікке өсу) және 3 импринтер (3.5.3-сурет). Бұл ретте орташа алғанда республика бойынша 1 000 карточка ұстаушыға 5 терминал және 1 банкомат тиесілі.

¹⁶ Әрбір банктің төлем карточкаларын ұстаушылар саны бойынша жинақталған деректер.

**2015 жылы төлем карточкаларына қызмет көрсетуге арналған
жабдық санының өзгеру серпіні**

2015 жылы қазақстандық эмитенттердің төлем карточкаларын пайдалана отырып жүргізілген операцияларының көлемі 8,3 трлн. теңге сомаға 271,5 млн. транзакция (2014 жылмен салыстырғанда транзакциялар саны 12,8%-ға, ал сомасы – 7,0%-ға ұлғайды) болды. Оның ішінде қолма-қол ақшасыз жасалмайтын операциялардың үлесіне жалпы санының 31,2%-ы және жалпы сомасының 12,5%-ы, қолма-қол ақша беру операцияларына – тиісінше 68,8% және 87,5% тиесілі.

Электрондық ақша

Электрондық ақшаны төлем құралы ретінде қолдану ел халқының арасында кеңінен пайдаланылады. 2016 жылғы 1 қаңтарда электрондық ақша шығаруды Қазақстан Республикасының 7 банкі жүзеге асырды. Бұл ретте нарықта халық үшін E-kzt, Woopay, Visa Qiwi Wallet, Жеке Касса, Wallet One, Тау-теңге, TV – Money, Раурpoint сияқты электрондық ақша жүйелері ұсынылды.

2015 жылы қазақстандық эмитенттердің электрондық ақшасын пайдалана отырып Қазақстанның аумағында 44,4 млрд. теңге сомаға 16,0 млн. транзакция жүргізілді. 2014 жылға қарағанда операциялар саны мен сомасы 2 есе өсті. Бұл ретте 2015 жылы 35,4 млрд. теңге сомада электрондық ақша шығарылды (эмиссияланды), жүргізілген операцияларды ескере отырып, айналыстағы электрондық ақша 2016 жылғы 1 қарашада 1,4 млрд. теңге болды.

3.6. «Астана» халықаралық қаржы орталығы

Ұлттық Банк міндеттерінің бірі әлемдік стандарттарға сәйкес келетін «Астана» халықаралық қаржы орталығын құру және дамыту, сондай-ақ оны 2020 жылға қарай он ең үздік Азия қаржы орталықтарының тобына және Global Financial Centres Index¹⁷ нұсқасы бойынша әлемнің 30 жетекші қаржы орталықтарының қатарына енгізу болып табылады.

¹⁷ Global Financial Centres Index (GFCI) 2007 жылғы наурызда іске қосылды, балама халықаралық қаржы орталықтарымен салыстырғанда Лондон қаржы орталығының позициясын талдау және беру мақсатында Лондон Сити басқарушысының Corporation of London муниципалды органы үшін, сондай-ақ Z/Yen компаниясының сансыз көп клиенттері мен әріптестері үшін әзірленді. 84 халықаралық қаржы орталығының мамандандырылған рейтингтік бағалау әдіснамасын білдіреді.

Әлемдік стандарттағы орталықты құру үшін халықаралық орталықтарды дамытудың, шетелдік инвестициялық ортада жария болудың және инвесторлар ағынын тартудың халықаралық тәсілдеріне талдау жүргізілді. Талдау нәтижесі Ұлттық Банк әзірлеген және Үкіметтің 2015 жылғы 30 мамырдағы № 393 қаулысымен бекітілген «Қазақстан Республикасы Үкіметінің және Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің «Астана» халықаралық қаржы орталығын құру мен дамыту жөніндегі ұзақ мерзімді перспективаға арналған бірлескен іс-қимыл жоспары» болды.

Ынтымақтастық, коммуникациялар және ақпарат алмасу мақсатында Ұлттық Банк пен Дубай Халықаралық қаржы орталығы арасында «Астана» халықаралық қаржы орталығын құру мен дамыту мәселелері жөніндегі өзара түсіністік туралы меморандумға қол қойылды.

Ұлттық Банк «Астана» Халықаралық қаржы орталығының әкімшілігі» АҚ-ын құрды, акционерлік қоғамның акциялар пакетін иелену мен пайдалану құқығы 2015 жылғы 31 желтоқсанда Қаржы министрлігіне берілді.

3.7. Исламдық қаржыландыру

Исламдық қаржы қызметінің нарығы Қазақстан тарапынан ғана емес, сондай-ақ ТМД және Орталық Азия елдері тарапынан исламдық қаржы өнімдеріне жоғары тәуекелді және үдемелі сұранысты көрсетті.

Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында исламдық қаржыландыру жөніндегі заңнаманы жетілдіру бойынша техникалық көмек көрсетуге Ислам даму банкінің грантын іске асыру жұмысы жүргізілуде. Ислам даму банкімен келісім бойынша консультант – «Norton Rose Fulbright» халықаралық заң компаниясы тартылды. Грантты іске асыру шеңберінде кездесулер өткізілді және исламдық қаржыландыру бойынша Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына түзетулерді енгізетін ұсынымдар жобасы әзірленді.

Исламдық қаржыландыруды дамытудың 2020 жылға дейінгі жол картасын іске асыру жұмысы жүргізілді, ол Қазақстан Республикасының заңнамасын одан әрі жетілдіру, ақпараттық-түсіндірме жұмысын және ғылыми-білім беру жұмысын жүргізу, исламдық қаржыландыру инфрақұрылымын, халықаралық ынтымақтастықты дамыту, сондай-ақ инвесторларды тарту мәселелерін қамтиды.

Исламдық қаржы қызметінің индустриясын дамыту мақсатында «Исламдық қаржыны дамыту қауымдастығы» ЗТБ-мен ынтымақтастық туралы меморандумға қол қойылды, оның шеңберінде консультант ретінде Қауымдастықты тарту жұмысы жүргізілді және исламдық қаржы бойынша брошюра шығарылды.

Бұдан басқа, исламдық қаржы ұйымдарын «Бизнестің жол картасы - 2020» бағдарламасына қосу жұмысын жүргізді.

Халықаралық ынтымақтастық

2015 жылғы 19-21 мамырда Алматы қаласында алғаш рет ТМД және Орталық Азияда Исламдық қаржы қызметін көрсету жөніндегі кеңестің 12-ші

Саммиті өткізілді. Саммит исламдық қаржы индустриясының негізгі ойыншыларына арналған диалог алаңын білдіреді, онда әлемдегі исламдық қаржыландырудың ағымдағы даму, қаржылық тұрақтылықты қамтамасыз ету саласындағы өңірлік және жаһандық ынтымақтастық мәселелері, сондай-ақ осы саланың перспективалары мен жоспарлары талқыланды.

Исламдық қаржылық қызметтер жөніндегі кеңеспен ынтымақтастық шеңберінде Ұлттық Банк сауалнама сұрақтары негізінде жүргізілген Кеңестің зерттеулеріне қатысты, сондай-ақ Кеңестің исламдық қаржы нарығын реттеу стандарттарының жобаларына ұсыныстар мен ескертулер дайындады.

Ұлттық Банк Исламдық тренинг және зерттеулер институтымен, CIBAFI және Thomson Reuters компанияларымен бірлесіп «Kazakhstan Islamic finance 2016: a new frontiers for Islamic finance» елдік есебін әзірлеу жұмысын жүргізді. Есепті таныстыру Дүниежүзілік ислам банктік конференция шеңберінде «дөңгелек үстел» нысанында 2015 жылғы 1 желтоқсанда Манама қаласында (Бахрейн) өткізілді. «Дөңгелек үстел» жұмысына түрлі елдерден шамамен 200 делегат, оның ішінде реттеу және қадағалау органдарының, халықаралық қаржы институттарының жоғары қызметтегі адамдары, қаржы нарығының қатысушылары, ғылым және білім беру саласының өкілдері қатысты.

Исламдық қаржыландыруды дамыту бойынша озық тәжірибені пайдалану мақсатында Ұлттық Банк Мемлекет басшысының ресми сапары шеңберінде Катар Орталық Банкімен және Катар қаржы орталығын реттеу агенттігімен Өзара түсіністік туралы меморандумға қол қойды, сондай-ақ исламдық қаржыландыруды дамыту үшін одан әрі ынтымақтастықта болу мақсатында исламдық банктермен және Катардың қаржы ұйымдарымен кездесулер ұйымдастырды.

Исламдық қаржы саласындағы ғылым-білім беру жұмысы

Қазақстан Республикасы қаржы жүйесінің білікті мамандарының әлеуетін қалыптастыру мақсатында Ұлттық Банк Исламдық қаржылық қызметтер жөніндегі кеңеспен бірлесіп ТМД мен Орталық Азия елдерінің банкирлері үшін «Сертификатталған исламдық банкир» тренингін ұйымдастырды. Қаржы институттарының басшылары үшін жетекші шариғат кеңесшісі Дауд Бакар семинар-отырыс өткізді.

«Алматы қаласының өңірлік қаржы орталығының академиясы» АҚ базасында Ислам даму банкінің тобына кіретін Исламдық тренинг және зерттеулер институты исламдық қаржы бойынша кітапхана ашты.

3.8. Қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғау

Ұлттық Банк міндеттемелерінің бірі қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғаудың тиісті деңгейін қамтамасыз ету болып табылады.

Осы міндеттерді іске асыру:

жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау және құқықтық көмек көрсету;

қаржылық қызметтерді көрсету кезінде Қазақстан Республикасы заңнамасының белгіленген талаптарын сақтау бойынша қаржы ұйымдарының қызметін бақылау және тексеру;

қаржылық қызметтерді тұтынушылар құқықтарының бұзушылықтарын анықтау және қаржы ұйымдарына шектеулі ықпал ету шаралары мен санкциялар қолдану;

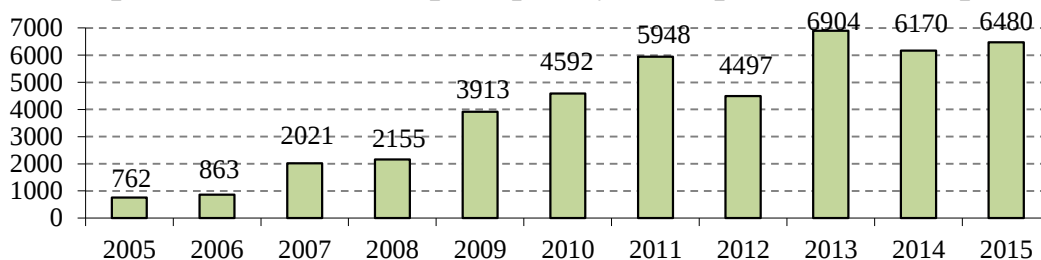
қаржылық қызметтерді тұтынушылардың қаржылық сауаттылығын арттыру жөніндегі іс-шараларды жүзеге асыру;

Қазақстан Республикасының қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғау жөніндегі заңнамасын жетілдіру арқылы жүзеге асырылады.

2015 жылы қаржы ұйымдарының қызметіне қатысты жеке және заңды тұлғалардың 6 480 өтініші Ұлттық Банкке қарауға келіп түсті (3.8.1-сурет).

3.8.1-сурет

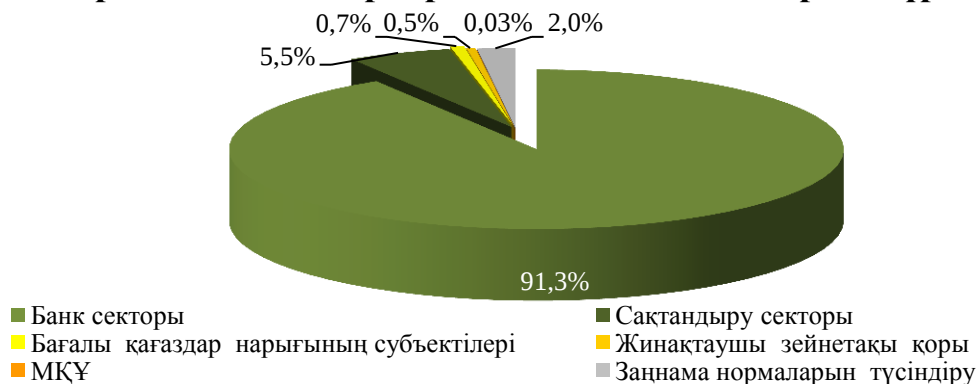
Қаржылық қызметтерді тұтынушылардың өтініштері

2015 жылы өтініштердің елеулі үлесі банк секторына және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың секторына – 91,3%, қалған секторларға – 8,7% тиесілі (3.8.2-сурет).

3.8.2-сурет

Қаржы нарығының секторлары бойынша өтініштердің құрылымы

Банктердің және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың қызметі мәселелері бойынша өтініштер мен шағымдардың негізгі тақырыбы:

жеке тұлғалардың ипотекалық тұрғын үй қарыздары/ипотекалық қарыздары бойынша берешекті мемлекет есебінен кешіруге (есептен шығаруға), қарыздар бойынша берешекті қайта құрылымдауға;

Еркін өзгермелі айырбастау бағамы режиміне өтуге байланысты жеке тұлғалардың ұлттық валютада (теңгеде) ашылған депозиттері бойынша өтемақы төлеу тәртібі бойынша түсіндірулер беруге;

теңгемен шоттар бойынша шетел валютасында жүзеге асырылған ақша қаражатын аударуға (бағамдық айырма);

қарыз алушылардың/кепіл берушілердің басқа банктердегі шоттарындағы ақшаны даусыз (акцептеусіз) тәртіппен өндіріп алуға;

несие шотын жүргізу үшін комиссияны өндіріп алуға;

ай сайынғы төлем, қарыз бойынша берешек, өсімпұл, сыйақы, комиссия, жылдық тиімді сыйақы мөлшерлемесі мөлшерін есептеудің дұрыстығын тексеруге;

кепіл мүлкін өткізу рәсімдеріне қатысты болды.

Сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдарының қызметі бойынша өтініштер мен шағымдардың тақырыбы:

сақтандырудың міндетті және ерікті түрлері бойынша сақтандыру төлемдерін жүзеге асырмауға, уақытында не толық көлемде жүзеге асырмауға;

сақтандыру сомалары мен сыйлықақыларды есептеудің дұрыстығын тексеруге қатысты болды.

Бағалы қағаздар нарығы субъектілерінің қызметі бойынша өтініштер төмендегі мәселелер:

дивиденттерді төлемеу және олардың мөлшерімен келіспеу;

акцияларды бөлу;

акционерлердің жалпы жиналысын шақыру мен өткізу тәртібін бұзу;

қоғам акционерлерінің мүдделерін қозғайтын, оның ішінде акционерлік қоғамдардың қызметі туралы ақпаратты алу;

бағалы қағаздар нарығы бойынша нормативтік құқықтық актілердің нормаларына түсіндірулер беру бойынша келіп түсті.

БЖЗҚ қызметінің мәселелері бойынша қаралған өтініштердің үлесі 0,4%-ды құрады, негізінен олар зейнетақы жинақтарын төлеуден бас тарту және инвестициялық кірісті төмендету мәселелеріне қатысты болды.

Микроқаржы ұйымдарының іс-әрекетіне қатысты өтініштер ай сайынғы төлем, берешек, өсімпұл, сыйақы, комиссия мөлшерін есептеудің дұрыстығын тексеру мәселелеріне қатысты болды.

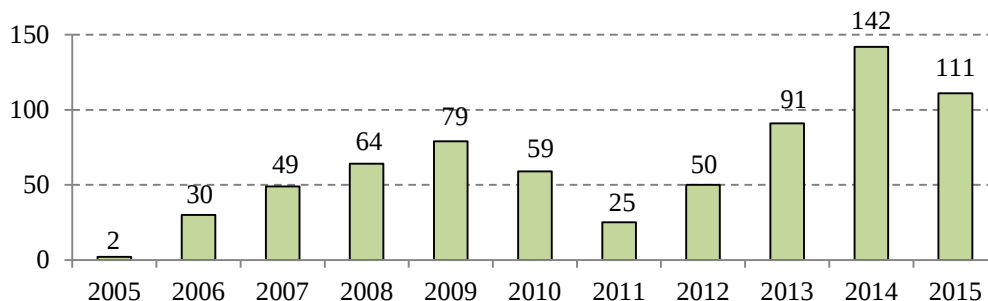
Оған қоса, Ұлттық Банк интернет-ресурсының «Кері байланыс» нысаны, «электрондық үкімет» порталы, Қазақстан Республикасы мемлекеттік органдары басшыларының блог-платформасы арқылы Ұлттық Банкке жеке және заңды тұлғалардың 1 500 астам электрондық сұратулары қарауға келіп түсті, оларға сондай-ақ тиісті түсіндірулер берілді.

Ұлттық Банк өтініштерді қарау нәтижелері бойынша анықталған қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын бұзу бойынша, сондай-ақ сот органдарының ұйғарымдарын орындау үшін 2015 жылы қаржы

ұйымдарына қатысты – 111, оның ішінде банктерге – 93, сақтандыру ұйымдарына – 16, микроқаржы ұйымдарына – 2 шектеулі ықпал ету шараларын қолданды (3.8.3-сурет).

3.8.3-сурет

Шектеулі ықпал ету шаралары

Ұлттық Банктің қызметкерлері 2015 жылы қаржылық қызметтерді тұтынушылардың қаржы ұйымдарына, сондай-ақ қаржы ұйымдарының қаржылық қызметтерді тұтынушыларға қуынымдары бойынша азаматтық істерге байланысты 68 сот отырыстары мен сот сараптамаларын өткізуге қатысты.

Қаржылық қызметтерді тұтынушылардың құқықтарын қорғау бойынша жүктелген функциялар шеңберінде Ұлттық Банк қоғамдағы әлеуметтік шиеленісті төмендету мақсатында 2015 жылы проблемалық қарыз алушыларға жәрдемдесуге көңіл бөлді.

Мемлекет басшысы Үкіметтің 2015 жылғы 11 ақпандағы кеңейтілген мәжілісінде Ұлттық Банкке Үкіметпен бірлесіп ипотекалық қарыз алушылардың проблемаларын шешу бойынша шаралар кешенін әзірлеуді тапсырды. Осы тапсырманы іске асыру мақсатында Үкімет пен Ұлттық Банк бірлесіп Ұлттық Банктің қаражатынан ипотекалық қарыз алушылардың проблемаларын шешу 130 млрд. теңгені бөлу туралы шешім қабылдады.

Ипотекалық тұрғын үй қарыздарын қайта қаржыландыру бағдарламасын әзірлеу мақсатында Ұлттық Банк, мемлекеттік органдар, Қазақстанның саяси партиялары, «Проблемалық кредиттер қоры» АҚ, қарыз алушылардың мүддесін білдіретін бес қоғамдық бірлестіктер, «Қазақстан қаржыгерлерінің қауымдастығы» ЗТБ өкілдерінің және банк омбудсменінің қатысуымен ведомствоаралық жұмыс тобы құрылды.

Ипотекалық тұрғын үй қарыздарын қайта қаржыландыру бағдарламасын іске асырудың ашықтығын қамтамасыз ету мақсатында облыстық әкімдіктерде, Астана қаласының әкімдігінде, Ұлттық Банктің Алматы облыстық және Алматы қалалық филиалдарында құрамына Ұлттық Банктің, құқық қорғау органдары мен ипотекалық қарыз алушылардың мүддесін білдіретін қоғамдық бірлестіктердің өкілдерін қоса отырып, ипотекалық тұрғын үй қарызын/ипотекалық қарызды қайта қаржыландыру бойынша алынған бас тартуларға қатысты қарыз алушылардың шағымдарын қарау жөніндегі комиссиялар құрылды.

2015 жылы ипотекалық тұрғын үй қарыздарын қайта қаржыландыру бағдарламасы бойынша 15 мыңнан астам өтініш берілді. Қайта қаржыландыру туралы оң шешім 57,8 млрд. теңге сомаға 9 810 өтініш бойынша қабылданды, жалпы сомасы 33,7 млрд. теңге болатын 6 759 өтініш бойынша қарыздар қайта қаржыландырылды.

Ұлттық Банк ипотекалық тұрғын үй қарыздарын қайта қаржыландыру бағдарламасының талаптарын түсіндіру мақсатында проблемалық қарыз алушыларға берешекті өтеудің тиімді нұсқасын жасауға жәрдемдесу үшін қарыз алушылармен, қоғамдық бірлестіктермен және банктермен тұрақты кездесулер өткізді. 2015 жылы қарыз алушылардың банктер өкілдерімен 700 кездесулері ұйымдастырылып, өткізілді, қаржы ұйымдарының қызмет көрсету мәселелері және ипотекалық тұрғын үй қарыздарын қайта қаржыландыру бағдарламасының талаптарын түсіндіру бойынша 1200 астам азаматтарды жеке қабылдау жүзеге асырылды.

Ұлттық Банктің Қоғамдық қабылдау бөлмесінде азаматтарға консультациялар беру және қаржы ұйымдарының қызметтер көрсетуіне байланысты мәселелер бойынша құқықтық көмек көрсету бойынша жұмыс жүргізіледі. 2015 жылы Ұлттық Банктің Қоғамдық қабылдау бөлмесіне өтініш білдірген 1 067 азаматтарға консультациялар берілді.

Мемлекет басшысы 2015 жылғы 19 және 20 тамызда өткізілген экономикалық саясаттың жүйелік шаралары мәселелері жөніндегі кеңестердің қорытындылары бойынша Ұлттық Банкке айырбастау бағамының өзгеруіне байланысты төмендегі:

шоттағы қалдық сомасы қоса алғанда 2015 жылғы 18 тамыздағы жағдай бойынша 1 млн.теңгеге дейін болуы тиіс;

салымшының 2015 жылғы 1 қазанға дейін депозитті арнайы шотта кем дегенде бір жыл мерзімге сақтау бойынша міндеттемені қабылдауымен теңгемен ашылған депозитті өтеу туралы өтініш беру қажеттілігі;

өтеу сомасы Ұлттық Банктің 2015 жылғы 18 тамызда белгілеген және арнайы шоттағы депозит мерзімінің аяқталуы күнгі ресми бағамдар арасындағы айырма ретінде есептеледі, алынған коэффициент салым қалдығына көбейтіледі;

өтемақыны салымшының депозитіне бір жыл аяқталған соң 2016 жылғы 10 қазанға дейін есептеу талаптарының сақталуын көздейтін жеке тұлғалардың мерзімді теңгемен ашылған депозиттерін өтеу тетігін әзірлеуді және енгізуді тапсырды.

Осы тапсырмаға сәйкес Ұлттық Банк Басқармасының қаулысымен Еркін өзгермелі айырбастау бағамы режиміне өтуге байланысты жеке тұлғалардың ұлттық валютада (теңгеде) ашылған депозиттері бойынша өтемақы төлеу тәртібі бекітілді.

Жеке тұлғалардың депозиттерін өтеу тетігін іске асыру кезінде салымшылар үшін оңтайлы жағдайлар жасау мақсатында Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 30 қыркүйектегі № 177 қаулысымен Өтемақы төлеу тәртібіне банктердің салымшылардан өтініштерді қабылдау мерзімдерін 2015 жылғы 1 желтоқсанға дейін және салымшылардың

депозиттеріне өтемақыны есептеу мерзімін 2016 жылғы 10 желтоқсанға дейін ұзарту бойынша өзгерістер бекітілді.

2015 жылғы 1 желтоқсандағы жағдай бойынша (өтініштерді қабылдауды аяқтау күні) банктерге 191 969 адам өтініш білдірді, оның ішінде 162 846 өтініш бойынша депозиттер қайта ресімделіп, тиісті шарттар жасалды, ал 28 629 салымшы өтемақыдан бас тартты.

Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 265 қаулысына сәйкес еркін өзгермелі айырбастау бағамы режиміне өтуге байланысты жеке тұлғалардың ұлттық валютада (теңгеде) ашылған депозиттері бойынша өтемақы төлеуді Ұлттық Банктің монетарлық қызметінің мақсаты үшін пайдаланылатын қаражат есебінен жүзеге асыру мақұлданды.

2015 жылғы 24 қарашада Ұлттық Банк әзірлеген «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне екінші деңгейдегі банктердің жұмыс істемейтін кредиттері мен активтері, қаржылық қызметтер көрсету және қаржы ұйымдары мен Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы қабылданды. Осы Заңда:

қарыз алушы-жеке тұлғаның міндеттемесін орындау үшін жеткіліксіз төлемді бөлудің ерекше кезектілігін белгілеуді;

ипотекалық тұрғын үй қарызы шарты бойынша міндеттемелерді орындау мерзімі өткеннен кейін 180 күннен соң есептелген сыйақыны және тұрақсыздық айыбын талап етуге тыйым салуды;

тұрақсыздық айыбы мөлшерін: 90 күнге дейін – бір күнде мерзімі өткен төлем сомасының 0,5%-нан аспайтын мөлшерде; 90 күн өткен соң – бір күнде мерзімі өткен төлем сомасының 0,03%-нан аспайтын мөлшерде шектеуді қоса алғанда, қарыз алушылар берешегінің өсуінің алдын алуға бағытталған нормалар көрсетілді. Жалпы алғанда, тұрақсыздық айыбы мерзімі өткен әрбір жыл үшін берілген соманың 10%-нан аспауға тиіс;

қарыз алушы жеке тұлғаның шотынан шоттағы және/немесе келіп түскен соманың 50%-нан аспайтын ақшаны өндіріп алуға шектеуді;

ипотекалық тұрғын үй қарызы шарты бойынша негізгі борышқа сыйақы мен тұрақсыздық айыбын капиталдандыруға тыйым салуды қоса алғанда, қарыз алушылар берешегінің өсуінің алдын алуға бағытталған нормалар көрсетілді.

3.9. Қаржы нарығының субъектілерін тарату

2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша мәжбүрлеп тарату процесінде 2 банк пен 3 сақтандыру ұйымы болды.

Таратылатын қаржы ұйымдарының кредиторларымен есеп айырысуларды жүзеге асыруға қатысты ақпарат 3.9-кестеде ұсынылған.

№	Таратылатын қаржы ұйымдары	2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша кредиторларға төлемдер пайызы
Банк секторы		
1	«Валют-Транзит Банк» АҚ	62,5% – үшінші кезектегі кредиторлардың талаптары («Қазақстанның депозиттерге кепілдік беру қоры» АҚ-тың кепілдік берілген депозиттер бойынша төленген (төленетін) өтеу сомасы бойынша талаптары).
2	«Наурыз Банк Қазақстан» АҚ	88% – үшінші кезектегі кредиторлардың талаптары (жеке тұлғалардың депозиттер мен ақша аударымдары бойынша талаптары, «Қазақстанның депозиттерге кепілдік беру қоры» АҚ-тың кепілдік берілген депозиттер бойынша төленген (төленетін) өтеу сомасы бойынша талаптары, сондай-ақ жинақтаушы зейнетақы қорындағы зейнетақы активтерінің есебінен жүзеге асырылған депозиттер бойынша талаптар).
Сақтандыру секторы		
1	«Алтын Полис» сақтандыру компаниясы» АҚ	67% – кезектен тыс төлемдер санатына енгізілген кредиторлардың талаптары (соттың сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымын тарату туралы шешімі заңды күшіне енгенге дейін басталған сақтандыру жағдайлары бойынша)
2	«Premier Сақтандыру» АҚ	26% – кезектен тыс төлемдер санатына енгізілген кредиторлардың талаптары (соттың сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымын тарату туралы шешімі заңды күшіне енгенге дейін басталған сақтандыру жағдайлары бойынша).
3	«Эко Полис» сақтандыру компаниясы» АҚ	100% – сақтандыру ұйымының барлық кредиторларымен есеп айырысулар жүзеге асырылды. Сақтандыру ұйымының акционерлерімен есеп айырысулар жүзеге асырылуда.

2015 жылы банктердің тарату комиссияларының қызметін 6 жоспарлы тексеру жүргізілді.

Қазақстанның банктерін және сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдарын тарату процесін жетілдіру мақсатында 2 нормативтік құқықтық актілер әзірленіп, қабылданды.

4-тарау. Ұлттық Банк қызметі

4.1. Валюталық реттеу және бақылау

Валюталық операциялар және капитал ағындары бойынша ақпараттық базаны құру, сондай-ақ экономикалық саясат бойынша шешімдер қабылдау үшін база ретінде валюталық операцияларға талдамалық мониторинг жүргізу валюталық реттеудің басым міндеттері болып табылады.

Статистикалық ақпаратты жинау мақсатында Қазақстан Республикасының қолданыстағы валюталық заңнамасында капитал қозғалысымен байланысты валюталық операцияларды (қаржылық қарыздар, тікелей инвестициялар, коммерциялық кредиттер, шетелдік банктердегі шоттар) тіркеу немесе олар туралы хабарлау талаптары белгіленген. Тіркеу және хабарлау режимдері Қазақстан Республикасына баламасы 500 мың. АҚШ долларынан асатын сомадағы капиталдың (мүліктің, ақша қаражатының) келіп түсуін немесе Қазақстан Республикасынан баламасы 100 мың. АҚШ долларынан асатын сомадағы капиталды (ақша қаражатын, мүлікті беру) аударуды көздейтін капитал қозғалысының ірі операцияларын есепке алады.

Ұлттық Банк капитал қозғалысымен байланысты ірі валюталық операцияларды тіркеу шеңберінде 2015 жылы 1 963 тіркеу куәліктерін берді. Ұлттық Банк капитал қозғалысымен байланысты валюталық операциялар туралы хабарлау және шетелдік банктерде шоттар ашу шеңберінде 2015 жылы хабарлау туралы 331 куәлік берді.

Экспорттық кірістер Қазақстанның ішкі валюта нарығында шетел валютасын ұсынудың негізгі көзі болып табылады, сондықтан валюталық заңнамада тауарлар (жұмыстар, қызметтер) экспортынан валюта түсімін репатриациялау және бейрезиденттің тауарлар (жұмыстар, қызметтер) импорты үшін пайдаланылмаған авансты қазақстандық банктердегі банк шоттарына қайтару талаптары көзделген. Репатриация жүзеге асырылатын мерзім сыртқы сауда келісімшартының талаптарын ескере отырып айқындалады. Баламасы 50 мың АҚШ долларынан асатын сомадағы сыртқы сауда мәмілелері бойынша репатриация талаптарын орындауға бақылау жасау сыртқы сауда мәмілесіне қатысушы резидентке қызмет көрсететін банкте сыртқы сауда келісімшартын есептік тіркеу жолымен жүзеге асырылады.

Ұлттық Банк 2015 жылы экспорттық-импорттық валюталық бақылау технологиясын оның тиімділігін арттыру мақсатында жетілдіру жөніндегі шаралар кешенін орындау бойынша жұмыс жүргізді.

Экспорттық-импорттық валюталық бақылау уәкілетті банктер, Ұлттық Банк және мемлекеттік кіріс органы – Қаржы министрлігінің Мемлекеттік кірістер комитеті арасындағы репатриация талаптарын орындауға бақылау жасау мақсаты үшін сыртқы сауда келісімшарттарын есептік тіркеу және электрондық ақпарат алмасу рәсімдері негізінде іске асырылады.

2015 жылы Ұлттық Банктің ұсыныстары бойынша Қазақстан Республикасының Салық кодексіне Мемлекеттік кірістер комитетіне ЕАЭО кеден аумағы ішінде тауарлардың қозғалысы жөніндегі ақпарат қамтылған салық өтініштерін экспорттық-импорттық валюталық бақылауды жүзеге асыру үшін Ұлттық Банкке және уәкілетті банктерге беруіне мүмкіндік беретін өзгерістер енгізілді. Мемлекеттік кірістер комитетімен өзара ақпараттық іс-қимыл рәсімдерін жетілдіру мақсатында үшінші елдерге ЕАЭО кедендік шекарасы арқылы тауарлардың қозғалысы жөнінде жедел режимінде ақпарат алмасу процесін қайта бастау жұмыстары жүзеге асырылды, атап айтқанда, деректердің құрамы мен форматтарын айқындау жөнінде ақпарат алмасу бойынша кешенді тестілеу жүргізілді.

Валюталық реттеу саласында Ұлттық Банктің рұқсатын (лицензиясын) алу қолма-қол шетел валютасымен айырбастау операцияларын ұйымдастыру бойынша қызметті (валюта айырбастау пункттерінің қызметі) жүзеге асыру үшін ғана қажет.

2015 жылы Ұлттық Банк қолма-қол шетел валютасын айырбастаудың ұйымдастырылған нарығындағы қызметке бақылау мен қадағалауды күшейтуге бағытталған шаралар кешенін орындау бойынша жұмыс жүргізді.

2015 жылы Ұлттық Банк нормативтік құқықтық актілерге банктік және банктік емес айырбастау пункттерінің техникалық жабдықталуына, айырбастау пункттерінің клиенттеріне ақпараттық хабар беруге, қолма-қол шетел валютасымен айырбастау операцияларын жүргізу тәртібі бойынша, сондай-ақ оларды есепке алуға және олардың есептілігіне қойылатын талаптарды күшейтуді көздейтін өзгерістер енгізді.

Қолма-қол шетел валютасымен айырбастау операцияларын ұйымдастыру жөніндегі қызметті лицензиялау шеңберінде 2015 жылы жаңа уәкілетті ұйымдарға 43 лицензия берілді, өз еркімен 30 лицензия қайтарылды. Оның үстіне, 2015 жылғы 1 ақпанда жұмыс істейтін уәкілетті ұйымдарға жаңартылған лицензияларды қайта ресімдеу және беру, сондай-ақ уәкілетті банктердің айырбастау пункттерінің бұрын қолданыста болған рұқсат беру құжаттарының орнына куәліктер беру бойынша жұмыс аяқталды.

2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша Қазақстан Республикасының аумағында 2 979 айырбастау пункті, оның ішінде 1979 банктік айырбастау пункті, уәкілетті ұйымдардың (банктік емес заңды тұлғалардың) 948 айырбастау пункті және «Қазпочта» АҚ-тың 52 айырбастау пункті жұмыс істейді.

2015 жылдың басымен салыстырғанда айырбастау пункттерінің саны 51-ге азайды, бұл ретте уәкілетті банктердің айырбастау пункттерінің саны 75-ке азайды, ал уәкілетті ұйымдардың және «Қазпочта» АҚ-тың айырбастау пункттерінің саны тиісінше 19-ға және 5-ке көбейді.

Қазақстанның қолма-қол шетел валютасының ішкі нарығындағы ахуалдың және айырбастау пункттеріндегі валюталардың айырбастау бағамдарының мониторингі бойынша жұмыс тұрақты негізде жүзеге асырылады.

2015 жылы валюталық заңнама саласындағы әкімшілік құқық бұзушылықтарды анықтау және тыю бойынша жұмыс жалғастырылды, бір жылда әкімшілік құқық бұзушылық туралы 841 іс қозғалды:

1) әкімшілік құқық бұзушылық туралы 779 іс бойынша жаза салынды, олардың көпшілігі ескерту түрінде – 476, әкімшілік құқық бұзушылық туралы 303 іс бойынша Ұлттық Банк (196 іс бойынша) және соттардың (107 іс бойынша) салған айыппұлдар сомасы 380 млн. теңгеден асты;

2) әкімшілік құқық бұзушылық туралы 31 іс бойынша іс жүргізу тоқтатылды;

3) 31 іс қарау үстінде (2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша).

Қазақстан Республикасының валюталық заңнамасының талаптарын бұзғаны үшін уәкілетті банктерге және уәкілетті ұйымдарға қатысты 173 шектеулі ықпал ету шарасы қолданылды.

Валюталық бақылау мәселелері бойынша инспекциялау тәуекелге бағдарланған тәсіл негізінде жүзеге асырылады. 2015 жылы Ұлттық Банк Қазақстан Республикасы валюталық заңнамасының сақталуы мәселелері бойынша 356 тексеру жүргізді, оның ішінде тексерудің 302 субъектісі тәуекел дәрежесін бағалау негізінде айқындалған (295 уәкілетті ұйым, 6 уәкілетті банк және 1 сақтандыру ұйымы).

4.2. Ұлттық Банктің алтын-валюта активтерін басқару

Ұлттық Банктің жалпы алтын-валюта активтерінің көлемі 2015 жылдың соңында 27,9 млрд. АҚШ долларын құрады, бұл 2014 жылғы осындай көрсеткішпен салыстырғанда 1,3 млрд. АҚШ долларына аз.

2015 жылы активтердің валюта бөлігінің өзгеруіне Ұлттық Банктің Қазақстан қор биржасында және банкаралық нарықта валютаны нетто-сатуы, Ұлттық Банктің Кассалық операциялар және құндылықтарды сақтау орталығында қолма-қол шетел валютасының жалпы көлемінің ұлғаюы, ішкі және сыртқы нарықтарда алтынды нетто-сатып алулар, Қаржы министрлігінің еурооблигацияларды шығару бойынша мәміледен қаражат түсімдері және Ұлттық қордың қаражатын конвертациялау және қайта конвертациялау операциялары себепші болды.

Сонымен бірге Лондон бағалы металдар нарығы қауымдастығының деректері бойынша бір жылда алтынның әлемдік бағалары 2015 жылғы 1 қаңтардағы бір трой унциясы үшін 1 206,0 АҚШ долларынан 12,1%-ға және 2016 жылғы 1 қаңтарда бір трой унциясы үшін 1 060,0 АҚШ долларына дейін төмендеді.

Осылайша, Ұлттық Банк жүргізген операциялардың нәтижесі бойынша таза алтын-валюта активтері (қорытынды айналымдарды есептемегендегі деректер бойынша) 2015 жылдың қорытындысы бойынша 1,3 млрд. АҚШ долларына қысқарып, 27,0 млрд. АҚШ долларын құрады.

Ұлттық Банк күн сайын Ұлттық Банк Басқармасының 2006 жылғы 27 қазандағы № 105 және 2015 жылғы 17 маусымдағы № 112 қаулыларымен бекітілген Алтын-валюталық активтерді басқару жөніндегі инвестициялық

стратегияда белгіленген талаптардың сақталуын бақылауды жүзеге асырып отырды. Сондай-ақ, күн сайын Ұлттық Банктің алтын-валюталық активтерінің кірістілігін есептеу жүзеге асырылды.

2015 жылдың ішінде Алтын-валюта активтерін басқару жөніндегі инвестициялық стратегияға өзгерістер енгізілді, атап айтқанда:

инвестициялық портфельде валюталық бөлу өзгертілді: Гонконг долларының, Сингапур долларының, дат кронасының және швед кронасының портфельдері жабылды, сондай-ақ еуроның үлесі АҚШ долларының пайдасына төмендетілді;

стратегиялық портфельде портфельдің нысаналы бөлінуі, құралдардың түрлері бойынша ең жоғары ауытқулар өзгертілді, бағалы қағаздардың кредиттік рейтингтерінің ең төменгі деңгейі көтерілді, сондай-ақ эталондық портфельдер өзгертілді;

балама құралдары портфелінің балама құралдары және акциялары үшін нысаналы бөліну өзгертілді.

2015 жылы мемлекеттің басым құқығын іске асыру шеңберінде ішкі нарықта алтынды нетто-сатып алудың көлемі 962 мың трой унциясын құрады.

Ұлттық Банктің алтын-валюта активтерін басқару нәтижелері

Алтын-валюта активтерінің нарықтық құны 2015 жылдың қорытындысы бойынша 4,1 млрд. АҚШ долларын құрады, ал 2015 жылдың басында 4,3 млрд. АҚШ долларын құрады.

Валюталар қоржынымен көрсетілген алтын-валюта активтерінің инвестициялық портфелінің кірістілігі 2015 жылы 0,95% құрады. Эталондық портфельдің кірістілігі 0,55% болған кезде үстеме кірістілік 40 базистік тармақты құрады.

Алтын-валюта активтерінің АҚШ долларымен көрсетілген кірістілігі 2015 жылы (-)4,18% болды. Эталондық портфельдің кірістілігі (-)4,56% болған кезде үстеме кірістілік 38 базистік тармақты құрады.

2015 жылдың соңында инвестициялық портфельдің активтерін құралдар бойынша бөлудің құрылымы мынадай болды: ақша және оның баламалары – 5,7%, мемлекеттік бағалы қағаздар – 73,0%, агенттік бағалы қағаздар – 14,5%, корпоративтік бағалы қағаздар – 6,8%. Кірістілік қисығында инвестициялық портфель активтерінің бөліну құрылымы мынадай болды: 1 жылдан аз – 33,67%, 1-2 жылдар аралығында – 39,78%, 2-3 жылдар аралығында – 19,72%, 3 жылдан аса – 6,83%.

Алтын-валюта активтерінің стратегиялық портфелінің нарықтық құны 2015 жылы 3,8 млрд. АҚШ долларынан 2,6 млрд. АҚШ долларына дейін өзгерді.

2015 жылы стратегиялық портфельдегі активтердің үлестері Алтын-валюта активтерін басқару жөніндегі инвестициялық стратегияға сәйкес нысаналы бөлуге келтірілді. Қаражат көлемінің айтарлықтай азаюына 2015 жылғы қазанда активтерді 1,2 млрд. АҚШ доллары көлемінде осы портфельден өтімділік портфеліне ауыстыру себепші болды. Бұл ретте стратегиялық портфельдің кірістілігі 2015 жылы 0,03% құрады.

Алтын-валюта активтерінің өтімділік портфелінің нарықтық құны 2015 жылы 12,1 млрд. АҚШ долларынан 12,2 млрд. АҚШ долларына дейін өсті. Өтімділік портфелінің кірістілігі 2015 жылы 1,46% құрады.

Алтын-валюта активтерінің өтімділігі портфелі ақша-кредит саясатын іске асыру мақсатында ақша нарығында операциялар жүргізуге, жоғары өтімділік деңгейін ұстап тұруға, сондай-ақ, мемлекеттің сыртқы борышына қызмет көрсетуге арналған. Осы портфель алтын-валюта активтерінің кірістілігін бағалауға кірмейді және оның эталондық портфелі жоқ.

«Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ұлттық инвестициялық корпорациясы» АҚ-тың басқаруындағы алтын-валюта активтерінің балама құралдары портфелінің нарықтық құны 2015 жылы 799,9 млн. АҚШ долларынан 798,6 АҚШ долларына дейін өзгерді.

Дамушы нарықтар портфелінің нарықтық құны 2015 жылы 50,7 млн. АҚШ долларына баламалы 314,4 млн. Қытай юанінен 99,7 млн. АҚШ долларына баламалы 647,1 млн. Қытай юаніне дейін өсті. Қаражат көлемінің ұлғаюы 2015 жылғы қарашада өтімділік портфелінен 50 млн. АҚШ доллары көлемінде активтерді ауыстыруға байланысты болды. 2015 жылы портфельдің меншік валютасында көрсетілген кірістілігі 4,01%-ды құрады.

Нарықтық бағалауға сәйкес алтын портфелінің құны 2015 жылы 7,4 млрд. АҚШ долларынан 7,6 млрд. АҚШ долларына дейін өсті.

Трой унцияларымен көрсетілген алтынның сыртқы портфелінің кірістілігі 2015 жылы 0,19% болды, ал АҚШ долларымен осы портфельдің кірістілігі (-)11,94%-ды құрады.

4.3. Ұлттық қорды басқару

Ұлттық қор портфелінің жалпы нарықтық құны 2015 жылдың қорытындысы бойынша 65,7 млрд. АҚШ долларын құрады¹⁸, оның ішінде валюталық портфельдікі – 63,4 млрд. АҚШ долларын (96,4%) және «Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қоры» АҚ-тың, «ҚазАгро» ұлттық басқарушы холдингі» АҚ-тың және «Бәйтерек» ұлттық басқарушы холдингі» АҚ-тың облигацияларын қамтитын теңгедегі портфельдікі – 2,3 млрд. АҚШ долларына¹⁹ (3,6%) баламаны құрады. Ұлттық қордың валюта портфелінің құрамындағы тұрақтандыру және жинақ портфельдерінің нарықтық құндары тиісінше 17,8 млрд. АҚШ долларын (28,1%) және 45,6 млрд. АҚШ долларын (71,9%) құрады. Ұлттық қордың валюта портфелінің құрамына кіретін бағалы қағаздардың және басқа да қаржы құралдарының нарықтық құны ауқымды кастодианның деректеріне негізделеді.

Ауқымды кастодианның деректері бойынша 2015 жылы базалық валютада (АҚШ доллары) есептелген инвестициялық зиян (іске асырылған және іске асырылмаған) қалыптасты, ол 1,7 млрд. АҚШ долларын құрады.

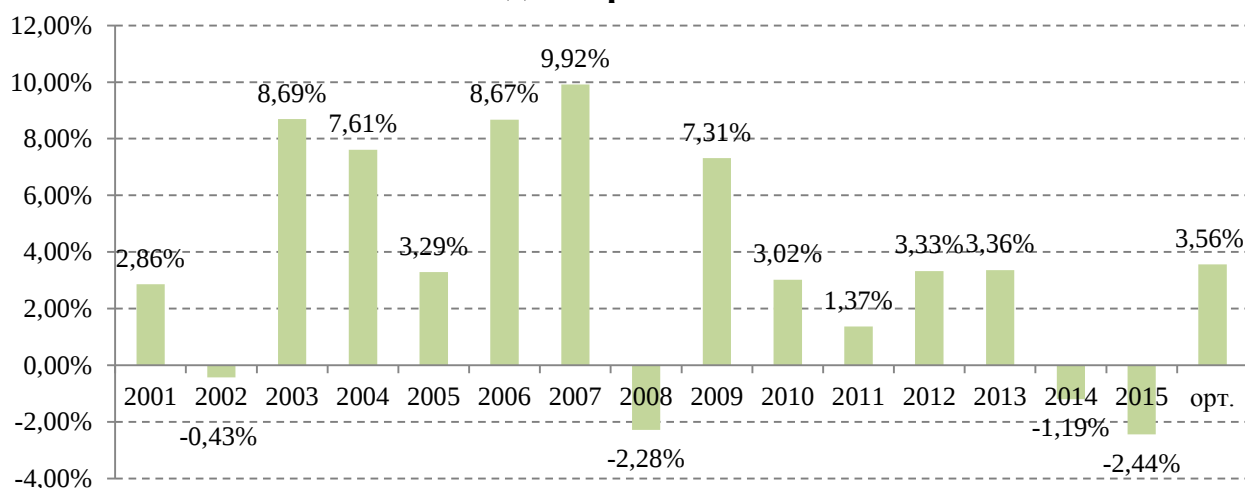
¹⁸ Теңгемен шотты және теңгемен кредиторлық берешекті есептегенде.

¹⁹ 1USD=340.01KZT бағамы бойынша.

Ұлттық қор портфелінің кірістілігі 2015 жылы (-)2,44%-ды құрады. Құрылғаннан бастап 2015 жылғы 31 желтоқсанға дейінгі кезеңде Ұлттық қор портфелінің кірістілігі 66,64% болды, бұл жылдық көрсеткіш бойынша 3,56% құрайды (4.3.1-сурет). Кірістілікті есептеу Ұлттық қордың базалық валютасы – АҚШ долларымен жүзеге асырылады.

4.3.1-сурет

Құрылғаннан бастап Ұлттық қор портфелінің кірістілігі АҚШ долларымен

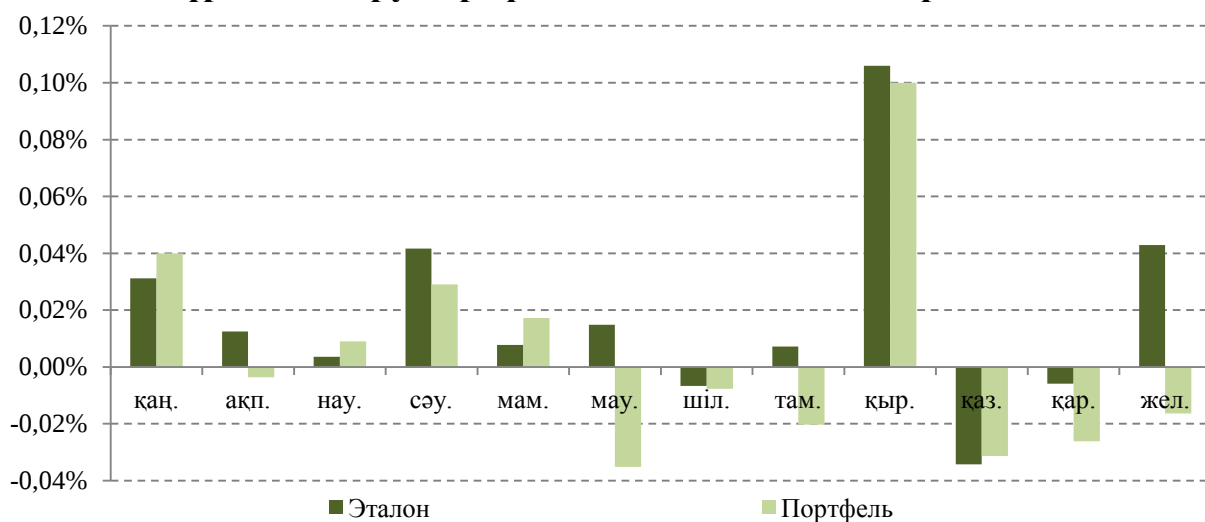

2015 жылы дербес басқарудағы тұрақтандыру портфелінің активтері ақша нарығының құралдарына және белгіленген кірісі бар бағалы қағаздарға, негізінде АҚШ қазынашылығының бағалы қағаздарына орналастырылды.

Тұрақтандыру портфелінің кірістілігі 2015 жылы 0,05% құрады, сол кезеңде эталондық портфельдің (Merrill Lynch 6-month US Treasury Bill Index) кірістілігі 0,22% болды. Осылайша, тұрақтандыру портфелінің активтерін басқару нәтижесінде 2015 жылы теріс үстеме кірістілік алынды, ол (-)0,17% құрады (4.3.2-сурет).

4.3.2-сурет

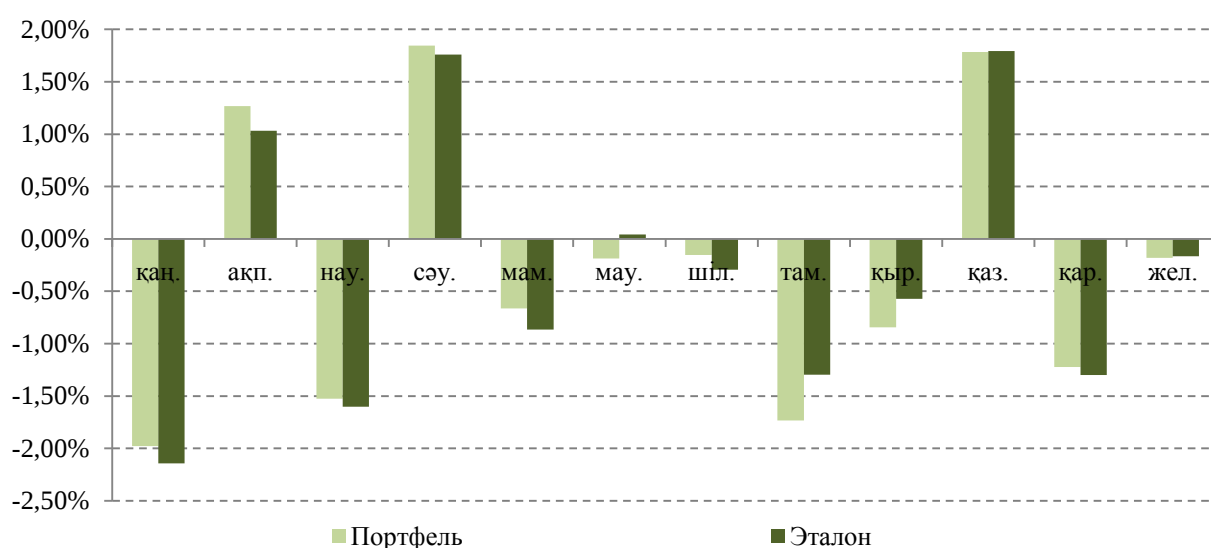
Тұрақтандыру портфелінің 2015 жылдағы кірістілігі

Жинақ портфелінің кірістілігі 2015 жылы (-)3,62% құрады, мыналардан: 80% – облигациялардың композиттік индексі (45% – Merrill Lynch US Treasuries; 20% – All Euro Government Index, DE, FR, NL, AT, LU, FI; 10% – Merrill Lynch UK Gilts; 10% – Merrill Lynch Japan Governments; 5% – Merrill Lynch Australian Governments; 5% – Merrill Lynch Canadian Governments; 5% – Merrill Lynch South Korean Government Index) және 20% – әлемнің дамыған елдерінің компаниялары акцияларының индексі MSCI World құралатын эталондық портфельдің кірістілігі (-)3,64% болды (4.3.3-сурет). Осылайша, 0,02% мөлшерінде оң үстеме кірістілік алынды.

4.3.3-сурет

Ұлттық қордың жинақ портфелінің 2015 жылдағы кірістілігі

Ұлттық қордың жинақ портфелінің активтерін «Ауқымды облигациялар» мандаты түрі бойынша басқаруды Ұлттық Банк дербес, сондай-ақ сыртқы басқарушылар да жүзеге асырады. 2015 жылы жинақ портфелінің мандаттың осы түрі бойынша Ұлттық Банктің дербес басқаруындағы активтері 72,3% құрады, активтердің қалған 27,7% сыртқы басқарушыларға берілді.

Облигациялардың қосалқы портфелін басқарудың кірістілігі 2015 жылы (-)5,99% құрады. Осы қосалқы портфельдің эталондық портфелінің кірістілігі (-)6,19% болды. Осылайша, мандаттың осы түрін басқару нәтижесінде алынған үстеме кірістілік 0,20% болды.

Жинақ портфелінің активтерін «Ауқымды акциялар» мандатының түрі бойынша басқаруды 4 сыртқы басқарушы жүзеге асырады. Мандаттың осы түрі бойынша активтерді басқарудан түскен кірістілік (-)0,89% құрады, ал бенчмарк кірістілігі (-)0,25% болды. Осылайша, мандаттың осы түрін басқару нәтижесінде алынған үстеме кірістілік (-)0,64% болды.

Қазіргі кезде «Активтерді ауқымды тактикалық бөлу» мандаты түрі бойынша жинақ портфелінің активтерін басқаруды бір сыртқы басқарушы жүзеге асырады. Мандаттың осы түрі бойынша жинақ портфелінің

активтерін басқару кірістілігі (-)3,48%, ал бенчмарктың кірістілігі (-)4,77% болды. Осылайша, Ұлттық қордың жинақ портфельінің активтерін мандаттың осы түрі бойынша басқарудың нәтижесі эталондық портфельмен салыстырғанда оң болды, үстеме кірістілігі 1,29% құрады.

4.4. БЖЗҚ-ның зейнетақы активтерін басқару

2016 жылғы 1 қаңтарда Ұлттық Банктің сенімгерлік басқаруындағы БЖЗҚ зейнетақы активтерінің жиынтық көлемі 2015 жылы 29,1%-ға ұлғайып, 5,8 трлн. теңге (зейнетақы жинақтары көлемінің 99,9%) болды.

Ұлттық Банктің сенімгерлік басқаруындағы БЖЗҚ зейнетақы активтерінің құрылымы, кері РЕПО операцияларын қоса алғанда, 2,7 трлн. теңге (46,0%) сомасына Қазақстан Республикасының мемлекеттік бағалы қағаздарынан, Қазақстан Республикасы эмитенттерінің бағалы қағаздарынан – 2,3 трлн. теңге (39,9%), шетел эмитенттерінің бағалы қағаздарынан – 0,4 трлн. теңге (6,3%), Қазақстан Республикасының банктеріндегі салымдардан – 0,4 трлн. теңге (6,2%), инвестициялық шоттардағы ақшадан – 0,08 трлн. теңге (1,3%) және басқа да активтерден – 0,01 трлн. теңге (0,3%) құралды.

Теңгемен номинирленген ақшаның және қаржы құралдарының үлесі 83,0% немесе 4,8 трлн. теңге, шетел валютасында – 17,0% немесе 1,0 трлн. теңге болды.

2015 жылы БЖЗҚ зейнетақы активтері инвестицияларының негізгі көлемі Қазақстан Республикасының мемлекеттік бағалы қағаздарына, Қазақстан Республикасы банктерінің және ұлттық басқарушы холдингінің облигацияларына, сондай-ақ еурооблигацияларға тиесілі болды.

БЖЗҚ зейнетақы активтерінің инвестициялық портфельіндегі борыштық қаржы құралдарының өтелетін орташа алынған кірістілігі 2016 жылғы 1 қаңтардағы жағдай бойынша 10,1%-ды құрады.

2015 жылдың қорытындысы бойынша салымшылардың (алушылардың) шоттарына бөлінген БЖЗҚ зейнетақы активтерінің кірістілігі сол кезеңде жинақталған инфляцияның деңгейі 13,6% болған кезде 15,7%-ды құрады.

4.5. Эмиссиялық операциялар және қолма-қол ақша айналысы

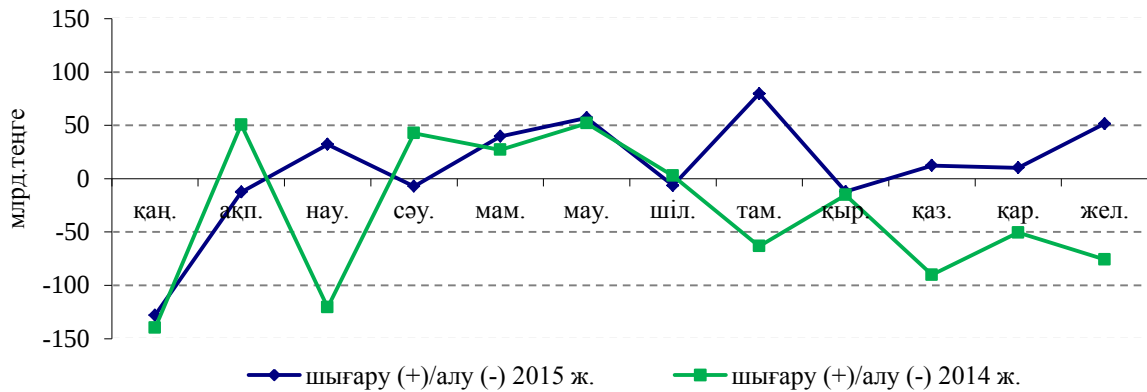
2015 жылы қолма-қол ақшаны айналыстан алу көлемі қысқаруы кезінде айналысқа шығарылған қолма-қол ақшаның көлемі өскені тіркелді. Нәтижесінде эмиссиялық нәтиже соңғы төрт жылдағы төмендеу үрдісін өзгерте отырып, оң мәнде қалыптасып, өсті.

2015 жылы Ұлттық Банктің резервтік қорынан 3 124,2 млрд. теңге сомасында қолма-қол ақша айналысқа шығарылды, бұл 2014 жылы айналысқа шығарылған қолма-қол ақшадан (2 970,7 млрд. теңге) 153,5 млрд. теңгеге (5,2%) көп. Сол кезеңдегі қолма-қол ақшаны айналыстан алу көлемі 2014 жылғы көлеммен (3 351,5 млрд. теңге) салыстырғанда 340,3 млрд.

теңгеге (10,2%) қысқарып, 3 011,2 млрд. теңгені құрады. Осылайша, эмиссиялық нәтиже 2014 жылғы (-)380,7 млрд. теңгелік көрсеткішке қарағанда (+)113,0 млрд. теңге оң болып қалыптасты (4.5.1-сурет).

4.5.1-сурет

2014-2015 жылдардағы эмиссиялық нәтиженің өзгеру серпіні

2015 жылы эмиссиялық көрсеткіш банктердің кассалық айналымы қысқаруы²⁰ және банктердің кассалары арқылы өтетін қолма-қол ақша айналысының жылдамдығы 2014 жылғы 20 реттен 2015 жылы 15,8 ретке дейін баяулау кезінде қалыптасты. Жалпы алғанда, банктердің касса айналымының шығыс бөлігінің төмендеу қарқыны (14,6%) кірістің төмендеу қарқынынан асты (11,6%). Банктер кассаларының кірісі төмендеуіне байланысты қолма-қол ақшаны айналыстан алу көлемі қысқарды, ол эмиссиялық нәтиженің мәні өзгеруіне әсер етті.

2015 жылғы қаңтарда қолма-қол ақшаны алу 2014 жылғы қаңтармен салыстырғанда 11,8 млрд. теңгеге немесе 9,5%-ға қысқарды. 2015 жылғы ақпанда эмиссиялық нәтиже 2014 жылғы ақпанмен салыстырғанда (-)12,6 млрд. теңге болып, 63,2 млрд. теңгеге аз қалыптасты (2014 жылғы ақпанда бірқатар банктерге қарсы бағытталған «СМС – шабуылдың» нәтижесінде айналыстан қолма-қол ақшаны алудың қомақты өсімі қалыптасты). 2015 жылғы наурызда эмиссиялық нәтиже, керісінше, 2014 жылғы наурызбен салыстырғанда 32,1 млрд. болып (2013 жылғы наурыздағы эмиссия көрсеткішінің деңгейі), 152,7 млрд. теңгеге өсті.

2015 жылғы сәуірде эмиссиялық нәтиже халықтың девальвациялық күтуіне байланысты 2014 жылғы сәуірмен салыстырғанда 49,9 млрд. теңгеге қысқарды. 2015 жылғы мамыр-маусымда эмиссия, көбінесе, Ресей рублінің бағамы біртіндеп нығаюы салдарынан оған деген сұраныстың әлсіреуіне байланысты, қолма-қол ақшаны айналыстан алудың көлемі қысқаруы нәтижесінде 2014 жылғы тиісті кезеңдегі эмиссияға қатысты 17,7 млрд. теңгеге өсті. 2015 жылғы шілдеде эмиссиялық нәтиже 2014 жылғы шілдемен салыстырғанда 9,2 млрд. теңгеге қысқарды, ал қатарынан бес ай ішінде

²⁰Банктердің және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың қолма-қол ақша айналымы (касса айналымы) туралы есептің деректері бойынша (№10-СБ).

эмиссия 2014 жылғы тиісті кезеңдегі эмиссияға қатысты 433,8 млрд. теңгеге өсті.

Валюталық дәлізді жоюға және ұлттық валютаның еркін өзгермелі бағамына өтуіне байланысты 2015 жылғы тамызда қолма-қол ақшаны айналысқа шығару елеулі түрде ұлғайды (52,3 млрд. теңге) және қолма-қол ақшаны айналыстан алу күрт қысқарды (87,6 млрд. теңге), ол эмиссияның 139,9 млрд. теңгеге өсуіне әкеліп соқты. Нәтижесінде 2014 жылғы тамызда эмиссияның теріс мәні оң болып өзгерді және эмиссиялық нәтиже 76,7 млрд. теңге болды. Эмиссия кейінгі төрт айда 293,9 млрд. теңгеге өсті.

Осылайша, 2015 жылы эмиссиялық нәтиже қаңтарда және қыркүйекте қолма-қол ақшаны алудың сомасы қомақты төмендеу, сондай-ақ 2015 жылғы наурызда, мамырда, маусымда, тамызда және IV тоқсанда қолма-қол ақшаны айналысқа шығару ұлғаюы нәтижесінде 2014 жылғы ұқсас көрсеткіштен артық қалыптасты.

Қолма-қол ақша айналымы

Банктердің кассаларына түскен қолма-қол ақша түсімдерінің көлемі 2015 жылы 2014 жылмен салыстырғанда 11,6%-ға (қосындысында 2,6 трлн. теңге) қысқарып, 19,9 млрд. теңгені құрады, сонымен қатар қолма-қол ақшаны беру көлемі 14,6%-ға (3,3 трлн. теңгеге) қысқарып, 19,2 трлн. теңге болды. Нәтижесінде соңғы 15 жылда бірінші рет банктердің кассалары арқылы өтетін қолма-қол ақша айналымының көрсеткіштері банктердің кассасынан берілетін қолма-қол ақша көлемінен келіп түсетін сома асып түскенін көрсетіп отыр.

4.5.1-кестеде көрсетілгендей, тұтастай алғанда кассалық айналымдардың кіріс және шығыс бөліктерінің төмендеуіне қарамастан, шетел валютасын сатып алуға берулер – 40,1%-ға (397,4 млрд. теңгеге) шамалы өсті, сондай-ақ банкоматтарды толықтыруға берулер бойынша өсім – 4,5% (356,4 млрд. теңге) болып қалыптасты. Банкоматтарды толықтыруға берулер банктердің кассалық айналымының шығыс бөлігінің басымды бабы болып табылады, 2015 жылы берулердің жалпы көлемінде олардың үлесі 2014 жылғы 34,8%-бен салыстырғанда 42,7% болды.

2015 жылғы 9 айда кассалық айналымның кіріс бөлігінде шетел валютасын сатудан түсімдер бойынша 9,4% (227,9 млрд. теңге) өсім байқалды, ал 2015 жылғы IV тоқсанда бұл түсімдер 528,7 млрд. теңгеге немесе 32,5%-ға қысқарғанын атап өткен жөн.

4.5.1-кесте

Банктердегі қолма-қол ақша қозғалысы

Банктердің кассалары арқылы өтетін қолма-қол ақша ағындары	2015 жыл үшін (млн. теңге)	2014 жыл үшін (млн. теңге)	Кезеңдегі өзгеріс	
			млн. теңге	%
Банктердің кассаларына түскен кірістер	19 861 633,9	22 480 300,4	-2 618 666,6	-11,6
тауарларды, қызмет көрсетулерді және жұмыстарды сатудан	4 562 504,2	4 768 183,8	-205 679,6	-4,3
жеке тұлғалардың салымдары бойынша	3 908 950,8	4 482 180,1	-573 229,3	-12,8

шоттарға				
шетел валютасын сатудан	3 737 689,2	4 038 467,1	-300 777,9	-7,4
жеке тұлғалардан біржолғы аударымдар бойынша	192 428,2	221 880,0	-29 451,9	-13,3
қарыздарды өтеу	429 220,6	500 518,9	-71 298,3	-14,2
басқа да түсімдер	7 030 840,9	8 469 070,5	-1 438 229,6	-17,0
Банктердің кассаларынан беру	19 209 426,5	22 493 318,1	-3 283 891,6	-14,6
тауарларға, қызмет көрсетулерге және жұмыстарға ақы төлеуге	1 314 100,3	1 696 757,6	-382 657,3	-22,6
жеке тұлғалардың салымдары бойынша шоттардан	3 720 350,3	4 764 648,4	-1 044 298,1	-21,9
шетел валютасын сатып алуға	1 387 659,7	990 282,8	397 376,9	40,1
біржолғы аударымға	64 153,5	77 553,2	-13 399,7	-17,3
еңбекақы, зейнетақы және жәрдемақы төлеуге	826 756,7	917 877,9	-91 121,2	-9,9
банкоматтарды толықтыруға	8 192 338,7	7 835 943,2	356 395,5	4,5
жеке және заңды тұлғаларға қарыз беруге	295 104,3	363 392,1	-68 287,8	-18,8
басқа да берулер	3 408 963,1	5 846 862,9	-2 437 899,8	-41,7

Банктердің кассаларына қолма-қол ақшаны қайтару коэффициенті 2014 жылғы деңгейден жоғары болып қалыптасып, 103,4% болды.

Банкноттар мен монеталар

2015 жыл ішінде айналысқа мына коллекциялық монеталар мен банкноттар шығарылды:

- 1) номиналы 20 000 теңгелік банкнот;
- 2) нейзильбер қоспасынан номиналы 50 теңгелік монеталар:

Ұлы Отан соғысындағы Жеңістің 70 жылдығына арналған «Ұлы Жеңіске 70 жыл»;

«Қазақ хандығының 550 жылдығы»;

«Дала қазынасы» сериясынан «Тайқазан»;

«Ғарыш» сериясынан «Буран»;

«Қазақстан Конституциясына 20 жыл»;

«2015 – Қазақстан халқы Ассамблеясының жылы»;

«Банкноттардағы портреттер» сериясынан «Абай»;

М. Ғабдуллиннің 100 жылдығына арналған монета;

«Қазақстанның Қызыл кітабы» сериясынан «Үстірт муфлоны»;

«Қазақстанның әдет-ғұрыптары, ұлттық ойындары» сериясынан «Бата»;

«Қазақстан халқының ертегілері» сериясынан «Қожанасыр»;

«Ғарыш» сериясынан «Венера-10»;

І. Есенберлиннің 100 жылдығына арналған монета;

Ж. Тәшеневтің 100 жылдығына арналған монета;

Е. Бекмахановтың 100 жылдығына арналған монета;

«Қазақстанның қалалары» сериясынан «Қызылорда»;

«Қазақстанның қалалары» сериясынан «Орал»;

«Қазақстанның қалалары» сериясынан «Астана»;

«Қазақстанның қалалары» сериясынан «Алматы»;

«Қазақстанның қалалары» сериясынан «Көкшетау»;
 «Қазақстанның қалалары» сериясынан «Шымкент»;
 3) күмістен номиналы 100 теңгелік монеталар:
 «Баскетбол. 2016 жылғы Олимпиада ойындары»;
 «Ұлы қолбасшылар» сериясынан «Amir Timur»;
 «Монета-сыйлық» сериясынан «8 Наурыз»;
 «Монета-сыйлық» сериясынан «Жаңа жылдарыңызбен»;
 4) күмістен номиналы 500 теңгелік монеталар:
 «Дала қазынасы» сериясынан «Тайқазан»;
 «Ғарыш» сериясынан «Буран»;
 Ш. Аймановтың 100 жылдығына арналған «Шәкен Айманов»;
 Ұлы Отан соғысындағы Жеңістің 70 жылдығына арналған «Ұлы Жеңіске 70 жыл»;
 «Қазақ хандығының 550 жылдығы»;
 «2015 – Қазақстан халқы Ассамблеясының жылы»;
 «Банкноттардағы портреттер» сериясынан «Абай»;
 «Шығыс күнтізбесі» сериясынан «Мешін жылы»;
 «Қазақстанның флорасы мен фаунасы» сериясынан «Шыбыншы торғай»;
 «Есте қалатын оқиғалар мен біртуар адамдар» сериясынан «М. Ғабдуллинге 100 жыл»;
 «Еуразиялық экономикалық одақ»;
 «Республика игілігі» сериясынан «Тазы»;
 «Қазақстанның Қызыл кітабы» сериясынан «Үстірт муфлоны»;
 «Қазақстанның әдет-ғұрыптары, ұлттық ойындары» сериясынан «Бата»;
 «Қазақстан халқының ертегілері» сериясынан «Қожанасыр»;
 «Ғарыш» сериясынан «Венера-10»;
 «Дала қазынасы» сериясынан «Алқа»;
 5) алтыннан номиналы 500 теңгелік монеталар:
 «Банкноттардағы портреттер» сериясынан «Абай»;
 «Шығыс күнтізбесі» сериясынан «Мешін жылы».
 2015 жылғы 25 маусымда Мәскеу қаласында «Монета жұлдыздары-2015» ескерткіш монеталарының Тоғызыншы Халықаралық конкурсының жеңімпаздары мен дипломанттарын наградтау рәсімі өтті. Ұлттық Банк ұсынған қазақстандық «Ана» монетасы «Жыл монетасы» номинациясында үшінші орынды иеленді.
 2015 жылғы желтоқсанда Қазақстан Республикасы Ұлттық мұражайында (Астана қаласы) Қазақстан Республикасы ұлттық валютасының тұрақты жұмыс істеп тұрған экспозициясының ашылуы өтті. Ұлттық Банк онда ұсынылған ұлттық валютаның монеталары мен банкноттарын Қазақстан Республикасының Ұлттық мұражайына сыйға берді.

4.6. Нормативтік құқықтық қызмет

Ұлттық Банк 2015 жылы заңдылықты нығайтуға көмектесу және Ұлттық Банктің нормативтік құқықтық актілерінің Қазақстан Республикасы заңнамаларының талаптарына сәйкес келуін қамтамасыз ету; Ұлттық Банк пен қаржы нарығының субъектілері заңнаманы дұрыс және бірдей қолдануы бойынша; Ұлттық Банктің және оның қызметкерлерінің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау бойынша; құқықтық насихат және Ұлттық Банктің жүйесінде құқықтық жалпы оқытуды ұйымдастыру бойынша; Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілеріне мониторинг жүргізуді үйлестіру және Ұлттық Банктің норма белгілеу қызметін талдау бойынша жұмысты жалғастырды.

Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру мақсатында қаржы нарығы мен қаржы ұйымдарының қызметі, валюталық реттеу мен бақылау, төлемдер мен ақша аударымдары, мемлекеттік сатып алу және басқалары сияқты негізгі мәселелерді (бағыттарды) реттейтін нормативтік құқықтық актілерді жетілдіру бойынша жұмыс жалғастырылды.

Ұлттық Банк 2015 жылы мына заңнамалық актілерді әзірледі:

«Астана» халықаралық қаржы орталығы туралы» 2015 жылғы 7 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Конституциялық Заңы;

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сақтандыру және исламдық қаржыландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2015 жылғы 27 сәуірдегі Қазақстан Республикасының Заңы;

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне меншік құқығын қорғауды күшейту, шарттық міндеттемелерді қорғауды кепілдендіру және оларды бұзғаны үшін жауапкершілікті қатаңдату мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2015 жылғы 17 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңы;

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне екінші деңгейдегі банктердің жұмыс істемейтін кредиттері мен активтері, қаржылық қызметтер көрсету және қаржы ұйымдары мен Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2015 жылғы 24 қарашадағы Қазақстан Республикасының Заңы.

Сондай-ақ Ұлттық Банк мыналарды әзірледі:

1) Қазақстан Республикасы Президентінің жарлықтары:

«Қазақстан Республикасының Ұлттық қорын басқару кеңесінің кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2004 жылғы 28 желтоқсандағы № 1509 Жарлығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2015 жылғы 16 қарашадағы № 113 және «Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының зейнетақы активтерін басқару жөніндегі кеңестің кейбір мәселелері туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 14 ақпандағы № 753 Жарлығының күші жойылды деп тану туралы» және «Қазақстан Республикасы Президентінің кейбір

актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу және Қазақстан Республикасы Президентінің кейбір өкімдерінің күші жойылды деп тану туралы» 2014 жылғы 17 қыркүйектегі № 911 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасы Президентінің кейбір актілеріне енгізілетін өзгерістер мен толықтырулардың 25-тармағы;

«Астана» халықаралық қаржы орталығы және Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкін Астана қаласына көшіру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 19 мамырдағы № 24 Жарлығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2015 жылғы 25 желтоқсандағы № 144;

«Астана» халықаралық қаржы орталығын басқару жөніндегі кеңес туралы ережені және оның құрамын бекіту туралы» 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 160;

«Астана» халықаралық қаржы орталығы аумағының шекарасын айқындау туралы» 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 161;

2) Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулылары:

«Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының зейнетақы қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 18 қыркүйектегі № 984 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2015 жылғы 24 маусымдағы № 476;

«Экономикалық қызмет түрлерін кәсіптік тәуекел сыныптарына жатқызу ережесін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2005 жылғы 30 маусымдағы № 652 қаулысына өзгеріс пен толықтыру енгізу туралы» 2015 жылғы 24 шілдедегі № 583;

«Сауда делдалы ретіндегі жеке және заңды тұлғаларды тауарды кейіннен үшінші тұлғаға сату талаптарымен коммерциялық кредит беру жолымен қаржыландыру шеңберінде тауарды сатып алу және сату жүргізілетін халықаралық тауар биржаларының тізбесін бекіту туралы» 2015 жылғы 24 шілдедегі № 584;

«Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорының зейнетақы қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 18 қыркүйектегі № 984 қаулысына өзгеріс енгізу туралы» 2015 жылғы 28 қазандағы № 846 қаулылары.

Ұлттық Банк Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылға арналған заң жобалау жұмысының жоспарына сәйкес Қазақстан Республикасының мынадай заң жобаларын әзірледі және Қазақстан Республикасы Парламентінің Мәжілісіне енгізді:

«Төлемдер мен төлем жүйелері туралы» және «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне төлемдер мен төлем жүйелері мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы»;

«Коллекторлық қызмет туралы» және «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне коллекторлық қызмет мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы».

Бұдан басқа, Ұлттық Банк Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың «100 нақты қадам: баршаға арналған қазіргі заманғы мемлекет» Ұлт

жоспарының бес институционалдық реформасын іске асыруды қамтамасыз ету шеңберінде Қазақстан Республикасының заң жобаларын келісу бойынша жұмысты жүргізді.

Айырбастау бағамының өзгеруіне байланысты Мемлекет басшысының жеке тұлғалардың мерзімді теңгемен депозиттерін өтеу тетіктерін әзірлеу және енгізу туралы тапсырмасын іске асыру шегінде «Еркін өзгермелі айырбастау бағамы режиміне өтуге байланысты жеке тұлғалардың ұлттық валютада (теңгеде) ашылған депозиттері бойынша өтемақы төлеу тәртібін бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 9 қыркүйектегі № 157 қаулысы әзірленді.

Бұдан басқа, Қазақстанның Дүниежүзілік банктің «Миноритарлық инвесторларды қорғау» және «Кредиттерді алу» индикаторлары бойынша «Doing Business» рейтингіндегі позициясын жақсарту мақсатында Қазақстан Республикасының заңнамасына түзетулер әзірленді.

Ұлттық Банк Басқармасының 88 қаулысы қабылданды, олардың 73-і Әділет министрлігінде тіркелді (4.6-бөлімге 1-қосымша). Ұлттық Банк Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдары келісуге ұсынған заңнамалық актілердің 55 жобасын қарады және олар бойынша қорытынды берді.

Ұлттық Банк 2015 жылы қаржы ұйымдары, арнайы қаржы компаниялары, исламдық арнайы қаржы компаниялары, микроқаржы ұйымдары, «Қазақстанның Даму Банкі» акционерлік қоғамы және инвестициялық қорлар үшін бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік мәселелері бойынша нормативтік құқықтық актілерді және әдістемелік ұсынымдарды қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттарының талаптарына және Қазақстан Республикасы заңнамасының өзгерістеріне сәйкес одан әрі жетілдіру бойынша жұмысты жалғастырды.

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне сақтандыру және исламдық қаржыландыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2015 жылғы 27 сәуірдегі Қазақстан Республикасының Заңын іске асыру мақсатында Исламдық сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдарының сақтандыру және қайта сақтандыру бойынша операциялардың бухгалтерлік есебін жүргізу жөніндегі нұсқаулық бекітілді.

Қылмыстық жолмен алынған кірістерді (жария етуге) жылыстатуға және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл

«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық жолмен алынған кірістерді жария етуге (жылыстатуға) қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2015 жылғы 2 тамыздағы Қазақстан Республикасының Заңы шегінде мына негізгі түзетулер енгізілді:

терроризмді және экстремизмді қаржыландырумен байланысты ұйымдар мен адамдардың тізбесіне енгізілген адамдардың операцияларына, оның ішінде жұмыс істеп тұруды қамтамасыз ету үшін тыйым салынған

қаржы қаражатына қолжетімділік мүмкіндігін қамтамасыз етуге бағытталған «гуманитарлық түзетуді» енгізу арқылы тыйым салу рәсімі нақтыланды;

қаржылық мониторинг субъектілерінің тізбесіне төлемдерді қабылдау бойынша операторлар, ломбардтар, лизинг компаниялары, риэлторлар, бағалы металдар және асыл тастар дилерлері енгізілді;

шектегі операциялардың тізбесіне ұйымдастырылған нарықтағы ашық сауда-саттық әдісімен РЕПО операцияларын қоспағанда, инвестициялық пай қорларының акцияларымен және пайларымен мәмілелер, сондай-ақ ақшамен, бағалы қағаздармен, бағалы металдармен және асыл тастармен, олардан жасалған зергерлік бұйымдармен және өзге де құндылықтармен ломбард операциялары енгізілді;

қаржылық қызметтің қолжетімділігін қамтамасыз ету мақсатында клиенттің тәуекел деңгейіне қарай қысқартылған не күшейтілген шараларды қолдану арқылы клиенттерді тиісті тексеру рәсімдеріне тәуекелге бағытталған тәсіл енгізілді;

қылмыстық жолмен алынған кірістерді жария ету (жылыстату) және терроризмді қаржыландыру тәуекелдерін ұлттық бағалау рәсімі, сондай-ақ мемлекеттік органдардың оларды жүргізу бойынша құзыреті көзделді.

Ұлттық Банктің нормативтік құқықтық актілеріне мыналарға бағытталған түзетулер енгізілді:

міндетті кәсіби зейнетақы жарналары шарттары, зейнетақы аннуитеті шарттары, сондай-ақ электрондық ақша шығару, сату және өтеу кезінде клиенттерді жеңілдетілген бірегейлендіруді жүргізу мүмкіндігін ұсыну;

шетелдік қаржы ұйымдары туралы, сондай-ақ міндетті сақтандыру шарттары бойынша шетелдік сақтанушыларға қатысты мәліметтердің шынайылығын тексеру рәсімдерін жеңілдету;

қылмыстық жолмен алынған ақшаны жария ету (жылыстату) және терроризмді қаржыландыру тәуекелдеріне сақтандыру ұйымдарының және бағалы қағаздар нарығына кәсіби қатысушылардың бағалау жүргізуіне қойылатын талаптар белгілеу;

корпоративтік төлем карточкаларын қылмыстық жолмен алынған ақшаны жария етудің (жылыстатудың) және терроризмді қаржыландырудың жоғары тәуекелге ие өнімдерге/қызметтерге жатқызу;

ЕАЭО-ға кіретін мемлекеттердің азаматтарына қатысты көші-қон карточкалары туралы мәліметтер алу туралы талаптарды клиенттерді бірегейлендіру шеңберінде алып тастау;

номиналдық ұстауды есепке алу жүйесінде жасырын жеке шоттар және ойдан шығарылған аттарға арналған шоттар ашуға тыйым салуды белгілеу;

терроризм мен экстремизмді қаржыландыруға байланысты ұйымдар мен адамдардың тізбесіне енгізілген тұлғаларға қатысты номиналдық ұстаушыны есепке алу жүйесінде бағалы қағаздарды оқшаулаудың рәсімдерін нақтылау;

Қазақстан Республикасының қылмыстық жолмен алынған кірістерді жария ету (жылыстату) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл

туралы заңнамасын сақтандыру агенттерінің сақтауын қамтамасыз ету бойынша сақтандыру ұйымдарына талаптар белгілеу;

уәкілетті органдардың айырбастау операциялары тізілімінің журналдарын сақтау мерзімін 5 жылға дейін ұзарту;

қор биржасын, орталық депозитарийді, бірыңғай тіркеушіні ішкі бақылау және тәуекелдерді басқару жүйесі шеңберінде Қазақстан Республикасының қылмыстық жолмен алынған кірістерді жария ету (жылыстату) және терроризмді қаржыландыруға қарсы іс-қимыл туралы заңнамасын сақтауын қамтамасыз ету бойынша талаптарды нақтылау.

4.7. Коммуникациялық саясат

Ұлттық Банктің 2015 жылғы коммуникациялық саясаты негізгі мақсатқа - баға тұрақтылығын қамтамасыз етуге жету бойынша қызметті, сондай-ақ ақша-кредит саясатын әзірлеу және жүргізу, төлем жүйелерінің жұмысын қамтамасыз ету, валюталық реттеуді және валюталық бақылауды жүзеге асыру, қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз етуге жәрдем ету саласындағы Ұлттық Банктің қызметін, Ұлттық Банктің ұсыныстары мен бастамаларын танытуға, сондай-ақ Ұлттық Банктің оң имиджін қалыптастыруға бағытталды.

2015 жылы БАҚ-та Ұлттық Банк ескеріле отырып 38 мыңнан астам материал (2014 жылы – 22 мыңнан астам), оның ішінде баспасөз релиздерін тарату нәтижелері бойынша (2015 жылы 67 баспасөз релизі), ақпараттық хабарлама, баспасөз іс-шараларының қорытындылары бойынша (2015 жылы 28 баспасөз іс-шарасы), БАҚ-тың сұратуларына ресми жауаптар, 2015 жылы жасалған шарттарға сәйкес ақпараттық материалдар жарияланды. Республикалық БАҚ-та Әділет министрлігінде тіркелген Ұлттық Банктің 88 нормативтік құқықтық актісі жарияланды. Оның үстіне Ұлттық Банктің 24 хабарламасы (ескерткіш монеталар шығару туралы ресми хабарлама, көңіл айту, Ұлттық Банктің мемлекеттік сатып алуды өткізуі туралы хабарлама) жарияланды.

Халықаралық валюта қорына техникалық қолдау кезінде инфляциялық таргеттеу режиміне өту шеңберінде Ұлттық Банк коммуникациялық саясатты әзірлеу бойынша жұмыстар жүргізді.

Сондай-ақ 2015 жылы Ұлттық Банк басшылығының қатысуымен, оның ішінде Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Орталық коммуникациялар қызметінде брифингтер өткізу арқылы БАҚ-пен өзара іс-әрекетті күшейту бойынша шаралар қабылданды.

4.8. Халықаралық ынтымақтастық

2015 жылы халықаралық қаржы ұйымдарымен ынтымақтастық Үкімет пен халықаралық қаржы ұйымдары арасындағы әріптестік туралы негіздемелік келісімдерді іске асыру шеңберінде жүзеге асырылды.

Қазақстанды дамыту бойынша ынтымақтастық бағдарламасы шеңберінде Азия даму банкімен 410 млн. АҚШ доллары сомасына кеңейту, 2 млн. АҚШ доллары сомасына техникалық көмек көрсету арқылы инклюзивті экономикалық өсу бойынша бағдарламаны қаржыландырудың мультитранштік тетік жобасы келісілді; Дүниежүзілік банкпен Қазақстанның қаржы секторының тұрақтылығын 1,2 млн. АҚШ доллары сомасына арттыру бойынша техникалық көмек келісілді, Еуропа Қайта Құру және Даму Банкімен жұмыс істемейтін қарыздың деңгейін (2 фазаға) 3,8 млн. АҚШ доллары сомасына төмендету бойынша техникалық көмек келісілді.

Үкімет пен Дүниежүзілік банк арасында 2015 жылға арналған бірлескен экономикалық зерттеулер бағдарламасы шеңберінде 2015 жылы Дүниежүзілік банк Қазақстанның қаржы секторының тұрақтылығын 500 мың АҚШ доллары сомасына арттыру бойынша техникалық көмек көрсеткен болатын.

Сондай-ақ Ұлттық Банк Халықаралық даму қауымдастығының теңгемен ақша шотын ашу туралы келісімге қол қойды.

«Халықаралық Валюта Қоры Келісімінің Баптарына Түзетулерді ратификациялау туралы» 2015 жылғы 20 наурыздағы Қазақстан Республикасының Заңын әзірлеу және қабылдау арқылы Ұлттық Банк Халықаралық Валюта Қорының Басқарушылары Кеңесінің «Халықаралық Валюта Қорында квоталарды және дауыстарды реформалау» № 63-2, «Халықаралық Валюта Қорының инвестициялық өкілеттіктерін кеңейту» № 63-3 және «Квоталарды он төртінші жалпы қайта қарау және Атқарушы кеңестің реформасы» № 66-2 қарарларымен бекітілген Халықаралық Валюта Қоры Келісімінің Баптарына түзетулерді ратификациялады.

2015 жылы Халықаралық Валюта Қоры Басқарушылары Кеңесінің және Дүниежүзілік банктің Көктемгі кездесулеріне қатысу үшін Вашингтон қаласына және Халықаралық Валюта Қоры Басқарушылары Кеңесінің Жыл сайынғы кездесулеріне қатысу үшін Лиму қаласына Ұлттық Банк басшылығының сапарлары ұйымдастырылды.

Халықаралық валюта Қоры Таяу Шығыс және Орталық Азия елдерінің департамент директоры Масуд Ахмедтің Алматы және Астана қалаларына сапарлары және Халықаралық Валюта Қоры Келісімі Баптарының IV бабына сәйкес Халықаралық валюта қорының Қазақстанға Миссиясы ұйымдастырылды, Халықаралық валюта қорының Орталық Азия және Кавказ елдеріне аймақтық экономикалық шолу туралы таныстырылымы өтті.

ТМД шеңберіндегі ынтымақтастық

2015 жылы Ұлттық Банк мына құжаттармен жұмыс істеуге қатысты: ТМД органдарының бірыңғай бюджеті, Қаржы-экономикалық саладағы өзекті мәселелерді шешу бойынша бірлескен іс-әрекеттер жоспары, 2020 жылға дейінгі кезеңде ТМД экономикалық даму стратегиясының үшінші кезеңін іске асыру бойынша іс-шаралар жоспары (2016-2020 жылдар), Стратегияның екінші кезеңін (2012-2015 жылдар) іске асыру бойынша іс-шаралар жоспарының орындалу барысы туралы ақпарат, ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің аймақаралық ынтымақтастығы туралы

конвенция, ТМД-ның 25 жылдығына арналған іс-шаралар жоспары, «ТМД-ға қатысушы мемлекеттердегі қаржылық сауаттылық деңгейін арттыру және қаржылық білім беруді дамыту туралы» баяндама, ТМД-ға қатысушы мемлекеттер арасындағы тауар айналымына байланысты төлемдер туралы 2014 жылы статистикалық ақпарат, өзара саудада ұлттық режимді сақтауға, кедендік баж салықтарын қолдануға, сандық шектеулердің күшін жоюға, демпингке қарсы, өтемақылық және арнайы қорғау шараларын қолдануға қатысты еркін сауда аймағы туралы Шарттың ережелерін орындау туралы ақпарат, Қазақстан Республикасындағы банктік реттеу және қадағалау саласында реттеу режимдері туралы ақпарат, Қызметтердің еркін саудасы туралы Келісім жобасының тұжырымдамалық мәселелерін шешу үшін жоғары деңгейде Жұмыс тобын құру туралы құжаттар.

Оның үстіне, Ұлттық Банк басшылығы ТМД кеңістігіндегі Қаржылық тұрақтылық жөніндегі кеңестің Аймақтық консультативтік тобының Мәскеу қаласындағы кезекті отырысына қатысты.

Ресей Федерациясымен ынтымақтастық

Ұлттық Банк Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы арасындағы Банкаралық және инвестициялық ынтымақтастық жөніндегі шағын комиссияның 15-отырысын ұйымдастырды.

Отырыс барысында Шағын комиссияның Қазақстан және Ресей тараптарының қатысушылары бірқатар өзара ынтымақтастық мәселелерін талқылады және Қазақстан мен Ресейдің қаржы топтары арасындағы байланысты одан әрі болашағы бар дамуы үшін бағыттарды айқындады. Атап айтқанда мына мәселелер қаралды:

Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясының экономикасының және банк секторының ахуалы туралы;

Ресей Федерациясында репозитарий құру туралы және Ресей Федерациясында білікті орталық қарсы агент институтын құру тәжірибесі туралы;

ұлттық валюталармен операцияларды дамыту және рейтингтік қызметті дамыту саласындағы ынтымақтастық туралы, сондай-ақ рейтингтік агенттіктерді реттеу және қадағалау туралы;

Қазақстан банктерінің Ресей Федерациясында орналасқан банктік конгломерат қатысушылары - еншілес банктерінің және Ресей банктерінің Қазақстан Республикасының аумағындағы еншілес банктерінің қызметін шоғырландырылған (трансшекаралық) қадағалау туралы.

Ұлттық Банк пен Ресей Федерациясының Орталық Банкі бірлескен банктік қадағалау алқасының отырысын өткізді. Қадағалау алқасының жұмысы шеңберінде банктік қадағалау саласында Ресей Федерациясының Орталық Банкі мен Ұлттық Банк арасында жаңа Өзара түсіністік Меморандумын әзірлеу жүргізілуде.

ЕАЭО шеңберіндегі ынтымақтастық

2015 жылы Ұлттық Банк мына құжаттармен жұмыс істеуге қатысты: Еуразия экономикалық комиссиясы Алқасының, Еуразия экономикалық Комиссиясы Кеңесінің, Еуразия үкіметаралық кеңесінің, мемлекет

басшылары деңгейіндегі Жоғары Еуразия экономикалық кеңесінің отырыстарына материалдар; Валюталық құқықтық қатынастарды реттеуге келісілген тәсілдер және ырықтандыру шараларын қабылдау туралы Шарттардың жобалары, ЕАЭО-ға мүше мемлекеттердің брокерлері мен дилерлерінің ұлттық биржаларға өзара кіруі туралы келісім, ЕАЭО аумағында аудиторлық қызмет туралы Келісім, ЕАЭО-ға мүше мемлекеттер арасында кредиттік тарих құрамына кіретін мәліметтермен алмасу бойынша өзара іс-әрекеттер туралы келісім, Ұлттық төлем жүйелерін дамытуды үйлестіру бойынша Жұмыс тобын құру туралы келісім, ЕАЭО-ға мүше мемлекеттердің жұмыскерлерін зейнетақымен қамтамасыз ету туралы шарт.

Бұдан басқа, Ұлттық Банктің өкілдері мына іс-шараларға қатысты:

Еуразия экономикалық комиссиясы жанындағы Қаржы нарықтары жөніндегі консультативтік комитет жанындағы ЕАЭО-ға мүше мемлекеттердің заңнамаларын үйлестіру жөніндегі Жұмыс тобының отырыстары;

Макроэкономикалық саясат жөніндегі консультативтік комитет жанындағы Макроэкономикалық саясат жөніндегі консультативтік комитеттің Шағын комитетінің отырыстары;

ЕАЭО-ға мүше мемлекеттердің экономикалық даму тұрақтылығын айқындайтын макроэкономикалық көрсеткіштерді есептеу әдістемесін әзірлеу жөніндегі жұмыс тобының отырыстары;

Кеден одағы мен Қазақстан Республикасының кеден заңнамаларын жетілдіру мәселелері жөніндегі шағын жұмыс тобының отырыстары;

Қаржы нарығы бойынша консультативтік комитет жанындағы ЕАЭО аумағында валюталық реттеу және валюталық бақылау мәселелері жөніндегі Жұмыс тобының отырыстары;

«Орта мерзімге болжам жасау», «Ұзақ мерзімге болжам жасау» және «Қысқа мерзімге болжам жасау» шағын топтары отырысының бейнеконференциялары.

2015 жылы Ұлттық Банк мына жобаларды мемлекет ішінде келісу бойынша жұмыс жүргізді: Қаржы нарықтарындағы қызметті жүзеге асыруға қойылатын талаптар туралы келісім, Капиталдың еркін қозғалысын қамтамасыз ету үшін қаржы нарықтарында жағдай жасау мақсатында қаржы саласындағы ақпаратпен, оның ішінде конфиденциалды ақпаратпен алмасу туралы келісім, Армения Республикасын Капиталдың еркін қозғалысын қамтамасыз ету үшін қаржы нарықтарында жағдай жасау мақсатында қаржы саласындағы ақпаратпен, оның ішінде конфиденциалды ақпаратпен алмасу туралы келісімге қосу туралы хаттама.

Ұлттық Банк отырыстардың күн тәртібіне және хаттамаларға материалдарды қарады, Ұлттық Банк өкілдері Еуразия экономикалық комиссия жанында құрылған мынадай консультативтік комитеттердің отырыстарына қатысты:

2014 жылғы 29 мамырдағы ЕАЭО туралы шартқа мүше мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктерінің валюталық саясат жөніндегі консультативтік кеңесінің 10 және 11-отырыстарына материалдар дайындау бойынша;

Қаржы нарықтары жөніндегі консультативтік комитеттің 9 және 10-отырыстарына материалдар дайындау бойынша;

Кедендік реттеу жөніндегі консультативтік комитетінің 4-отырысына материалдарды келісу бойынша;

Статистика жөніндегі консультативтік комитеттің қаржы статистикасы жөніндегі шағын комитеттің 7-отырысына материалдар дайындау бойынша.

Сондай-ақ ЕАЭО-ға қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктерінің төлем жүйелері саласындағы өзара іс-әрекеттерін ұйымдастыру жөніндегі жұмыс тобын құру бойынша жұмыстар жүргізілді. Мәселен, ұлттық төлем жүйелерін дамытуды үйлестіру жөніндегі жұмыс тобын құру туралы 2015 жылғы 31 желтоқсандағы Келісімге қол қойылды.

Орталық (ұлттық) банктердің Еуразия кеңесі шеңберіндегі ынтымақтастық

2015 жылы Ұлттық Банктің басшылығы ЕурАзЭҚ-қа қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктері басшылары кеңесінің 32-ші отырысына қатысты.

Сонымен қатар, Ұлттық Банк 33-ші отырысты ұйымдастырды, оның барысында ЕурАзЭҚ-қа қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктері басшылары кеңесін Еуразия орталық (ұлттық) банктер кеңесі етіп қайта құру туралы шешім қабылданды. Сонымен бірге отырыста мына мәселелер қаралды:

Еуразия орталық (ұлттық) банктер кеңесі мен ЕАЭҚ орталық (ұлттық) банктерінің валюталық саясаты жөніндегі консультативтік кеңесінің өзара іс-әрекеті;

Еуразия орталық (ұлттық) банктер кеңесіне қатысушы мемлекеттердің ақша-кредит саясатының негізгі бағыттары;

орталық (ұлттық) банктердің қызметкерлерін кәсіби оқытудың 2016 жылға арналған бағдарламалары.

Сондай-ақ отырыс барысында ЕурАзЭҚ-қа қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктері басшыларының кеңесі қабылдаған құжаттарға түгендеу жүргізу және мынадай халықаралық келісімдерге өзгерістер енгізу туралы хаттамалардың жобаларын келісу туралы шешім қабылданды:

ЕурАзЭҚ-қа қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктері арасында ақпараттық-талдамалық және консультативтік ынтымақтастық туралы келісім;

ЕурАзЭҚ-қа қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктерінің қызметкерлерін оқыту саласында ынтымақтастық туралы келісім;

Ақпараттық ынтымақтастық туралы және жалған монета жасаумен күрес саласында тәжірибе алмасу туралы келісім;

ЕурАзЭҚ-қа қатысушы мемлекеттердің орталық (ұлттық) банктері арасында ақша қаражатын аудару бойынша қызмет нарығының ашықтылығын және тұтынушыларды қорғауды қамтамасыз етуге қатысты, жеке тұлғалардың тапсырмасы бойынша ақша қаражатын банктік шот ашпай шет елдерге аударуды жүзеге асыратын кредиттік ұйымдарға ұсынымдар туралы меморандум.

Аталған құжаттарға Ұлттық Банк Орталық (ұлттық) банктердің еуразиялық кеңесінің келесі 34-ші отырысында қол қоюды жоспарлап отыр.

Сонымен бірге, Ұлттық Банк Қаржы қызметтерін тұтынушылардың құқықтарын қорғау жөніндегі консультативтік кеңес туралы ереже әзірледі. 33-ші отырыстың қорытындылары бойынша Кеңестің құрамы мен 2016 жылға арналған жұмыс жоспары бекітілді.

Одан басқа, 2015 жылы Ұлттық Банк «Банк секторының қаржылық тұрақтылығы мәселелері бойынша 2014 жылғы зерттеулердің нәтижелері туралы», «ЕурАзЭО-ға қатысушы мемлекеттердің валюта нарығы жағдайының талдауы және даму үрдісі туралы» және «Банктік практикаға банктер қызметін реттеудің халықаралық тәсілдерін енгізу туралы» мәселелері бойынша материалдар әзірлеп, тараптардың қарауына жіберді. Сондай-ақ, жыл бойы тоқсан сайынғы негізде Мемлекетаралық банктің атына қаржы нарықтарының бірыңғай көрсеткіштерінің тізбесі бойынша статистикалық ақпарат жіберіліп отырды.

Ұлттық Банк Қазақстан Республикасының мемлекеттік органдарының Шанхай ынтымақтастық ұйымының Даму қорын (Арнайы есеп) қалыптастыру және қызметінің негізгі қағидаттарының жобаларын қарау, сондай-ақ Шанхай ынтымақтастық ұйымының Даму банкін құру мәселесі бойынша бірыңғай тұғырнамасын келісу бойынша жұмыс жүргізді.

Шанхай ынтымақтастық ұйымымен бірлескен жұмыс шеңберінде Ұлттық Банк 2015 жылы 2016 жылға арналған негізгі іс-шаралар жоспарының жобасын қарап, Жобалау қызметін одан әрі дамытудың 2012-2016 жылдарғы кезеңге арналған іс-шаралар тізбесін және Шанхай ынтымақтастық ұйымына мүше мемлекеттердің көпжақты сауда-экономикалық ынтымақтастығы бағдарламасын іске асыру бойынша ақпарат дайындады.

Сондай-ақ, Ұлттық Банк Мемлекетаралық банк қызметінің шеңберінде жұмыс жүргізді: Ұлттық Банктің өкілдері Мемлекетаралық банк кеңесінің 50-ші және 51-ші отырыстарына қатысты, Мемлекетаралық банкке тоқсан сайынғы негізде валюталық реттеу және валюталық бақылау, сондай-ақ қылмыстық жолмен алынған кірістерді жылыстату және терроризмді қаржыландыруға қарсы күрес мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілеріне енгізілетін өзгерістер туралы ақпарат ұсынылып тұрды.

Шет елдердің орталық банктерімен ынтымақтастық

Шет елдердің орталық банктерімен екіжақты ынтымақтастық шеңберінде Ұлттық Банк 2015 жылы мынадай жұмыс атқарды.

2015 жылы «Қазақстан-Вьетнам банкаралық ынтымақтастық жөніндегі жұмыс тобы туралы» ереженің жобасын келісу рәсімдері аяқталды.

Ұлттық Банктің өкілдері Иранға сапармен барды. Аталған сапар шеңберінде Ұлттық Банктің Иран Ислам Республикасының Орталық банкімен одан әрі өзара іс-әрекеттесу мәселелері, оның ішінде екі ел арасындағы өзара есеп айырысуларды жүзеге асыру және орталық банктер арасында екіжақты келісімге қол қою мәселелері талқыланды. Сондай-ақ,

кездесу барысында Ұлттық Банк пен Иран Республикасының Орталық банкі арасындағы өзара түсіністік туралы меморандумның мәтіні келісілді. Меморандум банк саласындағы ынтымақтастықты, атап айтқанда, банк қызметі мәселелері жөніндегі ақпаратпен алмасуды көздейді.

Одан басқа, Комиссияның 14-ші отырысының шеңберінде Сауда-экономикалық, ғылыми-техникалық және мәдени ынтымақтастық жөніндегі Қазақстан-Иран үкіметаралық ынтымақтастық комиссиясының сарапшылар отырысының барысында Қазақстан мен Иранның қаржы-банктік ынтымақтастығы мәселелері талқыланды. Бұл ретте, Иранның Орталық банкінің өкілдері Банктік қадағалау саласында орталық банктер арасындағы өзара түсіністік туралы меморандумның жаңа жобасымен жұмысты бастауға әзірлігін білдірді.

Қаржылық ынтымақтастық жөніндегі Қазақстан-Қытай кіші комитеті шеңберінде Ұлттық Банк екіжақты есеп айырысулар, қаржы нарығының субъектілерін қадағалау саласында ынтымақтастықты дамыту, екі елдің коммерциялық банктері арасында қарым-қатынасты нығайту, төлем жүйесін дамыту және банк карталарын пайдалану саласында ынтымақтастықты кеңейту үшін Қазақстан мен Қытайдың ұлттық валюталарын кеңінен пайдалану бойынша жұмыс жүргізуде. Кіші комитеттің шеңберінде Ұлттық Банк пен Қытай Халық банкі арасындағы екіжақты ынтымақтастық мәселелерін талқылауға арналған жұмыс кеңесі өткізілді.

2015 жылы Қытай Халық Республикасымен меморандумдардың жобаларын әзірлеу және келісу бойынша жұмыс жүргізілді. Ұлттық Банк Төрағасының Пекин қаласына сапары ұйымдастырылды, сапар барысында Ұлттық Банк пен Қытай комиссиясы арасында Бағалы қағаздар нарығын реттеу бойынша өзара түсініктік туралы меморандумға қол қойылды. Қазақстан Республикасы мен Қытай Халық Республикасының қор биржалары арасында өзара іс-қимыл бойынша жұмыстар шеңберінде Ұлттық Банк басшылығының Шанхай қор биржасының делегациясымен кездесуі ұйымдастырылды. Қор биржалары өкілдерінің, Ұлттық Банк, Шанхай қор биржасының, Қытайдың бағалы қағаздар нарығын реттеу жөніндегі комиссиясы басшыларының қатысумен алғашқы рет қор нарықтарының Қытай - Орталық Азия форумы болып өтті. Аталған форумның барысында қор нарығының құралдары арқылы Қазақстан Республикасының инфрақұрылымдық және басқа да жобаларын қаржыландыру және шетелдік инвестициялар тарту мәселелері талқыланды, сондай-ақ Қазақстан және Шанхай қор биржалары арасындағы өзара түсіністік туралы меморандумға қол қойылды.

Одан басқа, 2015 жылы Ұлттық Банк мынадай халықаралық келісімдерге қол қою бойынша жұмыс жүргізді:

Ұлттық Банк пен Италия Банкі арасында ынтымақтастық туралы меморандум;

Ұлттық Банк пен Катардың Орталық Банкі арасында өзара түсіністік туралы меморандум;

Ұлттық Банк пен Катардың Қаржы орталығын реттеу агенттігі арасында өзара түсіністік туралы меморандум.

4.9. Халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру

Халықтың қаржылық сауаттылығын арттыру бойынша міндеттерді іске асыру аясында Ұлттық Банк 2015 жылы түрлі телебағдарламаларға қатысу, БАҚ-тың сұрауларына жауаптар беру, бастамашылық ақпараттық мәлімдемелер, баспасөз релиздері, Ұлттық Банктің интернет-ресурсының «Қаржы қызметін тұтынушылардың құқықтарын қорғау» тарауын толтыруды қамтитын медиа іс-шаралар өткізді, сондай-ақ түсіндіру жұмыстарын, оның ішінде БАҚ-тың қатысуымен жұртшылық үшін дөңгелек үстелдер өткізу, нысаналы топтар және қоғамдық қабылдаумен жұмыс шеңберінде халыққа қаржылық ақпарат ұсыну арқылы жұмыстар жүргізді.

Медиа іс-шараларының шеңберінде Ұлттық Банк БАҚ-қа 20 сұхбат берді, 4 баспасөз конференциясын (Астана және Алматы қалаларында) өткізді, мерзімді баспа басылымдары редакцияларының сұрауларына 18 жазбаша жауап ұсынды, БАҚ-қа орналастыру үшін 15 бастамашылық хабарламалар әзірледі.

Одан басқа, 2015 жылы қаржы қызметін тұтынушылар үшін неғұрлым өзекті мәселелер бойынша жадынамалар әзірленіп, Ұлттық Банктің интернет-ресурсына орналастырылды: «Сақтандыру – қаржылық қорғау құралы», «Жинақ ақша. Мақсатқа қол жеткізу жолдары», «Сауатты қарыз алудың 5 қадамы». Сондай-ақ, қаржы қызметтерін тұтынушылардың қолданыстағы кредиттік және депозиттік өнімдер туралы ақпараттануын арттыру мақсатында Ұлттық Банктің ресми интернет-ресурсында «Тұтынушылардың құқығын қорғау» бөлімінде «Қаржы ұйымдарының мөлшерлемелері мен тарифтері» кіші бөлімінде және www.profinance.kz интернет-ресурсында банктер мен «Қазпочта» АҚ-тың кредиттері мен депозиттері бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің бірыңғай деректер базасы орналастырылған. Азаматтардың құқықтық мәдениетін арттыру мақсатында банк қызметі, бағалы қағаздар нарығы және сақтандыру қызметі мәселелері жөнінде қаржы қызметін тұтынушылардың құқығын қорғау бойынша Қазақстан Республикасының заңнамасы нормаларынан тұратын кестелер әзірленіп, Ұлттық Банктің интернет-ресурсында орналастырылды. Кестелер қаржы қызметтерін тұтынушылардың өтініштерін қарау тәжірибесіне негізделіп әзірленді.

2015 жыл ішінде Ұлттық Банк мынадай түсіндіру жұмысын жүргізді: өтініш иелеріне жазбаша түрде немесе Ұлттық Банк басшыларының жеке қабылдауында және қоғамдық қабылдаулар барысында түсіндірулер ұсыну;

жұртшылық назарын қаржылық сауаттылықты арттыруға және қаржылық ақпарат пен балаларға қаржылық білім берудің қолжетімділігіне аудару мақсатында «Хоум энд Кредит Финанс Банк» АҚ ұйымдастырған

«Қаржы әлеміне саяхат» атты мектеп оқушыларына арналған қаржылық сауаттылық бойынша олимпиаданың қазылар алқасының жұмысына қатысу;

қаржылық сауаттылықты артыру мәселелеріне арналған Азия Даму Банкінің өкілдерімен кездесуге қатысу;

өңірлерде азаматтардың қызығушылығын тудыратын өзекті (проблемалық) мәселелерді талдау қорытындысы бойынша ақпараттық материалдар дайындау.

Әскери ортада кредиттерге байланысты проблемалық жағдайды шешу үшін Қазақстан Республикасы Бас әскери прокуратурасының өтініші бойынша әскери қызметшілердің және олардың отбасыларының қаржылық сауаттылығын арттыру бойынша бірлескен іс-шаралар өткізу шеңберінде Ұлттық Банк келесі іс-шаралар өткізді:

банктік қарыз шартын жасау кезінде қарыз алушыларға арналған жадынама әзірленді;

Қарулы Күштер түрлерінің бас қолбасшысының орынбасарларымен, әскер тектерінің, өңірлік қолбасшылықтар әскерлерінің қолбасшыларымен, қорғаныс істері жөніндегі департаменттері және әскери оқу орындарының тәрбие және идеологиялық жұмыс жөніндегі бастықтарымен 2015 жылғы 15 қазанда Астана қаласында өтетін оқу-әдістемелік жиынға қатысты;

әскери ортада проблемалық қарыздар мәселелерін шешу бойынша әскери гарнизондар мен банктер филиалдарының бірлескен жұмысы, сондай-ақ әскери қызметшілермен қаржылық сауаттылықты арттыру бойынша түсіндіру жұмысы жүргізілді.

4.10. Мемлекеттік көрсетілетін қызметтер

2015 жыл ішінде Ұлттық Банк мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің тиімділігін арттыруға, мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің стандарттары мен регламенттері талаптарының бұзылуына жол бермеуге, мемлекеттік көрсетілетін қызметтерді оңтайландыруға бағытталған шаралар қабылдады.

Мемлекеттік көрсетілетін қызметтер тізіліміне сәйкес Ұлттық Банк 2015 жылы мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің 57 түрін, оның ішінде 43 мемлекеттік көрсетілетін қызмет автоматтандырылған және электрондық, сондай-ақ қағаз түрінде көрсетілді, 14 мемлекеттік көрсетілетін қызмет тек қағаз түрінде көрсетілді.

Мемлекеттік көрсетілетін қызметтерді толығымен автоматтандыру мақсатында 2015 жылы 2016-2017 жылдары 10 мемлекеттік көрсетілетін қызметті автоматтандыру және қажетсіздігіне байланысты 4 мемлекеттік көрсетілетін қызметті автоматтандырудың мақсатқа сай еместігі жөнінде шешім қабылданды.

2015 жылы Ұлттық Банк 5 365 мемлекеттік қызмет көрсетті, оның ішінде қағаз түрінде 4 138 мемлекеттік көрсетілетін қызмет; «электрондық үкімет» порталы арқылы – 172; «Е-лицензиялау» мемлекеттік дерекқоры» ақпараттық жүйесі арқылы – 1 055 мемлекеттік қызмет көрсетілді.

2015 жылы Ұлттық Банктің неғұрлым қажет етілген қызметтері «Валюталық операцияларды тіркеу» (1 962 мемлекеттік көрсетілетін қызмет) және «Акцияларды орналастыру қорытындылары туралы есепті бекіту» (1 382 мемлекеттік көрсетілетін қызмет) болды. «Қоғамдық пікір» зерттеу институтының қызмет алушылардың көрсетілген мемлекеттік қызметтерге қанағаттануына жүргізген талдауы көрсеткендей, мемлекеттік көрсетілетін қызметтер жоғары деңгейде ұсынылған, сондай-ақ «ақпараттану», «қолжетімділік», «сапа», «мемлекеттік қызмет көрсету нәтижесі» көрсеткіштері бойынша алдыңғы позицияларда тұр. Сондай-ақ, оларды көрсетудің жетілдірілген тетіктерінің болуы, яғни қызмет туралы сұрауға ден қою жылдамдығы, рәсімнің жеңілдетілуі және басқалар атап өтілді.

Қызмет алушыларды мемлекеттік көрсетілетін қызметтер туралы ақпараттандыру және мемлекеттік қызметті көрсетудің электрондық нысанын түсіндіру мақсатында Ұлттық Банк қызметкерлерінің радио және теледидарда 192 сөз сөйлеулері, мерзімді басылымдарда, сондай-ақ жергілікті атқарушы органдардың интернет-ресурстарында 266 мақаласы жарияланды.

Одан басқа, 2015 жылы «Ұлттық ақпараттық технологиялар» АҚ-пен бірлесіп, қызмет алушыларды «электрондық үкіметтің» порталы арқылы электрондық нысанда мемлекеттік көрсетілетін қызмет алу тәртібіне үйрету бойынша 19 семинар өткізілді.

Ұлттық Банктің интернет-ресурсында «Ұлттық Банктің мемлекеттік көрсетілетін қызметтері» бөлігінде мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің стандарттары мен регламенттері туралы актуалдандырылған ақпарат, мемлекеттік көрсетілетін қызметтердің төлқұжаттары мен бизнес-процестердің анықтамалықтары, мемлекеттік қызмет көрсету мәселелері бойынша Ұлттық Банктің қызметі туралы есебі, сондай-ақ мемлекеттік көрсетілетін қызмет тізілімі, мемлекеттік көрсетілетін қызмет алушылардың байланыс деректемелері, қызмет алушылар үшін өзге де ақпарат уақтылы орналастырылып тұрды.

Ұлттық Банктің мемлекеттік көрсетілетін қызметтерінің сапасын ішкі бақылау шеңберінде, рұқсат беру құжаттарын және «Е-лицензиялау» мемлекеттік дерекқоры» ақпараттық жүйесі арқылы мемлекеттік қызмет көрсету нәтижелерін ұсыну, сондай-ақ мемлекеттік қызмет көрсету мониторингінің ақпараттық жүйесіне мемлекеттік қызмет көрсету сатысы туралы деректердің уақтылы енгізілуін қамтамасыз ету мақсатында көрсетілген мемлекеттік қызметтер және берілген рұқсат беру құжаттары туралы статистикалық көрсеткіштермен қоса, аталған ақпараттық жүйелердің мониторингі жүзеге асырылды. «Е-лицензиялау» мемлекеттік дерекқоры» ақпараттық жүйесінде жұмыс істеу тәртібін, мемлекеттік қызмет көрсету сатысы мониторингінің ақпараттық жүйесіндегі және «Мониторинг» ақпараттық жүйесіндегі мемлекеттік органның автоматтандырылған жұмыс орнын реттейтін нормативтік құжаттар қабылданды.

Ақпараттық жүйелерде жұмыс істеу барысында туындайтын проблемаларды шешу үшін «Ұлттық ақпараттық технологиялар» АҚ-пен

және Инвестициялар және даму министрлігінің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетімен жұмысты үйлестіру жолға қойылып, сондай-ақ жұмыс барысындағы кездесулер мен оқыту семинарлары өткізілді.

ҚОСЫМШАЛАР

Ұйымдық құрылымы және қызметкерлер саны

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің Төрағасы

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Төрағасының орынбасарлары

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі орталық аппаратының бөлімшелері

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің өкілдігі мен филиалдары

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің ұйымдары

Ұлттық Банктің және акционерлік қоғамдар қызметкерлерінің саны

	Есепті кезең аяғындағы саны			
	штат бойынша, бірлік		тізім бойынша, адам	
	2014 жыл	2015 жыл	2014 жыл	2015 жыл
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Орталық аппарат ¹	1 267	1 267	1 287	1 291
Филиалдар	1 311	1 310,5	1 344	1 352
Жиынтығы:	2 578	2 577,5	2 631	2 643
Ұлттық Банктің ұйымдары (РМК)	960	863	945	856
Ұлттық Банк бойынша барлығы:	3 538	3 440,5	3 576	3 499
Акционерлік қоғамдар	1 061	1 314	993	1 165
Барлығы:	4 599	4 754,5	4 569	4 664

¹ оның ішінде Ұлттық Банктің Ресей Федерациясындағы Өкілдігінің басшысы

Ақпараттық технологияларды дамыту

2015 жылы Ұлттық Банкте McKinsey&Company консалтингтік компаниясының қатысуымен Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкінде ақпараттық технологияларды дамытудың 2015-2020 жылдар кезеңіне арналған стратегиясы (бұдан әрі – АТ-Стратегия) әзірленіп бекітілді. АТ-Стратегия Ұлттық Банк жүйесінде ақпараттық технологияларды ұзақ мерзімді болашаққа дамытуға бірыңғай жүйелік тәсілді қалыптастыру, ақпараттық архитектура саласындағы мақсатты жағдайды, қажетті жобалардың тізімін және белгіленген кезеңге ақпараттық технологиялар саласындағы бастамаларды анықтау мақсатында құрылды.

АТ-Стратегия шеңберінде 55 жобаны іске асыру көзделді, 2015 жылы 32 жоба бойынша, оның ішінде мына бағыттар бойынша жұмыс басталды:

1) мемлекеттік органдардың ақпараттық жүйелерімен деректермен алмасуды қамтамасыз ету және Ұлттық Банктің қажеттіліктері үшін мемлекеттік деректер қорынан ақпарат алу мақсатында «Ұлттық Банктің шлюзі» бағдарламалық-аппараттық кешенін сатып алу және ендіру;

2) қаржы нарығына қатысушылармен және басқа ұйымдармен бірыңғай өзара іс-әрекет ету порталын құру мақсатында Ұлттық Банктің веб-порталын дамыту;

3) қаржы нарығының түрлі сегменттері субъектілеріне қадағалауды жүзеге асырудың бірыңғай платформасын құру мақсатында қадағалау функцияларын автоматтандыру;

4) деректер қоймасын дамыту және бірыңғай үлгі жасау жүйесін және дамыған талдауды ендіру;

5) қолма-қол ақшаны басқару процесін автоматтандыру;

6) активтерді және тәуекелдерді басқару жүйесін іске асыру;

7) Бірыңғай көрсеткіштерді жинау жүйесін дамыту;

8) қолданыстағы ақпараттық жүйені қайта ұйымдастыру мен жаңғырту арқылы Эмиссиялық бағалы қағаздардың мемлекеттік тізілімін жүргізуді жетілдіру.

Сондай-ақ АТ-Стратегияны іске асыру шеңберінде инфрақұрылымдық жобалар бойынша іс-шаралар жүргізілді: серверлік инфрақұрылымды шоғырландыру, деректерді өңдеу орталығын дамыту (Алматы қаласында), деректерді өңдеудің бөлінген орталығын құру, Ұлттық Банктің пайдаланушыларының бірыңғай қорын ендіру.

Тұрақты бас тарту, икемді және көлемді желілік инфрақұрылымды құру, нақты бөлінген, қисынды бірыңғай деректерді өңдеу орталығын жасау бойынша жұмыстар орындалды. Кейбір ақпараттық жүйелер үшін деректер өңдеудің бөлінген орталығына тестілік сынақтар жүргізілді.

2015 жылы Инвестициялар және даму министрлігі жанындағы Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетіндегі комиссия 2014 жылы ақпараттық технологияларды қолданудың тиімділігін бағалау әдістемесіне сәйкес Ұлттық Банкке тексеру жүргізді. Тексеру нәтижесі бойынша Ұлттық Банктің бағасы ықтимал 100 балдан 89,7 балды құрады, бұл 2013 жылғы

бағамен салыстырғанда 16 бал жоғары (73,7 балл). Ұлттық Банк 2013 жылғы бағамен салыстырғанда өз позициясын 8 тармаққа жақсартты және ақпараттық технологияларды тиімді қолдану бойынша баға қойылатын мемлекеттік органдар арасында 2 орынға ие болды.

1.5-бөлімге 1-қосымша

1.5.1-кесте

Қазақстан Республикасының төлем балансы: талдамалық ұсыным

млн.АҚШ доллары

	2013	2014	2015	2015 жыл тоқсандар бойынша			
				I	II	III	IV
Ағымдағы операциялардың шоты	1187,1	6375,0	-5823,2	-125,3	-2251,7	-1799,0	-1647,2
Сауда балансы	34792,3	36694,7	12649,0	4247,9	3369,5	2778,7	2252,9
Экспорт	85595,4	80242,8	46294,2	12144,3	12637,0	11372,8	10140,2
Импорт	50803,2	43548,2	33645,3	7896,4	9267,4	8594,1	7887,3
Қызмет балансы	-7160,1	-6320,9	-5370,8	-1080,5	-1199,2	-1518,1	-1573,0
Экспорт	5298,3	6594,4	6480,4	1476,0	1551,4	1730,9	1722,1
Импорт	12458,4	12915,4	11851,1	2556,5	2750,6	3248,9	3295,1
Бастапқы кірістер балансы	-25147,7	-22667,9	-11515,3	-3005,6	-3664,7	-2663,9	-2181,0
Еңбекақы төлеу (нетто)	-1803,7	-1785,3	-1666,6	-423,2	-416,3	-433,6	-393,5
Инвестициялық кірістер	-23483,8	-21022,3	-9988,4	-2617,4	-3283,3	-2265,2	-1822,5
Алынатын кірістер	2176,7	1889,4	1843,4	509,5	465,0	432,7	436,1
Тікелейинвестициялардан кірістер	347,6	127,0	315,9	57,9	82,6	85,5	89,8
Портфельдік инвестициялардан кірістер	1094,4	1183,0	1035,4	296,4	271,2	236,7	231,1
Басқа инвестициялардан кірістер	734,7	579,5	492,1	155,2	111,2	110,5	115,1
o.i. резервтер мен Ұлттық қордың активтері бойынша сыйақы	1162,1	1176,8	1027,4	264,9	276,3	249,3	236,9
Төленетін кірістер	25660,5	22911,8	11831,8	3126,9	3748,4	2697,9	2258,6
Тікелей инвестициялардан кірістер	22510,9	19763,9	8843,1	2454,7	2943,3	1880,8	1564,2
Портфельдік инвестициялардан кірістер	1590,9	1667,1	1641,3	341,6	465,6	485,6	348,6
Басқа инвестициялардан кірістер	1558,7	1480,8	1347,4	330,7	339,4	331,5	345,8
Басқа бастапқы кірістер (нетто)	139,8	139,8	139,8	34,9	34,9	34,9	34,9
Қайталама кірістер балансы	-1297,3	-1330,8	-1586,2	-287,1	-757,3	-395,7	-146,0
Капиталмен операциялар шотының балансы	-6,4	29,3	131,6	-3,6	44,3	3,6	87,3
Қаржылық шот (ҚҰБ резервтік активтерін алып тастағанда)	-303,2	-6827,3	-10611,0	-2574,7	-1637,5	-3401,6	-2997,1
Тікелей инвестициялар	-8034,4	-4767,1	-3404,9	-1437,6	229,2	-1441,8	-754,6
Қаржылық активтерді таза алу	1976,9	2323,6	3209,8	1120,0	874,4	297,7	917,6
Міндеттемелерді таза қабылдау	10011,3	7090,7	6614,7	2557,7	645,3	1739,5	1672,3
Портфельдік инвестициялар	6033,6	1038,8	-5878,3	-797,6	-1270,4	-5173,8	1363,5
Қаржылық активтерді таза алу	8503,0	6473,8	-9512,9	-2115,6	-2667,3	-1581,2	-3148,8
ҚР Үкіметі және ҚР Ұлттық Банкі	7779,5	6800,0	-8358,4	-1529,5	-2531,8	-1619,1	-2678,0
Банктер	556,6	-218,5	-819,8	-632,2	-36,3	7,0	-158,3

Басқа секторлар	167,0	-107,7	-334,7	46,1	-99,2	30,9	-312,6
Міндеттемелерді таза қабылдау	2469,4	5434,9	-3634,6	-1318,0	-1396,9	3592,6	-4512,3
ҚР Үкіметі және ҚР Ұлттық Банкі	0,9	1969,6	3357,2	47,8	-122,5	3495,1	-63,3
Банктер	-631,8	-809,9	-872,3	-51,7	-121,3	-55,7	-643,7
Басқа секторлар	3100,3	4275,2	-6119,5	-1314,1	-1153,2	153,1	-3805,3
Туынды қаржы құралдары (нетто)	103,7	-37,1	-115,4	-137,5	58,3	-62,0	25,8
Баскаинвестициялар	1593,8	-3062,0	-1212,5	-201,9	-654,6	3275,9	-3631,8
Капиталға қатысушы басқа құралдар (нетто)	195,1	208,7	86,3	26,9	-0,5	0,6	59,5
Орта- және ұзақ мерзімді борыштық құралдар	-5273,9	-2511,1	-4259,2	-1427,9	-791,0	515,3	-2555,6
Қаржылық активтерді таза алу	267,5	488,0	-2444,3	-1996,5	222,3	-425,4	-244,6
ҚР Үкіметі және ҚР Ұлттық Банкі	5,5	235,4	-38,8	29,6	14,3	-71,2	-11,5
Банктер	-227,1	-773,5	-179,7	-84,7	-51,4	29,3	-72,9
Басқа секторлар	489,1	1026,1	-2225,8	-1941,5	259,4	-383,5	-160,2
Міндеттемелерді таза қабылдау	5541,4	2999,1	1814,9	-568,6	1013,3	-940,7	2310,9
ҚР Үкіметі және ҚР Ұлттық Банкі	381,2	549,3	923,3	-198,3	29,3	99,3	992,9
Банктер	-1104,0	-209,2	-624,5	-78,1	186,2	-747,7	15,1
Басқа секторлар	6264,2	2659,0	1516,1	-292,3	797,8	-292,3	1302,9
Қысқа мерзімді борыштық құралдар	6672,6	-759,6	2960,4	1199,1	137,0	2760,0	-1135,7
Қаржылық активтерді таза алу	8131,1	389,6	1140,5	-10,2	-81,0	2310,8	-1079,1
Міндеттемелерді таза қабылдау	1458,5	1149,2	-1819,9	-1209,4	-218,0	-449,2	56,6
Қателер және қалып қойғандар	-3863,7	-8976,8	-5682,8	-1935,5	-49,0	-2325,1	-1373,2
Жалпы баланс	2379,7	-4254,9	763,4	-510,4	618,9	719,0	-64,1
Қаржыландыру	-2379,7	4254,9	-763,4	510,4	-618,9	-719,0	64,1
ҚҰБ-ның резервтік активтері	-2379,7	4254,9	-763,4	510,4	-618,9	-719,0	64,1
ХВҚ-тың кредиттері	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Айрықша қаржыландыру	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

1.5-бөлімге 2-қосымша

1.5.2-кесте

Сыртқы борыштың стандартты ұсынымы

(млн. АҚШ доллары)

	31.12.2012ж. жағдай	31.12.2013ж. жағдай	31.12.2014ж. жағдай.	31.03.2015ж. жағдай	30.06.2015ж. жағдай	30.09.2015ж. жағдай	31.12.2015ж. жағдай
Сыртқы борыш	136 918,2	150 032,9	157 428,1	154 409,4	155 540,7	155 649,3	153 456,3
<i>Қысқа мерзімді</i>	9 086,3	9 468,1	9 714,3	8 236,1	8 035,5	6 581,2	6 448,4
<i>Ұзақ мерзімді</i>	127 831,9	140 564,8	147 713,8	146 173,3	147 505,1	149 068,1	147 007,9
Мемлекеттік басқару органдары	4 855,1	5 217,6	7 332,5	7 079,0	6 978,0	10 303,6	11 291,5
Қысқа мерзімді	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Қолма-қол валюта және депозиттер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Борыштық бағалы қағаздар ¹	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кредиттер мен қарыздар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сауда кредиттері мен аванстар	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа да міндеттемелер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ұзақ мерзімді	4 855,0	5 217,6	7 332,5	7 079,0	6 978,0	10 303,6	11 291,5
Арнайы қарыз алу құқықтары	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Қолма-қол валюта және депозиттер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Борыштық бағалы қағаздар ¹	14,1	14,7	1 887,6	1 870,1	1 768,9	5 007,8	5 038,0
Кредиттер мен қарыздар	4 840,9	5 101,0	5 369,7	5 168,9	5 169,3	5 256,5	6 214,5
Сауда кредиттері мен аванстар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа да міндеттемелер ²	0,0	101,9	75,2	40,1	39,8	39,4	39,0
Орталық банк	618,9	546,7	953,7	760,3	779,2	875,3	900,0
Қысқа мерзімді	88,1	10,7	215,6	12,5	10,9	79,9	77,1
Қолма-қол валюта және депозиттер	88,1	6,7	209,3	6,2	4,0	73,5	70,9
Борыштық бағалы қағаздар ¹	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кредиттер мен қарыздар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сауда кредиттері мен аванстар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа да міндеттемелер	0,0	4,0	6,3	6,3	6,9	6,4	6,2
Ұзақ мерзімді	530,8	536,0	738,1	747,7	768,3	795,4	822,9
Арнайы қарыз алу құқықтары	529,8	535,0	503,2	480,7	487,5	488,1	481,8
Қолма-қол валюта және депозиттер	0,0	0,0	233,9	266,1	279,8	306,3	340,0
Борыштық бағалы қағаздар ¹	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кредиттер мен қарыздар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Сауда кредиттері мен аванстар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа да міндеттемелер ²	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Банктер	13 524,9	11 160,4	10 120,0	9 293,8	9 667,9	8 575,5	7 972,8
Қысқа мерзімді	1 647,6	1 227,6	1 468,1	838,5	803,8	775,5	764,4
Қолма-қол валюта және депозиттер	1 203,3	829,5	988,5	691,8	649,2	625,9	575,1

Борыштық бағалы қағаздар ¹	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кредиттер мен қарыздар	360,9	316,6	351,8	66,9	93,8	89,7	149,1
Сауда кредиттері мен аванстар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа да міндеттемелер	83,3	81,5	127,8	79,8	60,9	59,9	40,2
Ұзақ мерзімді	11 877,3	9 932,8	8 651,9	8 455,3	8 864,1	7 800,0	7 208,4
Қолма-қол валюта және депозиттер	428,5	944,6	816,0	795,2	788,0	110,6	149,4
Борыштық бағалы қағаздар ¹	6 639,8	5 739,7	4 704,1	4 594,1	4 812,5	4 589,3	3 999,9
Кредиттер мен қарыздар	4 809,0	3 248,5	3 131,9	3 066,1	3 263,5	3 100,1	3 059,1
Сауда кредиттері мен аванстар	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа да міндеттемелер ²	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Басқа секторлар³	50 311,0	58 928,7	59 574,0	56 653,5	56 276,4	54 098,4	51 452,5
Қысқа мерзімді	7 350,6	8 229,8	8 030,6	7 385,1	7 220,7	5 725,8	5 606,9
Қолма-қол валюта және депозиттер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Борыштық бағалы қағаздар ¹	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Кредиттер мен қарыздар	869,3	901,0	1 114,4	683,5	808,1	563,7	463,8
Сауда кредиттері мен аванстар	6 307,9	7 218,6	6 810,1	6 592,4	6 339,9	5 093,9	5 040,2
Басқа да міндеттемелер	173,4	110,2	106,2	109,2	72,8	68,1	102,9
Ұзақ мерзімді	42 960,5	50 698,9	51 543,4	49 268,4	49 055,7	48 372,7	45 845,6
Қолма-қол валюта және депозиттер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Борыштық бағалы қағаздар ¹	11 130,1	12 975,6	15 912,8	14 253,0	13 572,7	12 974,4	9 617,8
Кредиттер мен қарыздар	29 883,4	35 615,7	33 284,9	32 629,4	33 126,6	32 413,6	33 349,3
Сауда кредиттері мен аванстар	1 947,1	2 019,2	2 159,5	2 204,3	2 107,0	2 762,5	2 678,9
Басқа да міндеттемелер ²	0,0	88,5	186,2	181,7	249,3	222,2	199,6
Басқа қаржылық ұйымдар	1 982,2	2 897,2	3 461,8	3 269,3	2 523,6	2 362,2	2 520,8
Қысқа мерзімді	90,6	115,6	68,1	75,1	166,3	79,5	55,1
Ұзақ мерзімді	1 891,5	2 781,6	3 393,7	3 194,2	2 357,3	2 282,7	2 465,8
Қаржылық емес ұйымдар, үй шаруашылықтары және үй шаруашылығына қызмет көрсететін коммерциялық емес ұйымдар	48 328,9	56 031,5	56 112,2	53 384,2	53 752,9	51 736,2	48 931,6
Қысқа мерзімді	7 259,9	8 114,2	7 962,6	7 310,0	7 054,4	5 646,2	5 551,8
Ұзақ мерзімді	41 068,9	47 917,2	48 149,7	46 074,2	46 698,4	46 089,9	43 379,8
Тікелей инвестициялар: фирмааралық берешек	67 608,3	74 179,5	79 447,8	80 622,8	81 839,1	81 796,5	81 839,5
Қазақстандық тікелей инвестициялау кәсіпорындарының шетелдік тікелей инвесторлар алдындағы міндеттемелері	63 632,6	69 896,5	72 667,2	73 710,8	74 932,9	75 701,6	76 104,6
Қазақстандық тікелей инвесторлардың шетелдік тікелей инвестициялау	3 429,2	3 392,2	1 402,5	1 215,3	1 237,5	970,9	932,7

кәсіпорындары алдындағы міндеттемелері (кері инвестициялау)							
Қазақстандық кәсіпорындардың шетелдік тел кәсіпорындар алдындағы міндеттемелері	546,5	890,7	5 378,2	5 696,7	5 668,7	5 123,9	4 802,3
Анықтама үшін: меморандум баптары							
Борыштық бағалы қағаздар (номиналдық құны бойынша)							
Мемлекеттік басқару органдары	15 794,4	18 108,2	23 524,1	21 947,5	20 746,1	24 034,3	19 839,8
Орталық банк	14,1	14,7	2 003,4	2 027,2	1 924,7	5 362,9	5 248,8
Банктер	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Банктер	6 985,4	6 309,7	5 219,9	5 125,2	5 026,3	4 921,8	4 768,7
Басқа секторлар ³	8 794,9	11 783,9	16 300,8	14 795,2	13 795,2	13 749,6	9 822,3

Ескертпелер:

¹ борыштық бағалы қағаздар нарықтық бағамен (бар болған жағдайда) есептелінеді;

² сақтандыру мен зейнетақы бағдарламаларын және стандартты кепілдік бағдарламаларын, сондай-ақ халықаралық инвестициялық позицияның құрылымындағы басқа да ұзақ мерзімді міндеттемелерді қамтиды;

³ басқа секторлар сыртқы борыш құрылымында дербес бап болып табылатын фирмааралық берешекті қамтымайды.

1.5-бөлімге 3-қосымша

1.5.3-кесте

Қазақстан Республикасының сыртқы борышының абсолютті және салыстырмалы өлшемдер

Көрсеткіштің атауы	2012 жыл	2013 жыл	2014 жыл	2015 жылғы I тоқсан	2015 жылғы II тоқсан	2015 жылғы III тоқсан	2015 жылғы IV тоқсан	2015 жыл
А. Абсолюттік өлшемдер (млн. АҚШ доллары)								
1. Сыртқы борыш (кезең соңындағы бағалау)	136 918,2	150 032,9	157 428,1	154 409,4	155 540,7	155 649,3	153 456,3	153 456,3
оның ішінде фирмааралық берешек	67 608,3	74 179,5	79 447,8	80 622,8	81 839,1	81 796,5	81 839,5	81 839,5
2. Фирмааралық берешекті қоспағандағы сыртқы борыш (кезең соңындағы бағалау)	69 310,0	75 853,4	77 980,2	73 786,5	73 701,5	73 852,8	71 616,8	71 616,8
3. Ұзақ мерзімді сыртқы борышты өтеу және қызмет көрсету бойынша төлемдер (фирмааралық берешекті қосқанда)	31 951,5	31 869,5	31 781,9	10 191,0	8 328,4	7 546,6	11 807,4	37 873,4
4. Ұзақ мерзімді сыртқы борышты өтеу және қызмет көрсету бойынша төлемдер (фирмааралық берешекті қоспағанда)	18 902,4	19 317,5	17 891,6	7 237,5	5 471,7	4 535,1	9 052,6	26 296,8
Б. Салыстырмалы өлшемдер								
1. Жан басына шаққандағы сыртқы борыш (АҚШ доллары, фирмааралық берешекті қоспағанда)	4 098,8	4 420,2	4 477,1	4 222,1	4 201,6	4 194,2	4 052,8	4 052,8
2. Сыртқы борыштың ІЖӨ-ге қатынасы (% , фирмааралық берешекті қосқанда)	67,4	64,8	72,4	71,0	70,5	72,5	83,0	83,0
3. Сыртқы борыштың ІЖӨ-ге қатынасы (% , фирмааралық берешекті қоспағанда)	34,1	32,8	35,9	33,9	33,4	34,4	38,7	38,7
4. Сыртқы борыштың жыл ішіндегі ТҚЭ-ға қатынасы (% , фирмааралық берешекті қосқанда)	149,2	165,1	181,3	203,3	226,4	258,5	290,8	290,8
5. Сыртқы борыштың жыл ішіндегі ТҚЭ-ға қатынасы (% , фирмааралық берешекті қоспағанда)	75,5	83,5	89,8	97,1	107,3	122,7	135,7	135,7
6. Ұзақ мерзімді сыртқы борышты өтеу және қызмет көрсету бойынша	34,8	35,1	36,6	74,8	58,7	57,6	99,5	71,8

төлемдердің кезең ішіндегі ТҚЭ-ға қатынасы (% ,фирмааралық берешекті қосқанда)								
7. Ұзақ мерзімді сыртқы борышты өтеу және қызмет көрсету бойынша төлемдердің кезең ішіндегі ТҚЭ-ға қатынасы (% ,фирмааралық берешекті қоспағанда)	20,6	21,3	20,6	53,1	38,6	34,6	76,3	49,8
8. Кезеңдегі сыйақы төлемдерінің кезең ішіндегі ТҚЭ-ға қатынасы (%)	5,6	5,5	5,9	9,8	8,6	10,7	10,8	9,9
9. Халықаралық резервтің қысқа мерзімді сыртқы борышқа қатынасы (%)	311,1	261,0	300,7	353,3	358,9	425,6	432,3	432,3
Анықтама үшін:								
Халық саны (мың. адам) ¹	16 909,8	17 160,8	17 417,7	17 476,1	17 541,2	17 608,2	17 671,0	17 671,0
ІЖӨ (млрд. теңге) мерзім ішінде ¹	30 347,0	35 275,2	39 040,9	8 248,0	8 844,1	10 727,2	12 942,1	40 761,4
12 ай ішіндегі ІЖӨ (млрд. АҚШ доллары)	203,3	231,5	217,3	217,5	220,5	214,8	185,0	185,0
Кезең ішіндегі ТҚЭ ²	91 759,3	90 893,8	86 837,2	13 620,3	14 188,3	13 103,6	11 862,3	52 774,6
Жыл ішіндегі ТҚЭ ²	91 759,3	90 893,8	86 837,2	75 955,6	68 711,2	60 211,7	52 774,6	52 774,6

Ескертпелер:

¹ Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитетінің деректері бойынша;

² Қазақстан Республикасының төлем балансы, Ұлттық Банктің бағалауы.

4.6-бөлімге 1-қосымша

Ұлттық Банктің 2015 жылы Әділет министрлігінде тіркелген нормативтік құқықтық актілерінің тізімі

1. «Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Бағалы қағаздармен және өзге қаржы құралдарымен сауда-саттық ұйымдастырушылардың қызметін жүзеге асыру ережесін бекіту туралы» 2008 жылғы 29 қазандағы № 170 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 241 қаулысы.

2. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне банктік қызметті реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 242 қаулысы.

3. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне қор биржасы бағалы қағаздарының ресми тізімі мәселелері бойынша өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 244 қаулысы.

4. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкінде жеке және заңды тұлғалармен кассалық операциялар жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 247 қаулысы.

5. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасы ұлттық валютасының банкноттары мен монеталарының төлемділігін анықтау ережесін бекіту туралы» 2003 жылғы 26 желтоқсандағы № 477 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 248 қаулысы.

6. «2006 жылғы үлгідегі және 2014 жылғы үлгідегі номиналы 1 000 теңгелік банкноттардың қатар айналыста болу кезеңін белгілеу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 250 қаулысы.

7. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне бухгалтерлік есеп жүргізу, аудиторлық есепті жасау және ұсыну мерзімі, қаржылық есептілікті жариялау мәселелері бойынша өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 255 қаулысы.

8. «Кепілдің және басқа да қамтамасыз етудің құнын айқындау қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 256 қаулысы.

9. «Қаржы ұйымдарын жүйе құраушылар қатарына жатқызу қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 257 қаулысы.

10. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі көрсететін мемлекеттік қызметтердің бизнес-процестерін оңтайландыру және автоматтандыру

мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 24 желтоқсандағы № 261 қаулысы.

11. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Айырбастау пункттері арқылы жүргізілетін операциялар бойынша шетел валютасын теңгеге сатып алу бағамының сату бағамынан ауытқу шектерін белгілеу ережесін бекіту туралы» 2009 жылғы 24 тамыздағы № 78 қаулысына өзгерістер енгізу және айырбастау пункттері арқылы жүргізілетін операциялар бойынша АҚШ долларын және еуроны теңгеге сатып алу бағамының сату бағамынан ауытқу шектерін белгілеу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2014 жылғы 31 желтоқсандағы № 265 қаулысы.

12. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының инвестициялық операцияларын жүзеге асыру ережесін бекіту туралы» 2006 жылғы 25 шілдедегі № 65 қаулысына өзгеріс енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 28 қаңтардағы №11 қаулысы.

13. «Банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарға банкноттарды, монеталарды және құндылықтарды инкассациялауға лицензия беру қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 25 ақпандағы № 22 қаулысы.

14. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне банк қызметін реттеу мәселелері бойынша өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 25 ақпандағы № 27 қаулысы.

15. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне Қазақстан Республикасында кәсіпкерлік қызмет үшін жағдайды түбегейлі жақсарту мәселелері бойынша өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 25 ақпандағы № 28 қаулысы.

16. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасында валюталық операцияларды жүзеге асыру қағидаларын бекіту туралы» 2012 жылғы 28 сәуірдегі № 154 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 16 наурыздағы № 32 қаулысы.

17. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Ішкі валюта нарығында шетел валютасына сұраныс пен ұсыныс көздерінің, сондай-ақ оны пайдалану бағыттарының мониторингін жүзеге асыру жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» 2012 жылғы 27 шілдедегі № 221 қаулысына өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 16 наурыздағы № 33 қаулысы.

18. «Банктердің есеп айырысу үшін қабылдайтын міндеттемелерінің құрылымын, ең төменгі резервтік талаптарды орындау шарттарын, резервке қою тәртібін қоса алғанда, ең төменгі резервтік талаптар туралы қағидаларды бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 20 наурыздағы № 38 қаулысы.

19. «Ең төменгі резервтік талаптардың нормативтерін белгілеу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 20 наурыздағы № 39 қаулысы.

20. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қазақстан Республикасында қолма-қол шетел валютасымен айырбастау операцияларын ұйымдастыру қағидаларын бекіту туралы» 2014 жылғы 16 шілдедегі № 144 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 26 наурыздағы № 46 қаулысы.

21. «Акционерлік қоғамның үлестес тұлғаларының тізімін ұсыну туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 24 сәуірдегі № 54 қаулысы.

22. «Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Сауда-саттықты ұйымдастырушының ұйымдық құрылымына және қор биржасының листингтік комиссиясының құрамына қойылатын талаптар туралы және Сауда-саттықты ұйымдастырушының сауда жүйесінде жасалатын мәмілелерге қадағалау жөніндегі қызметті жүзеге асыратын сауда-саттықты ұйымдастырушының ұйымдық құрылымының қызметін жүзеге асыру ережесін бекіту жөнінде» 2008 жылғы 28 қарашадағы № 195 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 24 сәуірдегі № 56 қаулысы.

23. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Микроқаржы ұйымдарын есептік тіркеуден өткізу және микроқаржы ұйымдарының тізілімін жүргізу қағидаларын бекіту туралы» 2012 жылғы 24 желтоқсандағы № 386 қаулысына толықтыру енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 24 сәуірдегі № 57 қаулысы.

24. «Өкімдердің нысандарын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2009 жылғы 23 қаңтардағы № 27 бұйрығына және Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2009 жылғы 27 ақпандағы № 16 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 24 сәуірдегі № 61 қаулысы.

25. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Екінші деңгейдегі банктердің, «Қазақстанның Даму Банкі» акционерлік қоғамының және банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың қарыздар мен шартты міндеттемелер бойынша есептілікті беру қағидаларын бекіту туралы» 2012 жылғы 28 сәуірдегі № 174 қаулысына өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 24 сәуірдегі № 66 қаулысы.

26. «Қазақстан Республикасы Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі Басқармасының «Кредиттеу жөніндегі құжаттамасын жүргізу ережесін бекіту туралы» 2007 жылғы 23 ақпандағы № 49 қаулысына толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 24 сәуірдегі № 70 қаулысы.

27. «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің мемлекеттік көрсетілетін қызметтер стандарттарын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 30 сәуірдегі № 71 қаулысы.

28. «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің кейбір нормативтік құқықтық актілеріне төлемдер мен ақша аударымдары және банк шоттарын

жүргізу мәселелері бойынша өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 8 мамырдағы № 72 қаулысы.

29. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Екінші деңгейдегі банктердің, Қазақстан Даму Банкінің және ипотекалық ұйымдардың Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкіне қаржы секторының шолуын қалыптастыру үшін мәліметтерді ұсыну жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» 2010 жылғы 27 желтоқсандағы № 105 қаулысына өзгеріс пен толықтыру енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 8 мамырдағы ақпандағы № 73 қаулысы.

30. «Екінші деңгейдегі банктердің пруденциялық нормативтердің орындалуы туралы есептілігінің тізбесін, нысандарын, мерзімдерін және оларды табыс ету қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 8 мамырдағы № 75 қаулысы.

31. «Қазақстан Республикасының екінші деңгейдегі банктері есептілігінің тізбесін, нысандарын, мерзімдерін және оларды табыс ету қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 8 мамырдағы № 76 қаулысы.

32. «Банк активтерінің және міндеттемелерінің бір бөлігін не толық мөлшерде басқа банкке (банктерге) бірмезгілде беру жөніндегі операцияны, оның ішінде бас банк пен оған қатысты қайта құрылымдау жүргізілген еншілес банк арасында активтер мен міндеттемелерді бірмезгілде беру жөніндегі операцияны жүргізу және уәкілетті органның осы операцияларды келісу қағидаларын, сондай-ақ көрсетілген операцияларды жүргізу кезінде беруге жататын активтер мен міндеттемелердің түрлерін бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 8 мамырдағы № 77 қаулысы.

33. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне банктер арасындағы активтер мен міндеттемелерді бірмезгілде беру жөніндегі операцияны жүргізу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 8 мамырдағы № 78 қаулысы.

34. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Монетарлыққа жататын қызметті айқындау туралы» 2005 жылғы 26 қарашадағы № 153 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 8 мамырдағы № 80 қаулысы.

35. «Сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдары және сақтандыру брокерлері есептілігінің тізбесін, нысандарын, мерзімдерін және оларды табыс ету қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 81 қаулысы.

36. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Қаржы нарығының жекелеген субъектілерінің бухгалтерлік есепті жүргізуі жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» 2011 жылғы 1 шілдедегі № 68 қаулысына өзгеріс енгізу және Исламдық сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымдарының сақтандыру және қайта сақтандыру операциялары бойынша бухгалтерлік есепті жүргізуі жөніндегі нұсқаулықты

бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 83 қаулысы.

37. «Екінші деңгейдегі банктердің кредиттік портфельдерінің сапасын жақсартуға маманданған ұйымның қызмет түрлерін жүзеге асыру қағидаларын, сондай-ақ Иеленетін (иеленген) күмәнді және үмітсіз активтерге қойылатын талаптарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2014 жылғы 24 қыркүйектегі № 179 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 87 қаулысы.

38. «Исламдық сақтандыру қорын қалыптастыру, есепке алу, пайдалану және бөлу қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 88 қаулысы.

39. «Исламдық сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымының исламдық сақтандыру қорына ақша беру қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 89 қаулысы.

40. «Исламдық сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымының исламдық сақтандыру (қайта сақтандыру) шартын жасау кезінде исламдық сақтандыру қорын басқарғаны үшін сақтандыру сыйлықақысының бөлігі және (немесе) исламдық сақтандыру қорының қаражатын инвестициялаудан алынған кірістер бөлігі түрінде сыйақы алу қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 90 қаулысы.

41. «Кредиттік бюролардың, ақпарат жеткізушілердің және кредиттік есептерді алушылардың қызметін ұйымдастыру кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға және ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етуге қойылатын талаптарды бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 91 қаулысы.

42. «Түзету коэффициентін қолдану қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 92 қаулысы.

43. «Қазақстан Республикасының қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу, бақылау және қадағалау жөніндегі кейбір нормативтік құқықтық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 93 қаулысы.

44. «Исламдық қаржыландыру қағидаттары бойынша сыртқы тәуелсіз сарапшыларға қойылатын талаптарды, сондай-ақ лизинг берушілердің исламдық лизинг мәмілелерінің исламдық қаржыландыру қағидаттарына сәйкестігі туралы қорытынды алу үшін исламдық қаржыландыру қағидаттары бойынша сыртқы тәуелсіз сарапшыларды тарту жағдайларын айқындау туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 94 қаулысы.

45. «Исламдық сақтандыру (қайта сақтандыру) ұйымының нормативтік мәндері мен пруденциялық нормативтерді есептеу әдістемесін және сақталуы міндетті өзге де нормалар мен лимиттерді белгілеу жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 95 қаулысы.

46. «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің мемлекеттік көрсетілетін қызметтер регламенттерін бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 27 мамырдағы № 96 қаулысы.

47. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне қаржы ұйымдарының, холдингтердің және «Сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру қоры» акционерлік қоғамының басшы қызметкерлерін келісу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 17 шілдедегі № 102 қаулысы.

48. «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының «Бухгалтерлік есеп жүргізуді автоматтандыру қағидаларын бекіту туралы» 2012 жылғы 24 тамыздағы № 272 қаулысына өзгеріс енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 18 маусымдағы № 123 қаулысы.

49. «Өзара сақтандыру қоғамдары есептілігінің тізбесін, нысандарын, ұсыну мерзімдерін және оларды табыс ету қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 17 шілдедегі № 129 қаулысы.

50. «Орталық депозитарий есептілігінің тізбесін, нысандарын, ұсыну мерзімдерін және оларды табыс ету қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 17 шілдедегі № 130 қаулысы.

51. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне бухгалтерлік есепті жүргізу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 17 шілдедегі № 131 қаулысы.

52. «Ерікті зейнетақы жарналары есебінен зейнетақымен қамсыздандыру туралы шарт жасау қағидаларын және үлгі нысанын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 17 шілдедегі № 137 қаулысы.

53. «Эмитенттерге және олардың қор биржасында айналысқа жіберілетін (жіберілген) бағалы қағаздарына, сондай-ақ қор биржасы тізімінің жекелеген санаттарына қойылатын талаптарды бекіту туралы» Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2014 жылғы 22 қазандағы № 189 қаулысына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 17 шілдедегі № 138 қаулысы.

54. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне банк қызметін реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 17 шілдедегі № 140 қаулысы.

55. «Ертерек ден қою шараларын және екінші деңгейдегі банктің қаржылық жағдайының нашарлауына ықпал ететін факторларды айқындау әдістемесін қолдану қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 17 шілдедегі № 141 қаулысы.

56. «Ертерек ден қою шараларын және банк конгломератының қаржылық жай-күйінің нашарлауына әсер ететін факторларды айқындау әдістемесін қолдану қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 17 шілдедегі № 142 қаулысы.

57. «Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің кейбір нормативтік құқықтық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 21 тамыздағы № 155 қаулысы.

58. «Қазақстан Республикасында экспорттық-импорттық валюталық бақылауды жүзеге асыру және резиденттердің экспорт және импорт бойынша келісімшарттардың есептік нөмірлерін алу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі Басқармасының 2012 жылғы 24 ақпандағы № 42 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 17 қыркүйектегі № 175 қаулысы.

59. «Банктердің есеп айырысу үшін қабылдайтын міндеттемелерінің құрылымын, ең төменгі резервтік талаптарды орындау шарттарын, резервке қою тәртібін қоса алғанда, ең төменгі резервтік талаптар туралы қағидаларды бекіту туралы» Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі Басқармасының 2015 жылғы 20 наурыздағы № 38 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 12 қазандағы № 180 қаулысы.

60. «Қазақстан Республикасы ұлттық валютасының шетел валюталарына қатысты ресми бағамын белгілеу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі Басқармасының 2012 жылғы 24 тамыздағы № 242 қаулысына өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 20 қазандағы № 192 қаулысы.

61. «Валюталарды айырбастаудың нарықтық бағамын айқындау және қолдану тәртібін белгілеу туралы» Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі Басқармасының 2013 жылғы 25 қаңтардағы № 15 қаулысына және Қазақстан Республикасы Қаржы министрінің 2013 жылғы 22 ақпандағы № 99 бұйрығына өзгеріс енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 20 қазандағы № 193 қаулысы.

62. «Зейнетақы аннуитетінің үлгілік шартын бекіту, Зейнетақы аннуитеті шарты бойынша сақтандыру ұйымынан сақтандыру сыйлықақысын және сақтандыру төлемін есептеу әдістемесін, сақтандыру ұйымының жасалатын зейнетақы аннуитеті шарттары бойынша істі жүргізуге жұмсалатын шығыстарының жол берілетін деңгейін, сондай-ақ сақтандыру төлемін индекстеу мөлшерлемесін белгілеу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 20 қазандағы № 194 қаулысы.

63. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне бағалы қағаздар нарығы мәселелері бойынша өзгерістер енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 20 қазандағы № 195 қаулысы.

64. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне сақтандыру қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 20 қазандағы № 197 қаулысы.

65. «Сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру қоры» акционерлік қоғамының акцияларын сатып алу, сондай-ақ орналастыру қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 20 қазандағы № 198 қаулысы.

66. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілеріне банк қызметін реттеу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 30 қазандағы № 200 қаулысы.

67. «Қазақстан Республикасының кейбір нормативтік құқықтық актілерінезейнетақымен қамсыздандыру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 28 қарашадағы № 209 қаулысы.

68. «Қазақстан Республикасы ұлттық валютасы банкноттарының қатар айналыста болуының кейбір мәселелері туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 28 қарашадағы № 210 қаулысы.

69. «Тіркеуші есептілігінің тізбесін, нысандарын, ұсыну мерзімдерін және оларды табыс ету қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 19 желтоқсандағы № 256 қаулысы.

70. «Банкаралық ақша аударымдары жүйесінің жұмыс істеу қағидаларын бекіту және «Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі мен банктер, сондай-ақ банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдар арасында корреспонденттік қатынастарды орнату қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі Басқармасының 2014 жылғы 3 ақпандағы № 14 қаулысына өзгеріс енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 259 қаулысы.

71. «Экономика секторларының және төлемдер белгілеу кодтарын қолдану және төлемдер бойынша оларға сәйкес мәліметтер ұсыну қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкі Басқармасының 1999 жылғы 15 қарашадағы № 388 қаулысына өзгерістер мен толықтыру енгізу туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 260 қаулысы.

72. «Екінші деңгейдегі банктер мен банк операцияларының жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың аударым және жай вексельдермен операциялар жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 261 қаулысы.

73. «Банкаралық клиринг жүйесінің жұмыс істеу қағидаларын бекіту туралы» Ұлттық Банк Басқармасының 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 262 қаулысы.

Пайдаланылатын қысқартулар тізімі

АҚ	- акционерлік қоғам
АҚШ долл.	- АҚШ доллары
БАҚ	- бұқаралық ақпарат құралдары
банк	- екінші деңгейдегі банк
БЖЗҚ	- «Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры» акционерлік қоғамы
ЕАЭО	- Еуразия экономикалық одағы
ЕурАзЭҚ	- Еуразия экономикалық қоғамдастығы
ЗТБ	- заңды тұлғалар бірлестігі
Қазақстан қор биржасы	- «Қазақстан қор биржасы» акционерлік қоғамы
млн.	- миллион
млрд.	- миллиард
ТҚЭ	- тауарлар мен қызметтер экспорты
ТМД	- Тәуелсіз мемлекеттер достастығы
трлн.	- триллион
ІЖӨ	- ішкі жалпы өнім
